

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ВІДВІДУВАННЯ НПМ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИМІЩЕННЯ ПРИКОРДОННОГО ЗАГОНУ РЕГІОНАЛЬНИХ УПРАВЛІНЬ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Розроблено у співпраці з Офісом
Уповноваженого Верховної Ради
України з прав людини

Проект Ради Європи
«Підтримка впровадження
європейських стандартів захисту
прав людини в Україні»

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Методичні рекомендації укладені Вірою Яковенко.

Ця публікація розроблена за фінансової підтримки Ради Європи. Погляди, викладені в цьому документі, є відповідальністю його автора і можуть не співпадати з офіційною політикою Ради Європи.

Дозволяється відтворення уривків публікації (до 500 слів) за умови некомерційного використання, збереження цілісності тексту, контексту та надання повної інформації, що не повинна жодним чином вводити читача в оману щодо характеру, обсягу чи змісту тексту. Необхідно обов'язково зазначати джерело тексту:

«© Рада Європи, рік видання».

Усі інші запити щодо відтворення або перекладу цієї публікації або будь-якої її частини повинні адресуватися Директорату комунікацій Ради Європи (F-67075 Strasbourg Cedex або publishing@coe.int).

Уся інша кореспонденція щодо цієї публікації повинна направлятися до Головного Директорату з прав людини та верховенства права.

Верстка, дизайн обкладинки:
«K.I.C.»

Council of Europe Publishing
F-67075 Strasbourg Cedex
(<http://book.coe.int>)

© Рада Європи, 2024

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

**щодо проведення відвідування
НПМ спеціального приміщення
прикордонного загону
регіональних управлінь
Державної прикордонної служби
України**

Зміст

Список абревіатур і скорочень.....	5
Опис місця несвободи.....	6
Затримані особи можуть бути поміщені	9
Підстави та порядок звільнення (вибуття) затриманих осіб з МТТ	11
Стандарти забезпечення прав осіб, які перебувають у місцях несвободи.....	13
1. Свобода від катувань або жорстокого, нелюдського або такого, що принижує людську гідність, поводження чи покарання	13
1.1. Вжиття заходів щодо запобігання катуванням та інших видів неналежного поводження, в тому числі включення до програми підготовки персоналу питань щодо дотримання прав людини	18
1.2. Надмірне або неправомірне застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та зброї	19
1.3. Фіксація тілесних ушкоджень і побутових травм	26
1.4. Випадки застосування моральних принижень, фізичної сили	32
2. Право на життя та безпеку	33
3. Право на свободу та особисту недоторканність	36
3.1. Процедура поміщення затриманих осіб до МТТ	36
3.2. Особистий огляд та огляд речей затриманої особи	41
3.3. Поміщення неповнолітньої особи	43
3.4. Особова справа затриманої особи	43
3.5. Поміщення осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення.....	44
3.6. Ознайомлення з правами та обов'язками	44
3.7. Первинний медичний огляд затриманих осіб	45
4. Право на охорону здоров'я, медичну допомогу	46
4.1. Загальні правила надання медичної допомоги затриманим особам ...	48
4.2. Забезпечення медичними препаратами та виробами медичного призначення.....	52
5. Недопущення проявів сегрегації, стигматизації, дискримінації	55
6. Право на достатній життєвий рівень, що включає достатнє харчування, одяг, житло	58
6.1. Матеріальне забезпечення затриманих осіб	59
6.2. Розпорядок дня	61
6.3. Організація харчування	62
6.4. Відмова від приймання їжі	64
6.5. Прогулянка	65
7. Права осіб з інвалідністю	69

8. Право на приватність	70
9. Право на ефективні засоби юридичного захисту	71
10. Право на свободу світогляду і віросповідання	76
11. Контакти із зовнішнім світом	76
11.1. Право на телефонні розмови та інші види зв'язку	77
11.2. Отримання грошових переказів, посилок (передач) і бандеролей	78
11.3. Побачення	78
12. Заборона рабства та примусової праці, захист від експлуатації	79
13. Право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю	81
13.1. Особисті речі та майно	81
13.2. Закупівля харчових продуктів і речей першої необхідності та поповнення рахунку мобільного телефона	83
14. Система дисциплінарних стягнень	84
15. Право на вільний і всебічний розвиток своєї особистості	86
Організація проведення відвідування	88
Алгоритм дій групи НПМ під час відвідування	92
Спілкування	94
Підбиття підсумків за участю керівництва закладу	98
Додатки	99
Отримання інформації щодо фактів катувань, жорстокого та такого, що принижує гідність, поведження та покарання	99
Питання для інтерв'ю в разі отримання інформації про факти катування / нанесення тілесних ушкоджень	100
Питання для інтерв'ю в разі отримання інформації про факти / випадки застосування моральних принижень	100
Питання для інтерв'ю щодо застосування стягнень та заохочень	101
Перелік документальних джерел інформації, які можуть бути використані в ході відвідування НПМ	101
Алгоритм дій у разі наявності інформації щодо фактів катувань	104
Алгоритм дій у разі виявлення ознак неналежного поведження	105
Нормативно-правові акти, що регулюють діяльність МТТ	105
Додатки до тексту	111

СПИСОК АБРЕВІАТУР І СКОРОЧЕНЬ

- ДПСУ** — Державна прикордонна служба України
- ДМС** — Державна міграційна служба України
- МТТ** — Місце тимчасового тримання
- ПТТ** — Пункт тимчасового тримання
- СП** — Спеціальне приміщення
- ВЧ** — Військова частина
- КПП** — Контрольно-пропускний пункт
- ЗСУ** — Збройні Сили України
- Інструкція** — Інструкція про порядок тримання затриманих осіб в органах (підрозділах) охорони державного кордону
- КУпАП** — Кодекс України про адміністративні правопорушення
- КУ** — Конституція України
- Конвенція** — Європейська конвенція з захисту прав людини і основоположних свобод
- Конвенція проти катувань** — Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання
- Правила Мандели** — Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими
- КК** — Кримінальний кодекс України
- ООН** — Організація об'єднаних націй
- МОП** — Міжнародна організація праці
- ЄПП** — Європейські пенітенціарні правила
- ЄСПЛ** — Європейський суд з прав людини
- ЄКПТ** — Європейський комітет по запобіганню тортурам та нелюдському, або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню
- МОЗ** — Міністерство охорони здоров'я України
- ВІЛ** — Вірус імунодефіциту людини
- СНІД** — Синдром імунодефіциту людини
- ПЛР** — Метод полімеразної ланцюгової реакції (ПЛР) — один з найновіших і точних методів діагностики
- НПМ** — Національний превентивний механізм

ОПИС МІСЦЯ НЕСВОБОДИ

Державна прикордонна служба України (ДПСУ) — правоохоронний орган спеціального призначення, на який покладаються завдання щодо забезпечення недоторканності державного кордону України та охорони суверенних прав України в її винятковій (морській) економічній зоні.

Правову основу діяльності державної прикордонної служби України становлять:

Закон України «Про Державну прикордонну службу України» від 4 березня 2003 року, Закон України «Про державний кордон України» від 11 березня 1991 року, Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» від 22 червня 2000 року.

Діяльність державної прикордонної служби України здійснюється відповідно до законів, розпоряджень Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, а також ратифікованих Верховною Радою України міжнародних договорів України.

Тримання затриманих осіб в місцях тимчасового тримання в органах охорони державного кордону здійснюється відповідно [Інструкції про порядок тримання затриманих осіб в органах \(підрозділах\) охорони державного кордону](#), що розроблена на підставі пунктів 15⁻¹, 17 статті 19 та пунктів 14— 16 частини першої статті 20 [Закону України «Про Державну прикордонну службу України»](#), пункту 5 статті 28 [Закону України «Про державний кордон України»](#), пункту 2 частини другої статті 262 [Кодексу України про адміністративні правопорушення](#) (далі — КУпАП), а також інших нормативно-правових актів та міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, щодо поведження із затриманими особами в місцях тимчасового тримання (далі — Інструкція).

Діяльність МТТ ґрунтується на принципах гуманності й суворого дотримання законності, положень [Конституції України](#), вимог [Загальної Декларації прав людини](#), [Міжнародного пакту про громадянські та політичні права](#), [Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод](#), ратифікованої Законом України від 17 липня 1997 року [№ 475/97-ВР](#) «Про ратифікацію Конвенції про захист прав

людини і основоположних свобод 1950 року, першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції», [Конвенції ООН про статус біженців](#), інших актів законодавства України та закріплених стандартів поведження із затриманими особами.

Згідно з розділом II «Організація тримання затриманих осіб», [Інструкції](#) затвердженої наказом про тримання визначаються особливості тримання затриманих осіб у підпорядкованих МТТ та порядок несення служби з охорони затриманих осіб і МТТ.

У додатках до наказу про тримання визначають:

- ▶ порядок організації охорони затриманих осіб у кожному МТТ;
- ▶ персональний склад військовослужбовців та працівників (далі — особовий склад) підрозділів тримання та за потреби інших підрозділів, які допущені до охорони та конвоювання (супроводу) затриманих осіб;
- ▶ функціональні обов'язки особового складу зміни (наряду) з охорони затриманих осіб.

Порядком організації охорони затриманих осіб в МТТ визначаються схема організації охорони МТТ в повсякденних умовах та під час посиленої охорони об'єктів.

Схемою організації охорони МТТ визначаються:

- ▶ вид огорожі;
- ▶ будівлі, приміщення;
- ▶ технічні засоби охорони, засоби зв'язку, сигналізаційні системи, їх вид та розміщення;
- ▶ уразливі місця та небезпечні підходи до об'єктів;
- ▶ розташування (маршрут руху) нарядів з охорони затриманих осіб та межі секторів, що ними охороняються.

Затримані особи згідно з п. 23 розділу IV, [«Режим у місцях тимчасового тримання» Інструкції](#) зобов'язані:

- ▶ дотримуватись встановленого режиму в МТТ;
- ▶ бути ввічливими з іншими затриманими, особовим складом органів (підрозділів) охорони державного кордону та іншими особами, дотримуватись з ними правомірних взаємовідносин;
- ▶ виконувати законні розпорядження складу зміни охорони;
- ▶ припиняти діяння, що можуть створювати загрозу для їхньої особистої безпеки, а також безпеки інших осіб;
- ▶ прибирати та підтримувати в чистоті приміщення, в яких вони утримуються;

- ▶ дбайливо ставитись до майна МТТ і предметів, якими вони користуються, використовувати їх тільки за призначенням;
- ▶ дотримуватися санітарно-гігієнічних норм та вимог пожежної безпеки .

Затриманим особам забороняється:

- ▶ самовільно залишати МТТ, вчиняти протиправні дії, порушувати режим у МТТ та розпорядок дня та/або підбурювати до цього інших осіб;
- ▶ здійснювати напад на охорону чи інших осіб;
- ▶ здійснювати втечу та підготовку до неї, а також перебувати без дозволу в адміністративних приміщеннях;
- ▶ чинити опір законним діям складу зміни охорони, перешкоджати виконанню ним своїх службових обов'язків, звертатись до них з проханням про виконання неправомірних дій;
- ▶ заподіювати собі чи іншим особам тілесні ушкодження чи завдавати шкоду здоров'ю;
- ▶ завдавати шкоди чи створювати загрозу заподіяння шкоди майну будь-яких форм власності, у тому числі майну інших затриманих осіб, а також робити будь-які написи на стінах і речах, що видаються для користування;
- ▶ затуляти оглядове віконце в дверях кімнати для розміщення затриманих осіб, здійснювати інші дії, що ускладнюють нагляд за їх поведінкою;
- ▶ перестукуватися й листуватися з особами, які тримаються в інших кімнатах МТТ, підбирати й перекидати за межі прогулянкового майданчика будь-які предмети, виявлені на його території, грати в ігри з метою здобуття матеріальної чи іншої вигоди, а також курити, готувати та вживати їжу в не визначених для цього місцях;
- ▶ отримувати, виготовляти, купувати, зберігати, вживати і використовувати речовини та предмети, зазначені в [пункті 3](#) розділу IX [Інструкції](#) (за винятком отримання та використання грошей у порядку, встановленому цією Інструкцією);
- ▶ продавати, дарувати або відчужувати іншим способом на користь інших осіб предмети, вироби і речі, що перебувають в особистому користуванні;
- ▶ надсилати та отримувати кореспонденцію, подавати скарги і заяви з порушенням визначеного законодавством порядку;

- ▶ користуватися речами особового складу підрозділу тримання, у тому числі мобільними телефонами.

Про адміністративне затримання особи підрозділи управління службою органів (підрозділів) охорони державного кордону або загону морської охорони, на ділянці відповідальності якого здійснено затримання, інформують відповідний центр з надання безоплатної правничої допомоги відповідно до [Порядку інформування центрів з надання безоплатної правничої допомоги про випадки затримання осіб](#), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2011 року № 1363, крім випадків, якщо особа захищає себе особисто чи запросила захисника.

Інформування здійснюється цілодобово за допомогою телефонного, факсимільного зв'язку на єдиний телефонний номер системи надання безоплатної правничої допомоги (0–800–213103) (контактний центр системи надання безоплатної правничої допомоги) та інші телефонні номери, адреси електронної пошти або через комплексну інформаційно-аналітичну систему забезпечення надання безоплатної правової допомоги.

Факт інформування обліковується в робочому зошиті чергового відповідного підрозділу управління службою органу (підрозділу) охорони державного кордону або загону морської охорони із зазначенням точного часу здійснення інформування, прізвища, імені та по батькові (за наявності) уповноваженої особи центру з надання безоплатної правничої допомоги, що його прийняла.

Затримані особи можуть бути поміщені

До:

- ▶ місця тимчасового тримання (далі — МТТ) — пункти тимчасового тримання та спеціальні приміщення органів ДПС, призначені для тимчасового тримання затриманих осіб;
- ▶ пункту тимчасового тримання (далі — ПТТ) — спеціально обладнаної будівлі або комплексу будівель (приміщень), що дислокується на території управління органу охорони державного кордону та призначеного для тимчасового тримання затриманих осіб;

- ▶ спеціального приміщення (далі — СП) — спеціально обладнаного приміщення або декількох приміщень на території підрозділу охорони державного кордону, призначених для тимчасового тримання затриманих осіб.

Завдання щодо здійснення тримання затриманих осіб і забезпечення режиму в МТТ законодавством покладено на **підрозділ тримання** — штатний підрозділ органу охорони державного кордону. За дотримання законності в МТТ відповідає начальник органу (підрозділу) охорони державного кордону, в якому дислокується відповідне МТТ.

Тримання затриманих осіб — система організаційних та практичних заходів, спрямована на дотримання законності при поміщенні затриманих осіб до МТТ, їх триманні та звільненні або вибутті, дотримання режиму в МТТ, здійснення охорони затриманих осіб, їх матеріально-побутового, продовольчого забезпечення та надання медичної й психологічної допомоги. Тримання затриманих осіб організовує начальник відповідного органу охорони державного кордону наказом про організацію тримання затриманих осіб (далі — Наказ про тримання) із дотриманням вимог цієї Інструкції.

Наказом про тримання визначаються особливості тримання затриманих осіб у підпорядкованих МТТ та порядок несення служби з охорони затриманих осіб і МТТ.

У додатках до Наказу про тримання визначаються:

- ▶ порядок організації охорони затриманих осіб у кожному МТТ;
- ▶ персональний склад військовослужбовців та працівників (далі — особовий склад) підрозділів тримання та, за потреби, інших підрозділів, які допущені до охорони та конвоювання (супроводу) затриманих осіб;
- ▶ функціональні обов'язки особового складу зміни (наряду) з охорони затриманих осіб.

До самостійного виконання завдань з охорони та конвоювання (супроводу) затриманих осіб допускається особовий склад, який **пройшов спеціальну підготовку та позитивно склав заліки**. Рівень знань і навичок щодо спроможності виконання зазначених завдань перевіряють не менше одного разу на рік.

Режим у МТТ — встановлений [Інструкцією](#) порядок поміщення, перебування в МТТ та вибуття з них затриманих осіб, дотримання ними правил поведінки та розпорядку дня, забезпечення дотримання осо-

бовим складом органів (підрозділів) охорони державного кордону їх прав і свобод, а також безпеки усіх осіб, що перебувають в МТТ.

Підстави та порядок звільнення (вибуття) затриманих осіб з МТТ

(розділ VII Інструкції)

Затримані особи звільняються (вибувають) з МТТ у зв'язку із:

- ▶ закінченням строків тримання;
- ▶ передаванням у визначеному законодавством України порядку до правоохоронного чи іншого державного органу;
- ▶ закінчення визначених законодавством України підстав, за якими особу було затримано;
- ▶ набрання законної сили рішенням суду чи іншого компетентного органу (посадової особи) про обрання іншого запобіжного заходу чи звільнення особи.

Затримані особи також вважаються такими, що вибули з МТТ, у разі втечі або у випадку смерті.

За письмовою заявою затриманої особи, яка підлягає звільненню у нічний час, її звільнення може бути відкладене до ранку.

Під час звільнення речі, що здавалися на зберігання чи були вилучені за протоколами особистого огляду, огляду речей та вилучення речей і документів, повертаються затриманій особі. Затримана особа розписується про отримання речей та їх відповідність обліковим даним у протоколі про затримання, документах, якими було оформлено їх вилучення або використання, та в журналі обліку цінностей, документів та інших речей, вилучених у затриманих осіб.

У разі передавання затриманої особи до правоохоронного чи іншого уповноваженого органу цінності, документи та речі, вилучені в неї за протоколом, передаються разом з особою за актом приймання-передавання та першим примірником протоколу посадовій особі, яка здійснює приймання. Другий примірник акта приймання-передавання добувається до особової справи на затриману особу.

Інші речі, здані на зберігання за описом, за наказом начальника підрозділу тримання (підрозділу охорони державного кордону) видають-

ся затриманій особі або передаються у порядку, визначеному абзацом другим цього пункту.

Перед звільненням (вибуттям) затриманої особи медичний працівник проводить медичний огляд із занесенням його результатів до санітарного журналу, за необхідності надає екстрену медичну допомогу або викликає бригаду екстреної (швидкої) медичної допомоги.

СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ОСІБ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ

1. Свобода від катувань або жорстокого, нелюдського або такого, що принижує людську гідність, поводження чи покарання

(ст. 28 Конституції України, Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання ст. 1, 2, Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими (Правила Мандели) Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, ст. 3., Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що гідність, поводженню чи покаранню)

Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (далі — Конвенція проти катувань.) у статті 1 закріплює визначення «катування».

Термін «катування» означає будь-яку дію, якою будь-якій особі навмисне заподіюються сильний біль або страждання, фізичне чи моральне, щоб отримати від неї або від третьої особи відомості чи визнання, покарати її за дії, які вчинила вона або третя особа чи у вчиненні яких вона підозрюється, а також залякати чи примусити її або третю особу, чи з будь-якої причини, що ґрунтується на дискримінації будь-якого виду, коли такий біль або страждання заподіюються державними посадовими особами чи іншими особами, які виступають як офіційні, чи з їх підбурювання, чи з їх відомо, чи за їх мовчазної згоди. В цей термін не включають біль або страждання, що виникли внаслідок лише законних санкцій, невіддільні від цих санкцій чи спричиняються ними випадково.

Основою для розробки Конвенції стала Декларація про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижую-

чих гідність видів поведження та покарання, яка була прийнята Генеральною Асамблеєю (далі — ГА) ООН резолюцією 3452 (XXX) від 9 грудня 1975 року.

Декларація, своєю чергою, виходила з того, що катування суперечать основним принципам сучасного міжнародного права, спрямованим на захист гідності людини та її невід’ємних прав, і основним міжнародно-правовим документам, зокрема ст. 55 Статуту ООН (про сприяння загальному поважанню і додержанню прав людини та основних свобод), ст. 5 Загальної декларації прав людини 1948 року і ст. 7 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 року (ратифікованого Указом Президії Верховної Ради Української РСР №2148-VIII від 19 жовтня 1973 року), які забороняють катування або нелюдські й такі, що принижують гідність, види поведження і покарання стосовно будь-якої особи. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права передбачає також, що жодну особу не може бути без її вільної згоди піддано медичним чи науковим дослідям (ст. 7); всі особи, позбавлені волі, мають право на гуманне поведження і поважання гідності, властивої людській особі (ст. 10).

У резолюції 37/194 від 18 грудня 1982 року ГА ООН прийняла **Принципи медичної етики**, що стосуються ролі працівників охорони здоров’я, особливо лікарів, для захисту ув’язнених або затриманих осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поведження та покарання.

Також слід назвати такі акти:

- ▶ Звід принципів захисту всіх осіб, які піддаються затриманню або ув’язненню будь-якій формі. Резолюція 43/173 ГА ООН від 9 грудня 1988 р.;
- ▶ Токійську декларацію. Основні лікарські принципи щодо катувань та інших видів жорстокого, негуманного або принизливого поведження чи покарання при затриманні та ув’язненні. Прийнята 29-ю Всесвітньою медичною асамблеєю, Токіо, жовтень 1975 р.;
- ▶ Основні принципи поведження з ув’язненими. Резолюція 45/111 ГА ООН від 14 грудня 1990 р.;
- ▶ Правила ООН щодо захисту неповнолітніх, позбавлених волі. Резолюція 45/113 ГА ООН від 14 грудня 1990 р.

18 грудня 2002 року був прийнятий Факультативний протокол до Конвенції, який ратифіковано Законом України від 21 липня 2006 року. Протокол спрямований на регулярний моніторинг усіх місць несвободи з метою попередження в них жорстокого поведження з людьми, які там утримуються,.

Стаття 3 «Заборона катувань» Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод передбачає: «Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поведженню або покаранню». На основі цього положення розроблено і 26 листопада 1987 року прийнято [Європейську конвенцію про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поведженню чи покаранню](#) (ратифікована згідно із Законом України від 24 січня 1997 року).

[Римський статут міжнародного кримінального суду](#) (статті 7 і 8) визначає вчинені стосовно певних осіб, визначених у цьому статуті, злочини проти людяності: катування; інші нелюдські діяння аналогічного характеру, що полягають у навмисному заподіянні сильних страждань або серйозних тілесних ушкоджень або серйозної шкоди психічному або фізичному здоров'ю.

Катування визначається як навмисне заподіяння сильного болю або страждань, фізичних або психічних, особі, що перебуває під вартою або під контролем обвинувачуваного; але катуванням не вважаються біль або страждання, які виникають лише в результаті законних санкцій, невіддільні від цих санкцій або викликаються ними випадково.

Згідно з приміткою до принципу 6 **Зводу принципів захисту всіх осіб, що підлягають затриманню або ув'язненню**¹ в будь-якій формі, термін жорстокі, нелюдські чи такі, що принижують гідність, види поведження або покарання повинен тлумачитися таким чином, щоб забезпечити, по змозі, найширший захист проти зловживань фізичного чи психологічного характеру, включаючи утримання затриманої чи ув'язненої особи в умовах, які позбавляють її, тимчасово або постійно, будь-якого з її природних почуттів: зору, слуху, просторової або часової орієнтації — та які можуть викликати стрес, почуття жаху чи неспокою, здатні принизити чи образити її, зломити її фізичний чи моральний опір.

У різних справах ЄСПЛ визнав порушенням ст. 3 («Заборона катування») Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, наприклад:

- ▶ застосування фізичної сили до особи, позбавленої волі, яке не було вкрай необхідним через її власну поведінку і яке спричинило завдання кількох синців на тілі потерпілого;

¹ <https://www.osce.org/files/f/documents/5/4/491854.pdf>.

- ▶ дев'ятимісячне утримання потерпілого у камері, насиченій тарганами, клопами і вошами, де на особу припадало від 1,3 до 2,5 м², через перевищення норм утримання потерпілий мусив розділяти ліжко з іншим затриманим і було відсутнє достатнє освітлення;
- ▶ тривале утримання потерпілого під вартою в погано провітрюваній одиночній камері без доступу природного світла, де він був позбавлений контактів з іншими в'язнями та газет, іноді з позбавленням його необхідного лікування та їжі або з видачею їжі, непридатної для споживання;
- ▶ утримання в одиночній камері, де не вистачало світла і не було можливостей дотримуватися гігієни (за відсутності туалету ув'язнений вимушений був користуватися відром), до того ж перед помещенням до камери потерпілому примусово поголили голову;
- ▶ утримання засудженого до смертної кари (згодом — до довічного ув'язнення) у тісній камері, до якої не потрапляло природне освітлення, майже за відсутності прогулянок, можливості зайнятися якоюсь діяльністю і контактувати з іншими людьми;
- ▶ позбавлення сну, харчування і води, багатогодинне стояння біля стіни, одягання каптурів, утримання в приміщенні з постійним та голосним звуком або в підвалі, де особа ризикує наразитися на небезпеку нападу щурів, розлучення матері з немовлям, помещення здорової людини до психічно хворих тощо;
- ▶ гоління голови, виставлення оголеної людини перед очі інших людей, примушування одягатися так, щоб це викликало насмішки, примушування їсти неїстівні речовини тощо.

Оцінка акту як жорстокого, нелюдського і такого, що принижує гідність, поведження залежить від сукупності таких обставин, як тривалість та інтенсивність відповідного поведження, його наслідки для здоров'я людини, стать, вік, попередній стан здоров'я та інші індивідуальні особливості потерпілого.

Наприклад, у справі «Хохліч проти України» ЄСПЛ встановив, що в одиночній камері, де кілька місяців перебував заявник, яскрава лампа була увімкнена 24 години на добу, але, оскільки постійне світло не турбувало заявника, це не було розцінене як катування чи інше жорстоке поведження.

ЄСПЛ у своїх рішеннях не визнав актами катування (нелюдського або такого, що принижує гідність, поведження), зокрема кількарічне невиконання судового рішення, винесеного на користь заявника; адміністративний арешт строком на сім діб з наступним триманням заявника в камері, який був застосований на законних підставах.

Стаття 3 Конституції України визнає людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини — головний обов'язок держави.

Статтю 28 Конституції України визначено: «Кожен має право на повагу до його гідності. Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню. Жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим досліддам».

Право кожного на повагу до його гідності належить до особистих невід'ємних прав людини. Конституція України гарантує його слідом за проголошенням рівності конституційних прав і свобод. Як етична і правова категорія гідність включає усвідомлення особою і оточуючими факту володіння нею сукупністю певних моральних і інтелектуальних властивостей, а також її повагу до самої себе. Гідність особи визначається не лише самооцінкою суб'єкта, а й його об'єктивною оцінкою іншими людьми. Проте незалежно від останньої і в тих випадках, коли особа через хворобливий психічний стан не здатна до соціально усвідомленої поведінки, її гідність охороняється державою.

Заборона катувань, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження не знає винятків, а тому не допускає порушень й у період війни або іншого надзвичайного стану, що прямо зазначено в **ч. 2 ст. 64 Конституції України**. Така абсолютна заборона підтверджує, що право, гарантоване цією статтею, втілює одну з основоположних цінностей демократичної держави. У частині 2 ст. 28 названі основні категорії, які містять градацію жорстокості поводження з людиною або її покарання. З'ясування змісту кожної з них має важливе значення для правильного усвідомлення даної конституційної норми.

Стаття 2 Конвенції проти катувань закріплює положення що кожна держава-сторона вживає ефективних законодавчих, адміністративних, судових та інших заходів для запобігання актам катувань набудь-якій території під її юрисдикцією. Жодні виняткові обставини, якими б вони не були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан, не можуть бути виправданням катувань. Наказ вищого начальника або державної влади не може служити виправданням катувань.

Дію положення частини 3 ст. 2 [Конвенції проти катувань](#) про те, що «наказ вищого начальника або державної влади не може служити виправданням катувань» гарантує **стаття 60 Конституції України**, згідно з якою ніхто не зобов'язаний виконувати явно злочинні накази, а за віддання і виконання явно злочинного наказу настає юридична відповідальність.

1.1. Вжиття заходів щодо запобіганню катуванням та інших видів неналежного поводження, в тому числі включення до програми підготовки персоналу питань щодо дотримання прав людини

Згідно зі статтею 10 [Конвенції проти катувань](#) кожна держава-сторона повною мірою забезпечує включення навчальних матеріалів та інформації про заборону катувань до програм підготовки персоналу правових органів, цивільного чи військового медичного персоналу, державних посадових осіб, які можуть мати відношення до утримання під вартою й допитів осіб, які зазнали будь-якої форми арешту, затримання чи ув'язнення, або до поводження з ними.

Заборона вчинення таких діянь включаються до правил чи інструкцій, які стосуються обов'язків і функцій будь-яких таких осіб.

Адміністрації установи слід намагатися використовувати та навчати методів контролю, які б усували необхідність застосування засобів обмеження рухомості або зменшували їхню грубість.

Стаття 12 [Конвенції проти катувань](#) закріплює зобов'язання держав-сторін щодо забезпечення проведення швидкого й неупередженого розслідування її компетентними органами, коли є достатні підстави вважати, що катування було застосоване на будь-якій території, що перебуває під її юрисдикцією.

[Правила Мандели](#) включають методи запобігання дисциплінарним правопорушенням або вирішенню конфліктів у в'язницях за допомогою «механізмів попередження конфліктів, посередництва або будь-яких інших механізмів вирішення спорів» (Правило 38 (1)) та шляхом визнання концепції динамічної безпеки (Правило 76 (с)) для запобігання та вирішення конфліктів до їхнього загострення. Також у Правилах внесеною поради щодо використання засобів обмеження рухомо-

сті на випадок, коли такі методи виявляться недостатніми та положення про порядок дій у разі смерті, зникнення чи серйозного тілесного ушкодження, у тому числі про зобов'язання зі звітування та розслідування.

Створення позитивного клімату, який стимулює співпрацю серед в'язнів, може сприяти поліпшенню безпечності та безпеки у в'язницях: «контактування з в'язнями та знайомство з ними може дозволяти співробітникам передбачати та краще бути готовими до ефективного реагування на будь-який інцидент, який може загрожувати безпеці пенітенціарної установи та безпечності її персоналу й в'язнів».

Начальник підрозділу тримання зобов'язаний забезпечувати дотримання в МТТ прав і свобод затриманих осіб, не допускати катування, жорстокого, нелюдського та такого, що принижує гідність людини, поводження із затриманими особами, перевищення строків їх тримання.

Згідно з п. 14 розділу III [Інструкції](#) заступник начальника підрозділу охорони державного кордону з персоналу безпосередньо відповідає за професійну підготовку особового складу, який залучається до служби з охорони та конвоювання (супроводу) затриманих осіб, а також за недопущення катування, жорстокого, нелюдського та такого, що принижує гідність людини, поводження із затриманими особами з боку персоналу підрозділу охорони державного кордону.

1.2. Надмірне або неправомірне застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та зброї

Під час законного застосування засобів обмеження рухомості повинні застосовуватися принципи:

- ▶ засоби обмеження рухомості мають застосовуватися лише тоді, коли жодна інша менш сувора форма контролю не буде ефективна для усунення ризиків, пов'язаних із пересуванням без обмежень;
- ▶ метод обмеження рухомості — найменш інтрузивний метод, який необхідний і реально доступний для контролю за рухом в'язня, зважаючи на рівень та характер ризиків;
- ▶ засоби обмеження рухомості застосовують лише протягом потрібного періоду часу і мають бути зняті якомога швидше після зникнення ризиків, пов'язаних із пересуванням без обмежень.

Застосування засобів обмеження рухомості повинно регламентуватися і ретельно контролюватися через великий ризик того, що внаслідок їх застосування до в'язнів, вони можуть зазнати приниження, болю, тортур, іншого жорстокого поводження чи іншої потенційно незворотної шкоди.

Деякі засоби обмеження рухомості за своєю суттю принизливі й викликають біль, тоді як інші створюють ризик заподіяння тілесного ушкодження залежно від того, чому і як вони використовуються. Якщо такі інструменти навмисно застосовують для заподіяння болю або страждань, то це тортур.

Справедливі та прозорі процедури застосування сили дають змогу в'язням зрозуміти, коли і за яких обставин можуть застосовуватися засоби обмеження рухомості.

Згідно з розділом IX [Інструкції](#) особовий склад, який виконує завдання з охорони затриманих осіб, має право самостійно або в складі підрозділу в порядку і випадках, передбачених [статтею 21](#) Закону України «Про Державну прикордонну службу України», а також [Інструкцією про застосування зброї, бойової техніки, озброєння кораблів \(катерів\), літаків і вертольотів Державної прикордонної служби України, спеціальних засобів та заходів фізичного впливу під час охорони державного кордону та виключної \(морської\) економічної зони України](#), затвердженою наказом Адміністрації Держприкордонслужби від 21 жовтня 2003 року № 200, зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 22 жовтня 2003 року за № 963/8284, застосовувати фізичну силу, спеціальні засоби і зброю, а також використовувати службових собак.

Порядок дій військовослужбовців та працівників, щодо яких затримані особи або особи, які діють в їхніх інтересах, висловлюють або демонструють погрози, визначає законодавство з питань організації та здійснення заходів власної безпеки особового складу органів (підрозділів) охорони державного кордону.

Згідно зі [статтею 21](#) Закону України «Про Державну прикордонну службу України» військовослужбовці та працівники Державної прикордонної служби України під час виконання повноважень, визначених цим законом, законами України «[Про державний кордон України](#)», «[Про виключну \(морську\) економічну зону України](#)», «[Про прикордонний контроль](#)», «[Про прилеглу зону України](#)», статутами Збройних Сил України та іншими нормативно-правовими актами, уповноважені використовувати та застосовувати такі заходи примусу:

- 1) фізичний вплив;
- 2) спеціальні засоби;
- 3) вогнепальну зброю, озброєння та бойову техніку;
- 4) зброю кораблів, катерів та суден забезпечення;
- 5) озброєння повітряних суден.

Вид заходів примусу та інтенсивність його застосування визначають з урахуванням конкретної ситуації, характеру правопорушення та індивідуальних особливостей особи, яка вчинила або вчиняє правопорушення.

Не є заходом примусу використання засобів індивідуального захисту (шоломів, бронезилетів та іншого спеціального екіпірування).

Обраний захід примусу має бути законним, необхідним, пропорційним та ефективним. Захід примусу законний, якщо він передбачений законом. Застосування будь-яких інших заходів примусу, не передбачених законом, забороняється.

Захід примусу необхідний, якщо для виконання повноважень військовослужбовця чи працівника Державної прикордонної служби України застосування іншого заходу примусу неможливе або застосування такого заходу примусу буде неефективне, а також у разі, якщо ризик заподіяння шкоди адресатові заходу та/або іншим особам мінімальний.

Захід примусу пропорційний, якщо шкода, заподіяна охоронюваним законом правам і свободам людини або інтересам суспільства чи держави, не перевищує блага, для захисту якого він застосований, або створеної загрози заподіяння шкоди.

Захід примусу ефективний, якщо його застосування забезпечує виконання повноважень військовослужбовця чи працівника Державної прикордонної служби України.

Заборонено застосування заходів примусу до жінок з явними ознаками вагітності, осіб похилого віку, осіб з вираженими ознаками інвалідності та малолітніх осіб, крім випадків учинення такими особами групового та/або збройного нападу чи опору або якщо є безпосередня загроза життю чи здоров'ю військовослужбовця або працівника Державної прикордонної служби України та/або іншої особи, якщо відбити такий напад, опір або усунути загрозу іншими способами і засобами неможливо.

Військовослужбовці та працівники Державної прикордонної служби України зобов'язані попередити особу про застосування заходів

примусу та надати їй достатньо часу для виконання їхньої законної вимоги, крім випадку, коли зволікання може спричинити посягання на життя і здоров'я військовослужбовця чи працівника Державної прикордонної служби України та/або інших осіб або інші тяжкі наслідки.

У разі неможливості уникнути застосування заходу примусу такий захід примусу не повинен перевищувати міри, необхідної для виконання покладених на Державну прикордонну службу України завдань, і має зводитися до мінімізації ризику заподіяння шкоди життю та здоров'ю особи, яка вчинила правопорушення, а також життю і здоров'ю інших осіб.

Військовослужбовці та працівники Державної прикордонної служби України зобов'язані негайно зупинити застосування заходу примусу в момент досягнення очікуваного результату, а також, за необхідності, мають надати домедичну допомогу та забезпечити надання медичної допомоги медичними працівниками особам, які зазнали фізичної шкоди внаслідок застосування заходів примусу.

Перевищення військовослужбовцями та працівниками Державної прикордонної служби України своїх повноважень під час використання та застосування заходів примусу тягне за собою відповідальність, встановлену законом.

Згідно з п. 2.4.2 [Інструкції про застосування зброї, бойової техніки, озброєння кораблів \(катерів\), літаків і вертольотів Державної прикордонної служби України, спеціальних засобів та заходів фізичного впливу під час охорони державного кордону та виключної \(морської\) економічної зони України](#), затвердженої наказом Адміністрації Держприкордонслужби від 21 жовтня 2003 року № 200, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 22 жовтня 2003 року за № 963/8284 **службові собаки** використовуються під час несення служби з охорони державного кордону, крім іншого, для пошуку і затримання людей на місцевості і в транспортних засобах та затримання, конвоювання і охорони правопорушників, для підтримання режиму державного кордону, прикордонного режиму та режиму в пунктах пропуску через державний кордон.

Для запобігання спробі втечі осіб, затриманих за порушення державного кордону, зброя може бути застосована лише в тому разі, якщо особі, яка здійснює втечу, відомо про її затримання за порушення (спробу порушення) кордону. Якщо втеча супроводжується нападом на прикордонника, що загрожує його життю або здоров'ю, він застосо-

вує зброю згідно з пунктом 2.2.2 [Інструкції про застосування зброї, бойової техніки, озброєння кораблів \(катерів\), літаків і вертольотів Державної прикордонної служби України, спеціальних засобів та заходів фізичного впливу під час охорони державного кордону та виключної \(морської\) економічної зони України](#).

Відповідно до [статті 21–2](#) Закону України «Про Державну прикордонну службу, спеціальний засіб — пристрій, прилад, предмет, спеціально виготовлений, конструктивно призначений і технічно придатний для захисту людини від ураження різними предметами (у тому числі зброєю), тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника), пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї чи на предмети, що її оточують, а також засоби активної оборони, військова та спеціальна техніка, службові тварини.

Військовослужбовці та працівники Державної прикордонної служби України мають право використовувати та застосовувати такі спеціальні засоби:

- 1) засоби обмеження рухомості (кайданки, сітки для зв'язування тощо):
 - а) під час затримання особи, яка вчинила правопорушення;
 - б) під час конвоювання (доставляння) затриманої або заарештованої особи, у тому числі для забезпечення примусового видворення та реадмісії іноземців та осіб без громадянства;
 - в) до особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення та чинить опір військовослужбовцю чи працівнику Державної прикордонної служби України або намагається втекти;
 - г) якщо особа своїми небезпечними діями може заподіяти шкоду собі або іншим особам;
 - г) при проведенні процесуальних дій з особою у випадках, коли така особа може створити реальну загрозу своєму життю та здоров'ю або життю та здоров'ю інших осіб;
- 2) гумові та пластикові кийки, засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії для:
 - а) відбиття нападу на військовослужбовця чи працівника Державної прикордонної служби України, іншу особу та/або об'єкти, що перебувають під охороною (у тому числі пункти пропуску (пункти контролю) через державний кордон України, контрольні пункти в'їзду-виїзду, місця тимчасового роз-

- ташування підрозділів і прикордонних нарядів), службовий транспортний засіб;
- б) затримання особи, яка вчинила правопорушення та/або чинить злісну непокору законній вимозі військовослужбовця чи працівника Державної прикордонної служби України;
 - в) припинення порушення режиму державного кордону, прикордонного режиму, режиму у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України або режиму в контрольних пунктах в'їзду-виїзду;
- 3) електрошокові пристрої контактної та контактнo-дистанційної дії для:
- ...
- в) затримання особи, яка вчинила правопорушення і чинить при цьому фізичний опір військовослужбовцю чи працівнику Державної прикордонної служби України;
 - г) затримання особи, яка вчинила злочин і намагається здійснити втечу;
 - г) затримання особи, яка чинить збройний опір або намагається здійснити втечу після затримання;
 - д) затримання озброєної особи, яка погрожує застосувати зброю або інші предмети, що загрожують життю і здоров'ю військовослужбовця чи працівника Державної прикордонної служби України та/або інших осіб;
- 5) службових собак під час:
- б) поверхневої перевірки або огляду осіб, речей, товарів (вантажів), транспортних засобів;
 - в) переслідування та затримання особи, яка підозрюється у незаконному перетинанні державного кордону України, порушенні режиму державного кордону, прикордонного режиму, режиму у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України, режиму в контрольних пунктах в'їзду-виїзду або у вчиненні кримінального чи адміністративного правопорушення;
 - г) конвоювання (доставляння) затриманої або заарештованої особи;
 - г) охорони об'єктів Державної прикордонної служби України (у тому числі пунктів пропуску (пунктів контролю) через державний кордон України, контрольних пунктів в'їзду-виїзду, місць тимчасового розташування підрозділів і прикордонних нарядів);

- ...
- б) пристрої, гранати та боєприпаси світлозвукової дії, засоби акустичного та мікрохвильового впливу для:
- ...
- б) затримання особи, яка чинить збройний опір, або у разі наявності обґрунтованої інформації, що свідчить про можливість вчинення такого опору, або щоб змусити таку особу залишити територію (транспортний засіб, будівлю, споруду, земельну ділянку), на якій вона перебуває;
- ...
- 7) гранати, боєприпаси, пристрої, у тому числі малогабаритні підривні пристрої, для руйнування перешкод і примусового відчинення приміщень для:
- а) затримання особи, яка не виконує законних вимог військовослужбовця чи працівника Державної прикордонної служби України;
- ...
- 8) пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими набоями несмертельної дії, для:
- в) затримання особи, яка підозрюється у вчиненні злочину і намагається здійснити втечу;
- г) затримання особи, яка чинить збройний опір або намагається здійснити втечу після затримання;
- ґ) затримання озброєної особи, яка погрожує застосувати зброю та інші предмети, що загрожують життю і здоров'ю військовослужбовця чи працівника Державної прикордонної служби України та/або інших осіб;
- є) відбиття групового нападу, що загрожують життю і здоров'ю людини;
- ж) припинення групового порушення режиму державного кордону, прикордонного режиму, режиму у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України або режиму в контрольних пунктах в'їзду-виїзду;
- 9) засоби, споряджені безпечними димоутворювальними препаратами, для:
- в) затримання озброєної особи, яка підозрюється у вчиненні злочину.

Військовослужбовцві та працівникові Державної прикордонної служби України заборонено:

- 1) наносити удари людині гумовими (пластиковими) кийками по голові, шиї, ключичній ділянці, статевих органах, попереку (куприку) і в живіт;
- 2) під час застосування засобів, споряджених речовинами сльозогінної та дратівної дії, здійснювати прицільну стрільбу по людях, розкидати і відстрілювати гранати у натовп, повторно застосувати їх у межах зони ураження в період дії таких речовин;
- 3) відстрілювати патрони, споряджені гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, з порушенням визначених технічними характеристиками вимог щодо відстані від особи та стрільби в напрямку голови людини;
- 5) застосовувати кайданки більше двох годин безперервно або без послаблення їх тиску.

Військовослужбовці та працівники Державної прикордонної служби України зобов'язані негайно повідомити (усно або письмово) свого начальника (керівника) про застосування спеціальних засобів, а у разі, якщо внаслідок застосування спеціальних засобів особі було заподіяно тілесні ушкодження, каліцтво або смерть, начальник (керівник) повинен невідкладно письмово поінформувати про це відповідний орган досудового розслідування.

1.3. Фіксація тілесних ушкоджень і побутових травм

Детальний перелік вимог до документування та розслідування випадків катувань наводить Стамбульський протокол, який розробили провідні фахівці 15 країн світу.

Відповідно до його стандартів, держави мають забезпечувати оперативне та ефективне розслідування скарг та повідомлень щодо застосування катувань та жорстокого поводження, навіть за відсутності прямо вираженої скарги.

Орган розслідування має право вимагати всю необхідну інформацію, а слідчі повинні мати у своєму розпорядженні всі необхідні фінансові та технічні ресурси. Очевидно, що проведення ефективного

розслідування неможливе без належного збирання доказів, які підтверджують факт злочину.

Ретельна фіксація ознак катувань — необхідна умова для забезпечення справедливого судочинства та для недопущення безкарності. Стамбульський протокол визначає, що особа, яка проводить розслідування, має організувати медичну експертизу імовірної жертви.

У [Стандартах Європейського комітету із запобігання катуванням](#) ідеться про те, що лікарська таємниця у в'язницях та інших місцях несвободи має велике значення, однак вона не повинна ставати перешкодою для повідомлення медичних доказів жорстокого поводження. «Відповідний орган, якому медичні співробітники повинні повідомляти про такі випадки, є, насамперед незалежним органом, уповноваженим проводити службові розслідування за даним фактом і, в разі необхідності, порушувати кримінальну справу». Повідомлення такого органу мають супроводжувати ефективні заходи, щоб захистити осіб, яких стосується повідомлення, а також інших затриманих осіб.

Якщо виявлено, що затримана особа має тілесні ушкодження (які, зокрема, можуть бути ознаками катувань), травми, неадекватну поведінку, медичний працівник, який проводить огляд, одразу доповідає (повідомляє) про це начальника підрозділу тримання (підрозділу охорони державного кордону) та вживає заходів щодо надання відповідної медичної допомоги. Начальник підрозділу тримання (підрозділу охорони державного кордону), з'ясувавши обставини отримання виявлених медичним працівником тілесних ушкоджень (ознак катувань) або травм, негайно доповідає про це безпосередньому начальникові для вжиття передбачених законодавством заходів. (ч. 4 п. 17 Розділ V [Інструкції](#))

ІНСТРУКЦІЯ щодо заповнення форми первинної облікової документації № 511/о «Довідка № ___ про фіксацію тілесних ушкоджень», затверджена [наказом МОЗ України від 02 лютого 2024 року № 186](#), закріплює порядок заповнення та видачі форми первинної облікової документації № 511/о «Довідка № ___ про фіксацію тілесних ушкоджень» (далі — форма № 511/о).

Форму № 511/о заповнює лікарем, що проводив(ла) огляд особи за її згодою у закладі охорони здоров'я незалежно від форми власності чи підпорядкування, невідкладно після проведеного огляду особи та після проведення всіх додаткових досліджень та обстежень (у разі призначення лікарем) у випадках:

- ▶ у разі виявлення у особи будь-яких тілесних ушкоджень без урахування характеру їх походження при виявленні таких тілесних ушкоджень у осіб, доставлених з або перед доставленням до місць, визначених [пунктом 8](#) статті 13 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»;
- ▶ в інших випадках у разі виявлення у особи тілесних ушкоджень, що можуть свідчити про протиправний характер їх заподіяння, включаючи катування та інші форми жорстокого, нелюдського або такого, що принижують гідність, поводження і покарання.

За наявності можливості, у закладі охорони здоров'я лікар, що проводив(ла) огляд, має бути однієї статі із особою, яка підлягає оглядові, крім випадків, коли особа просить залучити лікаря іншої статі.

Форму № 511/о готують **у трьох примірниках**. Один примірник форми № 511/о долучають до форми первинної облікової документації [№ 025/о](#) «Медична карта амбулаторного хворого № ___» або до форми первинної облікової документації [№ 003/о](#) «Медична карта стаціонарного хворого № ___», другий примірник залишається в закладі охорони здоров'я, в якому її видано (додають до відповідного журналу обліку фактів виявлення тілесних ушкоджень або журналу обліку фактів звернення та/або доставлення до закладу охорони здоров'я осіб у зв'язку із заподіянням їм тілесних ушкоджень кримінального характеру та інформування про такі випадки органів та підрозділів поліції за формою, наведеною у додатку до наказу Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я України від 06 липня 2016 року [№ 612/679](#) «Про порядок обліку фактів звернення та доставлення до закладів охорони здоров'я осіб у зв'язку із заподіянням їм тілесних ушкоджень кримінального характеру та інформування про такі випадки органів і підрозділів поліції», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 28 липня 2016 року за № 1051/29181), а третій примірник видається особі, яка пройшла огляд.

У разі перебування особи в місцях несвободи (будь-яке місце, яке перебуває під юрисдикцією і контролем держави, де утримуються чи можуть утримуватися особи, позбавлені волі, за розпорядженням державного органу чи його вказівкою, або з його відома чи мовчазної згоди) **додатково складають ще один примірник** форми № 511/о, який долучають до матеріалів особової справи в місцях несвободи.

У разі формування форми № 511/о в електронній формі, накладається електронний підпис та електронна печатка (за наявності) відпо-

відно до вимог Законів України [«Про електронні документи та електронний документообіг»](#) та [«Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги»](#).

Застосування фізичного впливу врегульовано статтею 22 [Зако-ну України «Про Державну прикордонну службу України»](#)

Фізичним впливом є застосування будь-якої фізичної сили, у тому числі спеціальних прийомів боротьби (рукопашного бою), з метою припинення протиправних діянь (дій або бездіяльності) правопорушника.

Військовослужбовці та працівники Державної прикордонної служби України мають право застосовувати фізичний вплив для:

- 1) забезпечення особистої безпеки та/або безпеки інших осіб;
- 2) припинення правопорушення;
- 3) затримання особи, яка вчинила правопорушення.

Військовослужбовці та працівники Державної прикордонної служби України зобов'язані негайно повідомити (усно або письмово) свого начальника (керівника) про застосування фізичного впливу, а у разі, якщо внаслідок застосування фізичного впливу особі було заподіяно тілесні ушкодження, каліцтво або смерть, начальник (керівник) повинен невідкладно письмово поінформувати про це відповідний орган досудового розслідування.

Під час здійснення відвідування звернути увагу:

- 1) закріплення положення про заборону катувань, жорстокого та такого, що принижує честь та гідність, поведження в посадових інструкціях підрозділу тримання;
- 2) проведення навчань для підрозділу тримання щодо недопустимості неналежного поведження із затриманими особами;
- 3) проведення навчань з військовослужбовцями прикордонної служби щодо поведження з агресивними правопорушниками;
- 4) обізнаність осіб підрозділу тримання щодо заборони катувань та жорстокого поведження;
- 5) наявність випадків застосування фізичної сили, спецзасобів або вогнепальної зброї особовим складом чергової частини підрозділу тримання;
- 6) підстави застосування заходів фізичного впливу, спецзасобів та зброї, наявність рапортів щодо кожного факту застосування;
- 7) наявність повідомлення про факти застосування заходів фізичного впливу, спецзасобів і вогнепальної зброї відповідний орган досудового розслідування;

- 8) наявність повідомлень про поранення або смерть затриманих осіб що сталися внаслідок застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів відповідний орган досудового розслідування;
- 9) наявність інформації щодо отриманих тілесних ушкоджень у медичній документації затриманих осіб;
- 10) у разі наявності скарг щодо випадків катувань, незаконного застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, вогнепальної зброї, чи були застосовані заходи захисту скаржника від негативного впливу, які;
- 11) наявність зафіксованих викликів екстреної медичної допомоги в разі отримання тілесних ушкоджень затриманих осіб.

Під час інтерв'ювання необхідно поставити такі питання:

1. Чи відомі затриманим особам випадки катування / жорстокого поводження/ нанесення тілесних ушкоджень?
2. Чи наявні візуальні ушкодження затриманих осіб?
3. Якщо наявні, необхідно отримати інформацію за яких обставин отримані, описати їх, зробити фотофіксацію, перевірити відповідну фіксацію в медичних документах;
4. Чи наявні скарги затриманих осіб на катування, інші жорстокі, нелюдські або такі, що принижують гідність, види поводження під час перебування в установі?
5. За наявності окремо описати факти.
6. Чи вказані скарги стосуються дій підрозділу тримання чи інших затриманих осіб?
7. Чи отримали постраждалі медичну допомогу, чи зафіксував випадок медичний персонал?
8. Чи мають постраждалі бажання подати офіційну скаргу на неправомірні дії представників підрозділу тримання?
9. Якщо особи відмовляються, бажано зафіксувати причину відмови.
10. Чи відчувають затримані особи себе в безпеці, перебуваючи в МТП поруч з іншими засудженими?

Питання для інтерв'ю в разі отримання інформації про факти катування /нанесення тілесних ушкоджень

- 1) обставини, які призвели до катувань;
- 2) приблизна дата та час, коли сталося катування;

- 3) інформація про людей, причетних до затримання, арешту та катування;
- 4) зміст того, про що питали або про що казали ймовірним потерпілим;
- 5) опис звичних (регулярних) практик у місці ув'язнення;
- 6) інформація щодо методів катування та жорстокого поводження, які використовували;
- 7) детальна інформація про всі випадки сексуального насильства, якщо такі наявні;
- 8) інформація про фізичні травми, які сталися внаслідок катувань;
- 9) інформація про всіх можливих свідків;
- 10) наявні нині скарги медичного та психологічного характеру;
- 11) яка допомога медична та психологічна надавалась у період після катувань?
- 12) чи застосовували до особи засоби психологічного впливу з боку інших засуджених та осіб постійного складу?

Отримати інформацію в медичній частині

щодо конкретної особи:

- ▶ форми первинної облікової документації № 511/о «Довідка № ____ про фіксацію тілесних ушкоджень» (далі — форма № 511/о);
- ▶ медичний анамнез;

інформацію щодо кількості хворих, які зверталися до медичної частини з ознаками насильства.

Отримати інформацію в психологічній службі:

- 1) психологічний анамнез (в разі наявності);
- 2) обстеження психологічного стану (в разі наявності);
- 3) отінення соціальної функції (в разі наявності);
- 4) психологічне тестування із застосуванням контрольних переліків та опитувальників (в разі наявності);
- 5) клінічний висновок.

Особливої уваги потребує фіксація порушень, що вчинили представники підрозділу тримання стосовно затриманих осіб:

- ▶ приниження людської гідності, спричинення фізичних або моральних страждань засудженим;
- ▶ неправомірне застосування зброї, гумових кийків, гамівної сорочки, кайданок, фізичної сили тощо.

1.4. Випадки застосування моральних принижень, фізичної сили

Виявляють випадки моральних принижень, фізичної сили тощо, застосовуючи такі методи:

- ▶ аналіз документації;
- ▶ проведення інтерв'ю з персоналом;
- ▶ проведення інтерв'ю із засудженими особами.

Інтерв'ю як з персоналом, так і з особами, які затримані, ведеться з урахуванням специфіки спілкування, психологічних підходів до отримання інформації, критерію «не нашкодь» тощо.

Саме тому особи-інтерв'юери повинні мати знання та вміння вести спілкування, мінімальні знання як медіації, кризової психології, так і психології конфліктів.

Під час проведення інтерв'ювання необхідно отримати таку інформацію:

- ▶ Загальний емоційний стан затриманих осіб.
- ▶ Чи проводять для затриманих семінари / лекції / інформаційні заняття з питань безпеки, належного поведіння, самокоректованої поведінки?
- ▶ Яким чином вирішуються питання у разі конфліктних ситуацій?
- ▶ Чи відомі затриманим особам випадки неправомірних дій з боку військовослужбовців або персоналу підрозділу тримання?
- ▶ Чи наявна інформація щодо застосування фізичного обмеження та / або ізоляції до осіб, які мають ментальні хвороби / порушення?

Якщо так, то застосовуються питання з переліку інтерв'ю щодо тілесних ушкоджень.

- ▶ Реакція затриманих на групу НПМ.
- ▶ Реакція затриманих на представників персоналу установи та військовослужбовців.

Крім того, під час аналізу отриманої інформації (особливо щодо травматичної події) необхідно враховувати валідність питань, психологічний стан опитуваних, діапазон настрою, процес мислення, рівень надійності свідчень, навички міжособистісних взаємин в опитуваній особі, симптоматику тривожних станів, можливі проблеми поведінкового характеру тощо.

2. Право на життя та безпеку

(ст. 27 [Конституції України](#))

Право на життя належить до невід’ємних, основоположних прав людини. Воно закріплене в усіх найважливіших міжнародних договорах про права людини і ст. 27 Конституції України відповідає цим міжнародно-правовим документам.

Розуміння права на життя за Конституцією України можливо виключно в контексті принаймні двох її статей — 3 і 27, де ст. 3 формує основоположний ціннісний підхід української держави до людини, її життя і здоров’я як до «найвищої соціальної цінності» в Україні, а в ст. 27 закріплено загальний зміст особистого права на життя.

З огляду на ч. 1 ст. 22 [Конституції України](#), яка встановлює, що «права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними», та беручи до уваги частину 1 ст. 9 Конституції України, зміст конституційного права на життя слід розуміти також з урахуванням Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, ст. 3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, Протоколу 6 до цієї Конвенції та інших міжнародних договорів України про права людини. Суб’єкт права на життя — людина, незалежно від того, чи є вона громадянином України. З огляду на ст. 1 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Україна зобов’язана забезпечити право на життя, як і решту конвенційних прав людини, всім людям, що перебувають під юрисдикцією держави.

Обов’язок захищати життя людини, а отже й забезпечувати право на життя, покладене Конституцією України на державу. Стаття 27 [Конституції України](#) сформульована передусім саме як безпосередній обов’язок держави (ч. 2 ст. 27). Тому відповідно українська держава бере на себе певні обов’язки щодо захисту життя людини.

Порядком організації охорони затриманих осіб в [МТТ](#) визначається порядок виконання завдань у разі посилення охорони об’єктів, що включає алгоритм дій особового складу під час виникнення нестандартних (кризових) ситуацій (у разі непокори затриманих осіб, підготовки або втечі, нападу на охорону, заподіяння шкоди собі або оточуючим, виникнення пожежі, стихійного лиха, різкого погіршення стану здоров’я затриманої особи, смерті затриманої особи тощо).

Старший зміни охорони зобов'язаний у разі виникнення пожежі, стихійного лиха в районі об'єкта, що охороняється, та загрози життю затриманих осіб, які перебувають під охороною, із дотриманням заходів ізоляції організувати виведення їх у безпечне місце, визначене Наказом про тримання, та надійну охорону.

Інспектор адміністративного блоку, інспектор режимного блоку у разі виникнення пожежі, стихійного лиха в районі МТТ за умови, що є безпосередня загроза життю затриманих осіб, діяти відповідно до окремо затвердженого плану.

До старшого зміни охорони виводять кінцеві пристрої системи охоронної, охоронно-пожежної сигналізації та відеоспостереження.

Приміщення, коридори, сходи адміністративного і режимного блоків МТТ, а також системи пожежної безпеки, зв'язку, сигналізації МТТ та шляхи евакуації забезпечують аварійним енергопостачанням (освітленням) за встановленими нормами і номенклатурою.

Розділ 5 [Інструкції](#) закріплює **вимоги безпеки затриманих осіб та особового складу**.

МТТ обладнують відповідно до вимог та правил пожежної безпеки, і воно повинно забезпечувати можливість у разі гострої потреби чи нестандартної (кризової) ситуації як затриманим особам, так і особовому складу негайно викликати допомогу, а в разі потреби — швидко евакуюватися. З цією метою внутрішні приміщення та майданчик для прогулянок обладнують телефоном або тривожною кнопкою для виклику старшого зміни охорони.

Приміщення МТТ обладнують датчиками охоронно-пожежної сигналізації з виведенням звукового та світлового сигналу тривоги до кімнати (місця) несення служби старшого зміни охорони.

Усі предмети в кімнатах для розміщення затриманих осіб мають кріпитися до підлоги або до стін таким чином, щоб затримані особи не могли їх переміщати та використовувати для нанесення травм собі чи іншим особам.

У підлозі кімнат для розміщення затриманих осіб та приміщеннях, де підведене водопостачання, облаштовуються стоки.

З метою унеможливлення скоєння самогубства під час облаштування кімнат для розміщення затриманих осіб та приміщень, де вони можуть перебувати без нагляду, потрібно дотримуватися таких вимог:

- ▶ необхідно уникати поверхонь з гострими краями, приладів чи обладнання, що можуть бути використані для заподіяння травм як самому собі, так і іншим особам;

- ▶ труби водогону, каналізації та запірні крани, управління ними повинні бути утеплені в стіну (застосовуються кнопки);
- ▶ ліжка, покриття столів та полиці не повинні мати гострих країв і мають бути зроблені таким чином, щоб уникнути можливості до них прив'язатися;
- ▶ дзеркала повинні бути стійкими до розбивання, змонтовані за допомогою спеціальних кріплень;
- ▶ максимально зменшити можливість демонтажу (відокремлення, підняття) металевих смуг, решіток, меблів тощо;
- ▶ телефонні апарати встановлюють з коротким кабелем до слухавки, у місцях, де за ними зможе безперешкодно спостерігати склад зміни охорони.

Під час проведення моніторингу звернути увагу:

- 1) яким чином забезпечується безпека осіб змінного складу в разі сповіщення «Повітряна тривога»;
- 2) на наявність бомбосховища або тимчасового укриття;
- 3) на наявність інформації / схем маршрутів переміщення осіб змінного складу до укриття;
- 4) на обладнання бомбосховища / укриття;
- 5) на наявність плану евакуації осіб змінного складу у разі введення правового режиму воєнного стану відповідно до [Порядку проведення обов'язкової евакуації окремих категорій населення в разі введення правового режиму воєнного стану](#), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 07 листопада 2018 року № 934;
- 6) на план пожежної безпеки, який затверджується командиром військової частини та узгоджується з органами пожежної охорони і доводять до усіх посадових осіб;
- 7) на загальну інструкцію щодо пожежної безпеки у військовій частині, використання сил та засобів для гасіння пожежі;
- 8) на витяг з інструкції про порядок евакуації особового складу, бойової та іншої техніки і матеріальних засобів, що повинен бути в чергового частини;
- 9) на наявність планів евакуації на випадок пожежі;
- 10) на наявність і стан вогнегасників.
- 11) на наявність системи протипожежної сигналізації;
- 12) як здійснюється фіксація смерті затриманих осіб.

3. Право на свободу та особисту недоторканність

(ст. 29 Конституції України)

3.1. Процедура поміщення затриманих осіб до МТТ

Підстави поміщення. Згідно з п. 2 статті 262 [КУпАП](#) адміністративне затримання проводиться органами прикордонної служби у разі незаконного перетинання або спроби незаконного перетинання державного кордону України, порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї, порушення прикордонного режиму, режиму в пунктах пропуску через державний кордон України або режимних правил у контрольних пунктах в'їзду-виїзду, вчинення злісної непокори законному розпорядженню або вимозі військовослужбовця чи працівника Державної прикордонної служби України або члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, порушення правил використання об'єктів тваринного світу в межах прикордонної смуги та контрольованого прикордонного району, у територіальному морі, внутрішніх водах та виключній (морській) економічній зоні України, порушення законодавства про правовий статус іноземців та осіб без громадянства, невиконання рішення про заборону в'їзду в Україну, порушення порядку в'їзду до району проведення антитерористичної операції або виїзду з нього.

Порядок оформлення, розгляду та обліку матеріалів справ про адміністративні правопорушення, протидію яким відповідно до [статті 222–1, пункту 1](#) частини першої та [пункту 16](#) частини другої статті 255 [КУпАП](#) віднесено до компетенції Державної прикордонної служби України (далі — Держприкордонслужба), а також особливості провадження у справах про правопорушення, передбачені [статтею 1](#) Закону України «[Про відповідальність перевізників під час здійснення міжнародних пасажирських перевезень](#)» визначає Інструкція з оформлення посадовими особами Державної прикордонної служби України матеріалів справ про адміністративні правопорушення, затверджена [наказом МВС України 18 вересня 2013 року № 898](#) (у редакції від 21 грудня 2018 року № 1046).

Згідно з п. 1 розділу III [Інструкції з оформлення посадовими особами Державної прикордонної служби України матеріалів справ про адміністративні правопорушення](#) щодо кожного факту вчинення адміністративного правопорушення, протидію якому віднесено до компетенції ДПСУ, невідкладно, але не пізніше двадцяти чотирьох годин з моменту виявлення в пункті пропуску (пункті контролю) через державний кордон України, або контрольному пункті в'їзду-виїзду, або контрольованому прикордонному районі, а під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану — на блокпостах та поза їх межами особи, яка вчинила правопорушення, складається [протокол про адміністративне правопорушення](#), за винятком випадків, передбачених [статтею 258](#) КУпАП.

У протоколі зазначається:

- ▶ дата і місце його складання;
- ▶ посада, прізвище, ім'я, по батькові особи, яка склала протокол;
- ▶ відомості про особу, яка притягається до адміністративної відповідальності (за відсутності в особі документа, що посвідчує її особу, відомості зазначаються зі слів такої особи або з інших наявних в уповноваженої особи, яка складає протокол, офіційних джерел);
- ▶ місце, час учинення і суть адміністративного правопорушення;
- ▶ посилання на пункт (статтю) нормативно-правового акта, який передбачає відповідальність за правопорушення;
- ▶ прізвища, ініціали та місце проживання свідків і потерпілих (якщо вони є);
- ▶ пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності;
- ▶ інші відомості, необхідні для вирішення справи.

Бланк протоколу має номер та серію.

Про факт затримання іноземця на строк, що перевищує три години, орган охорони державного кордону впродовж доби з моменту затримання повідомляє акредитоване в Україні дипломатичне представництво або консульську установу держави, громадянином якої є затримана особа. За відсутності на території України акредитованого(ї) представництва (установи) такої держави, а також у разі затримання особи без громадянства інформація надсилається до Департаменту консульської служби Міністерства закордонних справ України за підписом відповідного начальника органу охорони державного кордону чи командира загону морської охорони.

Іноземців та осіб без громадянства, які відповідно до [статей 260, 263](#) КУпАП підлягають затриманню в адміністративному порядку для встановлення їхньої особи, перед початком оформлення матеріалів справ про адміністративне правопорушення **анкетує** уповноважена посадова особа з використанням зразків анкет, визначених дипломатичним представництвом або консульською установою держави, громадяни якої вони є, а також останні проходять дактилоскопіювання.

У разі затримання особи на строк до трьох діб посадові особи підрозділів з адміністративно-юрисдикційної діяльності (за відсутності таких — особи, визначені начальником органу (підрозділу) охорони державного кордону чи загону морської охорони) уживають заходів з:

- ▶ установлення особи затриманого — надсилання до компетентних органів України та/або іноземних держав запитів про надання письмової інформації або документів, що підтверджуватимуть особу затриманого, а для іноземців та осіб без громадянства — документів, що надають право для перетинання державного кордону України, та інші передбачені законом заходи;
- ▶ з'ясування обставин правопорушення — опитування свідків правопорушення (за наявності), надсилання (за необхідності) наявних паспортних та інших документів на експертне дослідження, надсилання до компетентних органів України та/або іноземних держав відповідних запитів, а також інші заходи, що дають змогу підтвердити чи спростувати факт учинення особою порушення, зазначеного у складеному стосовно неї протоколі про адміністративне правопорушення, та інші передбачені законом заходи;
- ▶ продовження (за необхідності) на підставах і в порядку, визначених [статтею 289](#) Кодексу адміністративного судочинства України, строку затримання іноземців або осіб без громадянства;
- ▶ примусового повернення, примусового видворення або реадмісії затриманих іноземців або осіб без громадянства на підставах, визначених законодавством або міжнародними договорами України.

Підстави та порядок поміщення затриманих осіб у МТТ (розділ VI Інструкції)

Підставами поміщення затриманої особи в МТТ є:

- ▶ протокол про адміністративне затримання;
- ▶ протокол затримання особи за підозрою у вчиненні злочину;

- ▶ акт про факт виявлення дитини, розлученої із сім'єю (без супроводу);
- ▶ акт приймання-передавання особи (стосовно осіб, які прийняті від компетентних органів інших держав на підставі чинних міжнародних угод про реадмісію (приймання-передавання) осіб);
- ▶ рішення про розміщення у пункті тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають на території України;
- ▶ рішення суду на строки, зазначені в цих документах та/або визначені законодавством України.

До особової справи щодо затриманої особи долучають копії вищевказаних документів.

Забороняється поміщати (приймати) в МТТ осіб:

- ▶ затриманих за вчинення адміністративних чи кримінальних правопорушень, протидію яким не віднесено до компетенції ДПСУ;
- ▶ з метою дисциплінарного, виховного впливу чи витвердження.

Поміщення затриманих осіб у ПТТ, що розташовані в органі охорони державного кордону, здійснюється з 08.00 до 18.00. Дозволяється приймати осіб до ПТТ в інший час у виняткових випадках та за розпорядженням начальника органу охорони державного кордону чи його першого заступника, про що здійснюється відповідний запис у книзі обліку службової діяльності підрозділу тримання.

Поміщення затриманих осіб у СП здійснюється цілодобово старшим зміни прикордонних нарядів.

Приймання затриманих осіб до МТТ здійснюється комісією під керівництвом начальника підрозділу тримання, а за його відсутності — старшим зміни охорони. До складу комісії обов'язково входить медичний працівник, а також можуть входити й інші особи за розпорядженням начальника органу (підрозділу) охорони державного кордону або його першого заступника.

Під час поміщення в ПТТ особи, підозрюваної у вчиненні кримінального правопорушення, до складу комісії повинна входити посадова особа органу (підрозділу) охорони державного кордону, яка має право виконувати доручення органів досудового розслідування.

Під час поміщення затриманої особи в МТТ здійснюються:

- ▶ опитування затриманої особи;
- ▶ особистий огляд, гігієнічне миття та медичний огляд затриманої особи;

- ▶ дактилоскопіювання та фотографування затриманої особи;
- ▶ інформування затриманої особи про її права, обов'язки, правила режиму в МТТ та розпорядок дня;
- ▶ оформлення особової справи на затриману особу.

У випадку поміщення особи в МТТ **у неробочий час** та неможливості проведення одразу медичного огляду або перебування особи у стані сп'яніння така особа розміщується окремо, не допускаючи її спілкування (контакту) з іншими затриманими особами, до проведення заходів, передбачених пунктом 9 цього розділу.

У разі наявності затриманої особи під час поміщення в неробочий час в МТТ скарг на стан здоров'я або явних ознак тілесних ушкоджень чи травм її негайно доставляють до найближчого закладу охорони здоров'я.

Під час поміщення затриманої особи в МТТ у неї уточнюють прізвище, ім'я, по батькові, стать, дату та місце народження, відомості про речі, вилучені під час затримання. Перевіряються відповідність отриманої інформації до даних, зазначених у документах про затримання, проведення особистого огляду та інших документах, з якими поміщують особу.

Під час опитування в затриманої особи з'ясовують, чи застосовували до неї заходи фізичного впливу і чи є в неї скарги на дії сторони, яка її передає, а також чи потребує вона допомоги і якої саме. Результати опитування доповідають по команді та їх відображає старший зміни **в рапорті за результатами несення служби зміною охорони** (рапорти за результатами несення служби та оперативно-службової діяльності підрозділу охорони державного кордону) за строк несення служби для вжиття передбачених законодавством заходів.

Інформацію про прийняття затриманої особи в МТТ заносять до службової документації й доповідають по команді та старшому зміни центру управління службою (далі — ЦУС) органу охорони державного кордону.

Медичні працівники проводять **медичний огляд та контролюють гігієнічне миття.**

3.2. Особистий огляд та огляд речей затриманої особи

Перед поміщенням в МТТ затримані особи підлягають особистому огляду та огляду їхніх речей, які виявлені при них. Якщо до поміщення в МТТ проводився обшук особи чи її особистий огляд, копії відповідних протоколів надають особі, яка очолює комісію з приймання затриманої особи, а речі, що були вилучені, передають за **актом приймання-передавання**.

Особистий огляд проводиться особами однієї статі із затриманою особою у присутності не менше ніж двох понятих тієї ж статі.

Суворо забороняється проводити огляд з приниженням людської гідності.

Під час проведення огляду за затриманою особою здійснюється постійний нагляд з метою недопущення знищення або приховування нею речовин, предметів чи документів, які можуть мати важливе (доказове) значення або які зазначені в [пункті 3](#) розділу IX [Інструкції](#).

Дані про вилучені в затриманої особи під час огляду особисті речі носять до **протоколу особистого огляду, огляду речей та вилучення речей і документів** відповідно з Інструкцією з оформлення посадовими особами Державної прикордонної служби України матеріалів справ про адміністративні правопорушення, затвердженою [наказом МВС від 18 вересня 2013 року № 898](#), зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 09 жовтня 2013 року за № 1729/24261. Цей протокол складається у двох примірниках, один з яких надається затриманій особі, а другий долучається до особової справи щодо цієї особи.

Цінності, документи й речі, вилучені в затриманої особи під час огляду, поміщають у пакет (конверт, ящик), на якому вказують її прізвище, ім'я, по батькові, номер особової справи, порядковий номер запису в **журналі обліку цінностей, документів та інших речей, вилучених у затриманих осіб** (для ПТТ), чи у II розділі **журналу обліку роботи СП** (для СП), а також кількість (суму) вилученого за категоріями (за валютами) та підпис особи, яка здійснила вилучення.

Вилучені в затриманих осіб цінності, документи й речі зберігаються в сейфі начальника підрозділу тримання (підрозділу охорони державного кордону).

Інші речі та речовини і предмети, зазначені в [пункті 3](#) розділу IX [Інструкції](#) та необхідні затриманій особі для побутового користування,

здаються і зберігаються в спеціально відведеному та обладнаному місці (шафі). Такі речі заносять до опису на окремому бланку, його підписують власник речей та старший зміни, який його складав. Під час використання витратних речей до опису вносять відповідні зміни, які завіряють підписами затриманої особи (власника речей) та присутнього старшого зміни.

За збереження цих речей відповідає старший зміни. Під час приймання-передавання зміни він повинен перевіряти відповідність описів наявним речам, про що робити запис у рапорті за результатами несення служби зміни охорони (рапорті за результатами несення служби та оперативно-службової діяльності підрозділу охорони державного кордону).

Особистий огляд та огляд речей, крім того, проводиться у разі:

- ▶ виведення особи, підозрюваної у вчиненні кримінального правопорушення, для проведення процесуальних дій та її повернення;
- ▶ виходу затриманих осіб на прогулянку чи опитування та їх повернення;
- ▶ виведення затриманих осіб за межі органу (підрозділу) охорони державного кордону та їх повернення;
- ▶ проведення перевірок дотримання режиму в МТТ;
- ▶ отримання даних про приховування затриманими особами (несанкціонованої передачі затриманій особі) заборонених речей, грошей, предметів;
- ▶ вибуття до іншої установи.

У цих випадках огляд тіла не проводиться, одяг не знімається, а тільки ретельно прощупується. Взуття оглядається за потреби. Про виявлення заборонених предметів старший зміни охорони доповідає начальникові підрозділу тримання (підрозділу охорони державного кордону), а останній — начальникові органу охорони державного кордону та особі, яка здійснює провадження у справі.

Обмін персональними даними, що містять біометричні дані затриманих осіб, здійснюється в порядку, визначеному чинним законодавством України.

Затриманих осіб в МТТ **розміщують з дотриманням таких вимог ізоляції:**

- ▶ чоловіки окремо від жінок;
- ▶ особи до 18 років без супроводу окремо від дорослих;

- ▶ сім'ї (батьків з дітьми до 18 років), по змозі, розміщують разом та окремо від інших затриманих осіб;
- ▶ осіб, підозрюваних у вчиненні кримінальних правопорушень, окремо від осіб, затриманих в адміністративному порядку;
- ▶ осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, затриманих за тим самим провадженням, а також затриманих в адміністративному порядку за групове правопорушення, за письмовою вказівкою особи, яка здійснює провадження у справі, або прокурора — окремо одне від одного.

3.3. Поміщення неповнолітньої особи

У разі виявлення та поміщення в МТТ особи до 18 років **без супроводу дорослих** для неї створюють умови відповідно до її віку та рівня розвитку. Визначена начальником органу (підрозділу) охорони державного кордону посадова особа повинна вжити вичерпних заходів для передачі у найкоротший строк органів чи особі, на яких законодавством України покладено піклування про неповнолітніх осіб без супроводу дорослих, що були виявлені та поміщені в МТТ.

У разі відсутності в такій особі документів, що посвідчують її особу чи підтверджують вік, з нею проводять заходи відповідно до заявлених нею даних про себе, поки у визначеному законодавством України порядку не буде встановлене інше.

3.4. Особова справа затриманої особи

Під час поміщення особи в МТТ оформляють особову справу на затриману особу, до якої долучають усі документи, які стали підставою для поміщення її в МТТ, продовження строку тримання, звільнення чи вибуття з МТТ, примусового повернення чи видворення за межі території України, а також інші документи, визначені цією Інструкцією. У разі примусового видворення затриманої особи до особової справи також долучають документи, що підтверджують вибуття особи з України.

Особові справи на затриманих осіб під час їх перебування в МТТ **зберігаються на окремій полиці сейфа (металевої шафи) старшого зміни**. З метою збереження персональних даних, що можуть міститись

в особових справах, працювати з ними мають право лише: старший зміни; начальник МТТ; посадові особи підрозділу з адміністративно-юрисдикційної діяльності; начальник органу (підрозділу) охорони державного кордону та його перший заступник, а також офіцер підрозділу внутрішньої безпеки, який обслуговує підрозділ, де дислокується МТТ. ([Інструкція](#), п. 19–21 розділу VI)

Облік затриманих осіб у ПТТ веде начальник підрозділу тримання в **журналі реєстрації затриманих осіб**, а в СП — начальник СП в розділі I журналу обліку роботи СП.

Зміни до облікової документації та долучення документів до особової справи на затриману особу проводять не пізніше ніж за добу з моменту отримання інформації (документів) начальником підрозділу тримання (підрозділу охорони державного кордону).

3.5. Поміщення осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення

У СП можуть також поміщати осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, за умови, що облаштування СП забезпечує надійність їхньої охорони та безпеку особового складу органів (підрозділів) охорони державного кордону.

Відповідність облаштування СП для тримання осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, визначається під час комплексної перевірки функціонування СП та організації тримання затриманих осіб та закріплюється в Наказі про тримання. ([Інструкція](#), п. 25 розділу VI)

3.6. Ознайомлення з правами та обов'язками

У разі вчинення адміністративного правопорушення затриманій особі роз'яснюють вимоги [статті 63](#) Конституції України, а також її права і обов'язки, передбачені [статтею 268](#) Кодексу України про адміністративні правопорушення.

У разі вчинення кримінального правопорушення затриманій особі роз'яснюють вимоги [статті 63 Конституції України](#), а також її права та

обов'язки, передбачені [статтями 42 та 208 Кримінального процесуального кодексу України](#).

Про роз'яснення затриманій особі її прав та обов'язків роблять відмітку в протоколі про адміністративне правопорушення та про затримання особи, підозрюваної у вчиненні кримінального правопорушення, і засвідчують підписом затриманої особи із зазначенням дати.

На початку процедури поміщення в МТТ затриманим особам негайно під підпис доводять і надають у письмовій формі інформацію про права та обов'язки, визначені [розділом IV Інструкції](#), підстави їх затримання, правила режиму в МТТ та розпорядок дня затриманих осіб, а також контактні дані керівництва органу (підрозділу) охорони державного кордону, у якому утримується особа, місцевих органів державної влади, урядових та неурядових організацій, що можуть надати правничу допомогу.

3.7. Первинний медичний огляд затриманих осіб

Начальник медичного пункту зобов'язаний проводити медичний огляд під час поміщення затриманих осіб в МТТ та їх звільнення, заносити інформацію про результати огляду в санітарний журнал.

Медичний огляд затриманих осіб проводять медичні працівники в спеціально відведеній кімнаті у присутності складу зміни охорони однієї із затриманою особою статі. За наявності культурних чи релігійних переконань, які не дозволяють оглянути затриману особу медичний працівник іншої від затриманої особи статі, начальник підрозділу тримання запрошує до підрозділу медичного працівника відповідної статі.

Медичний огляд затриманих осіб складається з опитування її про стан здоров'я та проведення тілесного огляду з метою виявлення ознак захворювань, тілесних ушкоджень, інструментального дослідження (вимірювання артеріального тиску, температури тіла тощо) за медичними показниками та інших необхідних заходів.

У разі виявлення складних симптомів захворювання (у тому числі інфекційного) негайно всі заходи з медичного огляду, гігієнічного миття та їх результати, інформацію щодо змін у стані здоров'я затриманих осіб, а також відомості про пластирні наклейки, гіпсові та інші пов'язки, хірургічні рубці заносять у відповідні розділи санітарного журналу.

Санітарний журнал заповнює медичний працівником та зберігається в місці, визначеному Наказом про тримання, яке забезпечувало б обмежений доступ до конфіденційної інформації щодо стану здоров'я затриманих осіб. Перевіряти порядок ведення санітарного журналу мають право посадові особи, визначені в абзаці першому [пункту 2](#) розділу X цієї Інструкції, представники Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та прокурори, які здійснюють безпосередній нагляд за діяльністю відповідного МТТ.

Під час здійснення відвідування звернути увагу на:

- 1) наявність відповідних підстав поміщення осіб до МТТ;
- 2) те, чи проведено медичний огляд затриманих осіб;
- 3) наявність особових справ;
- 4) наявність паспортів;
- 5) наявність опису особистих речей;
- 6) наявність місця для проведення обшуку;
- 7) наявність місця проведення медичного огляду;
- 8) роздільне тримання.

4. Право на охорону здоров'я, медичну допомогу

(ст. 49 [Конституції України](#), [Правила Мандели \(24, 25\)](#), [Європейські пенітенціарні правила \(правила 38, 46.1\)](#), [КВК України \(ст. 8\)](#))

Згідно з [Правилами Мандели](#) забезпечення охорони здоров'я в'язнів є відповідальністю держави. В'язні повинні користуватися тими ж стандартами охорони здоров'я, які діють у суспільстві. В'язні повинні мати доступ до необхідних послуг з охорони здоров'я безкоштовно та без дискримінації на підставі їхнього правового статусу. Послуги з охорони здоров'я повинні бути організовані в тісному взаємозв'язку із загальною системою управління охороною здоров'я та у такий спосіб, щоб забезпечити безперервність лікування та догляду, зокрема у випадках ВІЛ, туберкульозу та інших інфекційних захворювань, а також наркозалежності.

У кожній в'язниці має функціонувати служба охорони здоров'я, завдання якої полягає в оціненні, сприянні, захисті та поліпшенні фізич-

ного та психічного здоров'я в'язнів. Служба охорони здоров'я має приділяти особливу увагу в'язням з особливими потребами щодо охорони здоров'я або з проблемами здоров'я, що заважають їхній реабілітації.

Служба охорони здоров'я повинна складатися з багатопрофільної групи з достатньою кількістю кваліфікованих працівників, які діють у повній клінічній незалежності та мають достатній досвід і знання у сфері психології та психіатрії. Послуги кваліфікованого стоматолога мають бути доступні для кожного в'язня.

Згідно з правилом 38 [ЄПП](#) адміністрація пенітенціарних установ мусить забезпечувати охорону здоров'я всіх ув'язнених цих установ.

Згідно з правилом 46.1 [ЄПП](#), якщо в пенітенціарній установі неможливо надати спеціалізоване лікування хворим ув'язненим, яким воно потрібне, такі хворі мають бути переведені до спеціалізованої установи або цивільної лікарні,

Якщо пенітенціарна установа має власну лікарню, вона мусить бути достатньо укомплектована персоналом та устаткованням для належного догляду та лікування ув'язнених, яких направляють до цієї лікарні.

Розділ V [Інструкції](#) закріплює вимоги до надання затриманим особам медичної та психологічної допомоги.

Медичну допомогу затриманим особам надають у порядку, визначеному законодавством України, зокрема щодо застосування методик діагностики та лікування, лікарських засобів:

Наказ МОЗ від 06.05.2021 № 882 «Про затвердження санітарно-протиепідемічних правил і норм використання ультрафіолетового бактерицидного випромінювання для знезараження повітря та дезінфекції поверхонь в приміщеннях закладів охорони здоров'я та установ / закладів надання соціальних послуг / соціального захисту населення».

Наказ МОЗ від 02.02.2024 № 186 «Про внесення зміни до пункту 1 наказу Міністерства охорони здоров'я України від 14 лютого 2012 року № 110».

Наказ МОЗ від 15.08.2023 № 1465 «Про внесення змін до Стандартів медичної допомоги «ВІЛ-інфекція»».

Наказ МОЗ від 06.09.2022 № 1602 «Про затвердження Змін до Державних санітарно-протиепідемічних правил і норм щодо поводження з медичними відходами».

Наказ МОЗ 03 серпня 2021 року № 1614 «Про затвердження Інструкції з впровадження покращення гігієни рук в закладах охорони здоров'я та установах / закладах надання соціальних послуг / соціального захисту населення».

Наказ МОЗ від 16.02.2022 № 302 «Про затвердження порядку організації виявлення туберкульозу та латентної туберкульозної інфекції».

Наказ МОЗ від 15.01.2021 № 51 «Про затвердження стандартів медичної допомоги при вірусному гепатиті С у дорослих».

Наказ МОЗ від 15.01.2021 № 50 «Про затвердження стандартів медичної допомоги при вірусному гепатиті В у дорослих».

Наказ МОЗ від 19.01.2023 № 102 «Про затвердження стандартів медичної допомоги «Туберкульоз»».

Наказ МОЗ від 11.08.2014 № 552 «Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Дезінфекція, передстерилізаційне очищення та стерилізація медичних виробів в закладах охорони здоров'я»».

Медичну допомогу затриманим особам може надавати персонал з числа медичного складу органу (підрозділу) охорони державного кордону, а також медичний персонал закладів охорони здоров'я (далі — медичні працівники).

Стан здоров'я затриманих осіб відстежує щодня склад зміни охорони та контролюють періодичними оглядами медичні працівники.

У разі виявлення в затриманій особі під час перебування в МТТ ознак інфекційного або паразитарного захворювання її упродовж 3 годин поміщають до медичного ізолятора МТТ або до закладів охорони здоров'я для подальшого лікування. У кімнаті, де вона утримувалася, проводять заключні дезінфекційні заходи, а в разі наявності епідемічних показань — камерну обробку речового майна особи, яка захворіла (особистого одягу, матрацу, ковдри, подушок, постільної білизни), та осіб, що контактували з хворим.

У невідкладних випадках медичну допомогу затриманим особам надають без зволікань, у разі потреби викликають бригаду екстреної (швидкої) медичної допомоги.

4.1. Загальні правила надання медичної допомоги затриманим особам

Забезпечує лікарськими засобами підрозділ охорони здоров'я органу охорони державного кордону, а також це може здійснюватися за кошти хворого, його близьких родичів і членів сім'ї та інших організацій.

Затримана особа має право:

- ▶ вимагати та бути конфіденційно оглянутою лікарем на власний вибір без присутності будь-якої третьої особи;
- ▶ звертатися по консультацію і лікування до закладів охорони здоров'я, що мають ліцензію МОЗ, зокрема тих, що надають платні медичні послуги. Оплачують такі послуги і придбають необхідні ліки затримана особа або її рідні та близькі власним коштом. Консультування та амбулаторне лікування в таких випадках здійснюють за місцем розташування МТТ.

Затримані особи перед помещенням у МТТ підлягають **гігієнічному миттю** та медичному оглядові. Гігієнічне миття затриманої особи проводять з використанням гарячої води, у разі потреби проводиться прання (камерна обробка) одягу.

У разі помещення затриманої особи на стаціонарне лікування в підрозділі охорони здоров'я органу охорони державного кордону чи іншого закладу охорони здоров'я начальник підрозділу тримання (підрозділу охорони державного кордону) призначає охорону такої особи безпосередньо в закладі охорони здоров'я. При цьому визначають форму одягу, засоби екіпірування, порядок охорони та засоби і періодичність виходу на зв'язок залежно від місця лікування. (п. 26 розділу VIII. [Інструкції](#))

Прання (камерну обробку) одягу затриманих осіб організовують старшина підрозділу та медичний працівник.

Усі заходи з медичного огляду, гігієнічного миття та їх результати, інформацію щодо змін у стані здоров'я затриманих осіб, а також відомості про пластирні наклейки, гіпсові та інші пов'язки, хірургічні рубці заносять у відповідні розділи санітарного журналу.

Санітарний журнал заповнює медичний працівник і він зберігається в місці, визначеному Наказом про тримання, яке забезпечувало б обмежений доступ до конфіденційної інформації щодо стану здоров'я затриманих осіб. Перевіряти порядок ведення санітарного журналу мають посадові особи, визначені в абзаці першому [пункту 2](#) розділу X Інструкції, представники Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та прокурори, які здійснюють безпосередній нагляд за діяльністю відповідного МТТ.

Обставини, що стосуються погіршення стану здоров'я затриманих осіб, також документує старший зміни охорони так, щоб заходи, що вживали зміна охорони та медичні працівники стосовно особи, яка

захворіла, можна було пізніше відтворити під час перевірки обставин події.

У разі звернення затриманої особи по надання їй **індивідуальної психологічної допомоги** або у разі виявлення серед затриманих особи, яка потребує такої допомоги, начальник підрозділу тримання (підрозділу охорони державного кордону) доповідає рапортом на ім'я начальника органу охорони державного кордону.

У рапорті зазначають відомості про особу, яка звернулась або була виявлена, короткий опис її психологічного стану та обставини, що викликали необхідність звернення по індивідуальну психологічну допомогу.

Начальник органу охорони державного кордону через свого заступника з роботи з персоналом організовує надання індивідуальної психологічної допомоги затриманій особі силами та засобами підпорядкованих підрозділів або із залученням можливостей центрів соціально-психологічної допомоги органів місцевого самоврядування тощо.

Факт звернення затриманої особи по індивідуальну психологічну допомогою або виявлення серед затриманих особи, яка потребує такої допомоги, а також факт надання такої допомоги фіксує старший зміни в **рапорті за результатами несення служби зміною охорони (рапорті за результатами несення служби та оперативно-службової діяльності підрозділу охорони державного кордону) за строк несення служби.**

Довідка психолога про результати надання індивідуальної психологічної допомоги затриманій особі надається у двох примірниках, один з яких долучають до особової справи на затриману особу.

У кожному МТТ повинні бути універсальні медичні аптечки, протипедикульозні укладки та аптечки для надання термінової медичної допомоги з метою профілактики зараження ВІЛ / СНІ-Дом. Контроль за строком придатності медикаментів та укомплектованості аптечок здійснюється начальником (завідувачем) медичного пункту ПТТ або фельдшером органу охорони державного кордону.

Дотримання санітарних норм у будівлях (приміщеннях) МТТ (проведення заходів з дезінфекції та інших видів обробки) здійснюється відповідно до вимог нормативно-правових актів у цій сфері.

У разі ускладнення епідемічної ситуації в місці дислокації МТТ головний державний санітарний лікар ДПСУ окремо визначає обсяг і строки профілактичних медичних оглядів затриманих осіб та особового складу, який працює з ними.

Діагностика та лікування осіб (гепатит С) здійснюється відповідно до Стандартів медичної допомоги при вірусному гепатиті С у дорослих, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 15.01.2021 № 51.

Особи з підозрою на вірусний гепатит С проходять ПЛР та відповідне призначене лікування (терапію для лікування вірусних гепатитів).

Лікувально-профілактичну і санітарно-протиепідемічну роботу в місцях позбавлення волі організують і проводять відповідно до законодавства про охорону здоров'я.

Згідно з п. 3 статті 10 [Закону України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини \(ВІЛ\), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ»](#), забезпечення осіб антиретровірусними препаратами коштом державного, місцевих бюджетів, а також інших джерел, не заборонених законодавством, зокрема гуманітарної допомоги, а також залучення до відпуску антиретровірусних препаратів суб'єктів господарювання, які мають ліцензію на провадження господарської діяльності з роздрібною торгівлі лікарськими засобами, здійснюються в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

На ВІЛ-інфікованих осіб, які перебувають у МТТ, заводять відповідну документацію (форми № 030–5/о «Контрольна карта диспансерного нагляду за ВІЛ-інфікованою особою» та форми № 502–1/о «Реєстраційна карта ВІЛ-інфікованої особи»), усі відомості заносять до медичної картки, яка не зберігається з обмеженим доступом.

Закритий доступ до зазначеної вище медичної документації засуджених забезпечує конфіденційність інформації щодо стану здоров'я ВІЛ-інфікованих осіб відповідно до [Порядку ведення обліку людей, які живуть з ВІЛ, та здійснення медичного нагляду за ними, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 10.07.2013 № 585, Закону України «Протидія поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини \(ВІЛ\), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ»](#), а також статей 39¹ та 40 [Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»](#).

4.2. Забезпечення медичними препаратами та виробами медичного призначення

Аптека медичного пункту повинна бути забезпечена всіма необхідними лікарськими засобами відповідно до [Національного переліку основних лікарських засобів і виробів медичного призначення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25.03.2009 № 333](#), та уніфікованих клінічних протоколів, розроблених відповідно до стандартів надання медичної допомоги, затверджених [наказом Міністерства охорони здоров'я України від 28.09.2012 № 751 «Про створення та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги в системі Міністерства охорони здоров'я України»](#).

Приміщення аптеки забезпечують необхідною кількістю шаф, піддонів, холодильників, стелажів, термометрами, гігromетрами, охоронними та протипожежними засобами, що порушує пункти 2, 4, 6 розділу II [Правил зберігання та проведення контролю якості лікарських засобів у лікувально-профілактичних закладах, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 16.12.2003 № 584](#).

Затриманим особам дозволено мати при собі медикаменти тільки з письмового дозволу медичного працівника.

Передані лікарські засоби та предмети медичного призначення видають з дозволу медичного працівника органу (підрозділу) охорони державного кордону з оформленням відповідної розписки, в якій зазначають, що дозволено передати, а також посада, прізвище, ім'я, по батькові, підпис медпрацівника, який надав дозвіл.

Відповідно до [Державних санітарно-протиепідемічних правил і норм щодо поводження з медичними відходами, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 08.06.2015 № 325](#), голки та пошкоджені ампули відносять до відходів категорії В, які повинні накопичуватись та зберігатись виключно у спеціальних приміщеннях, що виключає доступ сторонніх осіб.

Утилізацію медичних відходів здійснює спеціалізована установа, про що в наявності у керівника медичного пункту повинна бути відповідна угода.

Згідно із [Заходами та Засобами щодо попередження інфікування при проведенні догляду за пацієнтами, затвердженими наказом Міністерства охорони здоров'я України від 03.08.2020 № 1777](#), у медичному пункті обладнують кілька ізоляторів для інфекційних хворих,

що забезпечує одночасне розміщення хворих на небезпечні інфекційні захворювання окремо один від одного та інших військовослужбовців.

Згідно з розділом II Інструкції у разі необхідності обов'язки медичного працівника може виконувати працівник найближчого закладу охорони здоров'я, уповноважений надавати медичні послуги (за згодою), що закріплюється у Наказі про тримання.

У разі виявлення в МТТ **тіла людини без ознак життя** старший зміни охорони викликає бригаду швидкої медичної (невідкладної медичної) допомоги, вживає заходів щодо збереження обстановки, слідів на місці виявлення цього тіла та переміщує затриманих осіб, які знаходилися поруч із ним, до інших приміщень та доповідає начальникові підрозділу тримання (підрозділу охорони державного кордону) та ЦУС органу охорони державного кордону.

Під час відвідування необхідно звернути увагу на:

- ▶ наявність медичної частини / лікаря / медичного працівника;
- ▶ наявність медичного персоналу, молодшого медичного персоналу згідно зі штатним розписом;
- ▶ наявність вакантних посад в медичній частині.

Додати копію штатного розпису та графіки роботи закладу і чергувань медичного персоналу.

Перевірити наявність і (додати копії):

- ▶ ліцензії на медичну практику;
- ▶ наказу про взаємодію із закладами охорони здоров'я МОЗ України
- ▶ наказ про комісію з інфекційного контролю в установі
- ▶ комплексний план протиепідемічних та санітарно-гігієнічних заходів щодо попередження та запобігання розповсюдження інфекційних, паразитарних захворювань у лікарняних закладах та медичних частинах;
- ▶ клінічних протоколів надання медичної допомоги
- ▶ організації доступу затриманих осіб до медичної частини, наявність журналу попереднього запису на амбулаторний прийом в установі так/ні;
- ▶ протокол використання лікарського засобу налоксон при наданні екстреної медичної допомоги особам з комою невідомої етіології та/чи при підозрі на отруєння / передозування опіоїдами на догоспітальному етапі;
- ▶ переліку медичних кабінетів;

- ▶ переліку процедурних (маніпуляційних) кабінетів та їх обладнання;
- ▶ забезпеченість медичної частини медичними препаратами та виробами медичного призначення;
- ▶ потребу медичної частини в медикаментах та виробих медичного призначення;
- ▶ забезпеченість медикаментами та виробами медичного призначення на дату візиту (витребувати копію переліку наявних ліків);
- ▶ зберігання ліків отриманих від родичів;
- ▶ наявність [карт обліку лікарських засобів та їх аналогів, виробів медичного призначення і технічних та інших засобів реабілітації, отриманих від родичів та інших осіб](#);
- ▶ проведення дезінфекції (зокрема кварцування) приміщень медичної частини:
- ▶ графіки прибирань та кварцувань приміщень;
- ▶ журнали прибирань та обліку роботи кварцевих ламп;
- ▶ забезпеченість дезінфекційними засобами, кварцевими лампами.

Проведення первинного медичного огляду при прийомі в установу:

нову:

- ▶ особа яка проводить;
- ▶ присутні особи під час проведення огляду
- ▶ присутність понятих під час проведення огляду;
- ▶ наявність окремого кабінету для проведення медичного огляду;
- ▶ складники **медичного огляду під час прибуття до установи**;
- ▶ фіксація в медичній документації;
- ▶ наявність у медичній картці 025/о екземпляра довідки, у якій медичний працівник детально описує характер ушкоджень, їх розміри та розташовання.

Перевірити наявність записів та збіг даних у журналі обліку виявлення тілесних ушкоджень у затриманих осіб.

Організація надання невідкладної медичної допомоги:

- ▶ наявність медичного працівника в установі — цілодобово, з ____ по ____ (вказати часи роботи) щодня / у вихідні дні,
- ▶ чи є відмови в наданні невідкладної допомоги (швидка медична допомога) — так/ні, якщо так, вказати;
- ▶ наявність журналу обліку прийому, виписування засуджених та відмов від госпіталізації в медичній частині (лікарняному закладі).

Наявність та обладнання ізолятора для осіб з розладами психіки.

Наявність лікувального та дієтичного харчування.
Проведення щеплень та фіксація інформації про щеплення.

5. Недопущення проявів сегрегації, стигматизації, дискримінації

(стаття 24 Конституції України, [Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод](#), [Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»](#))

Недискримінація означає заборону необґрунтованого відмінного ставлення (а саме встановлення розрізень, винятків, обмежень або переваг) до осіб, які перебувають в однаковій ситуації чи однакового підходу до осіб, які перебувають у різних ситуаціях. Принцип недискримінації означає заборону необґрунтованого відмінного ставлення (а саме встановлення розрізень, винятків, обмежень або переваг) до осіб, які перебувають в однаковій ситуації чи однакового підходу до осіб, які перебувають у різних ситуаціях.

А що [дискримінація](#) призводить до обмеження або унеможливлення в користуванні чи здійсненні прав і свобод усіма людьми на рівних підставах, то її заборона розглядається як один із шляхів забезпечення рівності всіх людей.

Право на захист від дискримінації є одним з **фундаментальних прав людини**, яке визнане міжнародним правом і його мають забезпечити сучасні держави.

Стаття 14 [Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод](#) 1950 р. забороняє дискримінацію за будь-якою ознакою в користуванні визнаними в ній правами та свободами та гарантує користування ними без дискримінації.

Користування правами та свободами, визнаними в цій Конвенції, має бути забезпечене без дискримінації за будь-якою ознакою — статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження або за іншою ознакою.

[Європейська соціальна хартія](#) від 3 травня 1996 р. містить як заборону будь-якої дискримінації у здійсненні прав, передбачених цією Хартією, так і положення, що зобов'язують держави-учасниці створювати

певні переваги для окремих груп населення (жінок, молоді, інвалідів та ін.) з метою забезпечення фактичної рівності.

Протокол № 12 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод встановлює загальну заборону дискримінації за будь-якою ознакою, виходячи з того, що всі особи рівні перед законом і мають право на рівний захист за законом. Разом із тим у преамбулі Протоколу підкреслюється, що принцип недискримінації не перешкоджає державам-учасницям уживати заходів для сприяння повній та реальній рівності, якщо ці заходи об'єктивно й обґрунтовано виправдані.

У статті 24 Конституції України зазначається, що всім громадянам наданий і гарантований рівний обсяг прав і свобод: економічних, соціальних, політичних, культурних, особистих тощо.

Їх використання пов'язане із запровадженням однакових стандартів для всіх без винятку осіб. Це означає, що закріплені Конституцією України права і свободи поширюються рівною мірою на всіх громадян і мають для них тотожний (однаковий) зміст. Права людини належать їй від природи, є невід'ємними. Завдання держави і суспільства в сучасних умовах полягає в тому, щоб захищати ці права і не допускати їх порушення.

Згідно зі **статтею 2 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»** законодавство України ґрунтується на принципі недискримінації, що передбачає незалежно від певних ознак:

- 1) забезпечення рівності прав і свобод осіб та/або груп осіб;
- 2) забезпечення рівності перед законом осіб та/або груп осіб;
- 3) повагу до гідності кожної людини;
- 4) забезпечення рівних можливостей осіб та/або груп осіб.

Дискримінація виявляється, коли до людей ставляться менш прихильно, аніж до інших людей в подібній ситуації тільки тому, що вони належать, або сприймаються як такі, що належать, до певної групи чи категорії людей.

Сегрегація — відмежування «чужих» від домінуючої групи за місцем та умовами проживання, навчання, роботи; наприклад, це може бути рішення спільноти щодо того, що ромів (циган) треба ізолювати від населеного пункту, а їхніх дітей не брати до місцевої школи на навчання.

Дискримінація — обмеження домінуючою групою «інакших» індивідів у доступі до суспільних благ та влади; наприклад, до кінця 19 — початку чи навіть середини 20 століття жінки у більшості країн не мали права голосу, що слугує прикладом гендерної дискримінації.

Дискримінація може бути також у формі злочинів на ґрунті ненависті, мови ворожнечі, символів (або знаків) ворожнечі.

Дискримінація може здійснюватися у прямий та непрямий спосіб.

Пряма дискримінація характеризується наявністю наміру дискримінувати людину чи групу людей, наприклад, коли бюро з працевлаштування відхиляє претендента / претендентку ромської національності або компанія з нерухомості не надає квартиру іммігрантам / іммігранткам.

Непряма дискримінація, коли нібито нейтральна умова, критерій, або практика де-факто ставить окрему особу чи представників / представниць певної меншини в невідгідне проти інших становище.

Існує багато різних типів дискримінації, яких можуть зазнати окремі люди чи групи людей. До найпоширеніших типів належать:

- ▶ расизм — дискримінація за расовою чи етнічною ознакою особи, чи групи осіб;
- ▶ сексизм — дискримінація за статтю людини;
- ▶ ейджизм — дискримінація за віком людини, часто відбувається щодо літніх людей;
- ▶ ейблїзм — дискримінація за фізичними чи розумовими здібностями людини;
- ▶ релігійна дискримінація — дискримінація на основі релігії чи моральних переконань особи;
- ▶ дискримінація за ознакою сексуальної орієнтації / гомофобія;
- ▶ дискримінація за гендерною ідентичністю — дискримінація за гендерною ідентичністю або самовираженням людини.

Прояви дискримінації:

- ▶ уникання;
- ▶ психологічний тиск;
- ▶ нерівні умови та права;
- ▶ надання переваги іншим без очевидної на те причини у професійному плані;
- ▶ відкрита ненависть та приниження;
- ▶ фізична розправа (побиття, вбивство).

Згідно з п. 1 розділу IV [Інструкції](#) під час перебування затриманих осіб в МТТ недопустима їх дискримінація чи відмінність у правовому становищі за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Під час відвідування звернути увагу на:

- ▶ наявність сегрегації серед затриманих осіб;
- ▶ наявність ієрархії серед затриманих осіб;
- ▶ залучення осіб до робіт поза графіком робіт з благоустрою, прибирання приміщень, прибирання місць загального користування, санвузлів.

6. Право на достатній життєвий рівень, що включає достатнє харчування, одяг, житло

(Стаття 48 Конституції України, ст. 25 Загальної декларації прав людини, Мінімальні стандартні правила поведіння з в'язнями, п. 10, 12, 13, 14, Базові мінімальні стандарти ЄКПТ, Інструкція)

Відповідно до ст. 25 [Загальної декларації прав людини](#) кожна людина має право на такий життєвий рівень, включаючи зокрема їжу, одяг, житло, медичний догляд і необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї, і право на забезпечення в разі безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування через незалежні від неї обставини.

Стаття 11 [Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права](#) проголошує, що держави, які беруть участь у ньому, визначають право кожного на достатній життєвий рівень для нього і його сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг і житло.

Умови перебування затриманих осіб в МТТ, СП, ПТТ

Базові мінімальні стандарти ЄКПТ з персональної житлової площі в пенітенціарних установах:

- ▶ 6 м² жилої площі на камеру для тримання однієї особи + санітарне обладнання;
- ▶ 4 м² жилої площі на одного в'язня на камеру для тримання кількох осіб + повне розподілення санітарного обладнання;
- ▶ не менше ніж 2 метри між стінами камери;
- ▶ не менше ніж 2,5 метра між підлогою та стелею камери.

Отже, приміщення для тримання однієї затриманої особи має вимірюватися 6 м², з урахуванням простору, що вимагається для санітарної прибудови (зазвичай від 1 до 2 м²). Так само, простір, зайнятий санітарною прибудовою, має бути вилучений з обрахування 4 м² на одну особу в камерах для тримання багатьох осіб. Будь-яка камера, призначена для розміщення затриманих осіб повинна мати хоча б 2 метри між стінами та 2,5 метра між підлогою та стелею.

ЄКПТ визначив шляхом додавання 4 м² на кожного індивідуально засудженого до мінімальної жилої площі 6 м² жилої площі для загальних камер:

2 особи: мінімум 10 м² (6 м² + 4 м²) жилої площі + санітарна прибудова;

3 особи: мінімум 14 м² (6 м² + 8 м²) жилої площі + санітарна прибудова;

4 особи: мінімум 18 м² (6 м² + 12 м²) жилої площі + санітарна прибудова.

Щодо багатомасштабних спільних приміщень, які розміщують десятки чи інколи навіть близько сотні осіб, ЄКПТ стверджує істотне несхвалення, яке не тільки пов'язане з питанням жилої площі на засудженого, але й з концепцією як такою.

Розділ V [Інструкції](#) закріплює норми матеріально-побутових, продовольчого забезпечення затриманих осіб.

6.1. Матеріальне забезпечення затриманих осіб

Новоприбулим затриманим особам надають **індивідуальне спальне місце** з чистою постільною білизною та видають предмети і засоби особистої гігієни згідно з визначеними нормами.

П. 25 розділу V Інструкції визначає, що приміщення, в яких утримуються затримані особи, розміщені в них санвузли **прибирають затримані особи особисто щодня** з використанням дезінфекційних розчинів, для чого їм надають усі необхідні засоби для прибирання. З метою упорядкування прибирання зазначених місць старшина підрозділу тримання (підрозділу охорони державного кордону) визначає черговість їх прибирання затриманими особами та складає відповідний графік.

Провітрювання приміщень МТТ здійснюється щодня зазвичай під час прогулянок затриманих осіб.

Додаток 25 до [Інструкції](#) закріплює основні вимоги до просторово-технічних параметрів МТТ.

Адміністративний блок від режимного блоку відокремлюється металеву решіткою із замком.

Кімнати для розміщення затриманих осіб облаштовують у режимному блоці по обидва боки коридору таким чином, щоб двері однієї кімнати не були навпроти дверей іншої. Площа кімнати для розміщення затриманих осіб має забезпечувати не менше ніж 4 м² корисної площі на особу без урахування санвузла (за наявності). Вагітних жінок і жінок, які мають при собі дітей, розміщують у найосвітлених кімнатах з розрахунку 4,5 м² корисної площі на особу, у медичних ізоляторах для хворих — 7 м² на особу.

Вікна в кімнатах для розміщення затриманих осіб та приміщеннях, де вони можуть перебувати без нагляду, склять армованим склом або ламінованим склом (триплекс), вони мають забезпечувати рівень інсоляції згідно з гігієнічними нормами, їх розташовують не нижче ніж 1600 мм від підлоги (останнє стосується й інших технічних отворів у таких кімнатах). Віконні отвори в кімнатах для розміщення затриманих осіб виконують з розрахунку 1:8 (площа світлових отворів до площі підлоги), але не повинні бути меншими ніж 90×50 мм.

Віконні отвори захищають зсередини металеву сіткою з розміром чарунок не більше ніж 5×5 мм. Ззовні встановлюють металеву решітку з розміром чарунок не більше ніж 100×200 мм, з круглої по вертикалі (діаметром не менше ніж 12 мм) чи штабової по горизонталі (перерізом 6×12 мм) сталі.

По змозі, у кімнатах для розміщення затриманих осіб встановлюють **санвузли** (туалет, умивальник) з дверима, що відчиняються назовні. Стіни санвузлів і місця для умивальників облицьовують кахлями. У разі неможливості встановити санвузли в кімнатах для розміщення затриманих осіб, їх обладнують окремо. Зливні бачки, труби та інше розміщують у нішах, які обшивають. Під час встановлення над умивальником дзеркала його монтують наглухо в стіну.

Окремо локалізована кімната призначена для тримання однієї або двох осіб, у якій максимально унеможлиблюється спілкування з іншими затриманими особами. Цю кімнату обладнують посиленими засобами охоронної сигналізації з підімкненням охоронних шлейфів ві-

конних решіток і дверей до окремих індикаторів вивідного пристрою та, по змозі, відеоспостереженням.

Для розміщення осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, спеціально обладнують кімнату, в якій максимально унеможливується їхнє спілкування з іншими затриманими особами. Ця кімната відокремлюють від інших та обладнують посиленими засобами охоронної сигналізації з підімкненням охоронних шлейфів віконних решіток і дверей до окремих індикаторів вивідного пристрою.

Освітлення

У кімнатах для розміщення затриманих осіб, медичному ізоляторі та окремо локалізованих кімнатах два режими освітлення: звичайний та нічний (приглушений). У звичайному режимі освітлення повинно забезпечувати затриманим особам можливість читати.

Електропроводня має бути втопленою в стіни, освітлювальні прилади — захищені решіткою та виготовлені з прозорого скла, стійкого до розбивання. Вимикачі встановлюють з боку коридору для кожного приміщення. Біля дверей туалету і санітарного пропускника обладнують штепсельні розетки. Заборонено установлювати розетки в кімнатах для розміщення затриманих осіб і приміщеннях, де вони можуть перебувати без нагляду.

Місце для зберігання речей затриманих осіб обладнують шафами із замками або окремими чарунками, в яких зберігаються речі та предмети побутового користування. Ключі від шаф зберігаються в старшого зміни.

6.2. Розпорядок дня

З метою забезпечення дотримання режиму в МТТ встановлюється розпорядок дня затриманих осіб, який опрацьовує начальник підрозділу тримання (підрозділу охорони державного кордону) відповідного МТТ з урахуванням типового розпорядку дня затриманих осіб і затверджує начальником органу охорони державного кордону.

Розпорядок дня затриманих осіб визначає час для підйому та відбою, проведення заходів з особистої гігієни, приймання їжі, прогулянок просто неба та реалізації інших прав затриманих осіб, визначених у цьому розділі, а також час, визначений для проведення бесід із затриманими особами та інших необхідних заходів.

Розпорядком дня передбачається безперервний восьмигодинний сон у нічний час.

Затримані особи носять свій одяг і взуття. Особам, які не мають необхідного за сезоном одягу, його **надають коштом державного бюджету** відповідно до встановлених законодавством України норм забезпечення затриманих осіб або можуть надавати інші організації.

Кожна затримана особа повинна мати можливість задовольняти потреби особистої гігієни щодня. **Миття затриманих осіб** проводиться не рідше ніж раз на три дні в гарячій воді та обліковується в Санітарному журналі.

Дотримання особистої гігієни кожною затриманою особою контролює медичний працівник та відстежує склад зміни охорони.

6.3. Організація харчування

Затриманих осіб зараховують на продовольче забезпечення і знімають з нього з моменту будь-якого приймання їжі (сніданку, обіду, вечері) залежно від часу їхнього прибуття.

Підстава для зарахування затриманих осіб на продовольче забезпечення і зняття з нього в МТТ, які дислокуються при управлінні органом охорони державного кордону, рапорт начальника підрозділу тримання на ім'я начальника продовольчої служби (відділення) органу про поміщення та звільнення (передавання) особи, а в СП — запис у I розділі журналу обліку роботи СП.

Затриманих осіб забезпечують **триразовим харчуванням за визначеними нормами, з них один раз на день — гарячою першою стравою та достатньою кількістю питної води.**

Якщо культурно-релігійні традиції затриманих осіб вимагають специфічних умов харчування (набору продуктів) чи є протипоказання та/або рекомендації медичного працівника, їх задовольняють так, як це можливо, виходячи з умов тримання визначених норм харчового забезпечення та можливості організації додаткового харчування затриманих осіб.

З метою найправильнішого і найраціональнішого використання продуктів встановленої норми харчування затриманих осіб **складають розкладку продуктів** у встановленому порядку.

У МТТ їжу готують штатні кухарі в спеціально обладнаній для цього кухні, а якщо її нема — кухні органу (підрозділу) охорони державного кордону.

Порядок організації роботи особового складу, який постійно працює і має контакт з харчовими продуктами в процесі їх виробництва, транспортування, зберігання та отримання продуктів зі складу, їх обробка і приготування, а також санітарно-гігієнічні вимоги до організації харчування визначаються державними санітарно-епідеміологічними нормативами.

Дозвіл на видачу їжі затриманим особам дає старший зміни охорони після оцінення якості приготовленої для затриманих осіб їжі медичним працівником. Результати оцінки заносять до книги обліку контролю за якістю приготування їжі.

Контроль за приготуванням їжі, санітарним станом приміщень їдальні, столово-кухонного посуду та інвентарю здійснюють також у межах компетенції старшина підрозділу, старший зміни та медичний працівник.

Приймають їжу затримані особи в їдальні або спеціально обладнаній кімнаті (місці) режимного блоку МТТ, а також допускається — у кімнатах для розміщення затриманих осіб у встановлений розпорядком дня затриманих осіб час. Проміжки часу між сніданком й обідом, обідом і вечерею не повинні перевищувати 6 годин.

Згідно з додатком 25 [Інструкції](#) у випадку відсутності можливості готувати їжу для затриманих осіб на кухні органу (підрозділу) охорони державного кордону, облаштовують їдальню МТТ. Їдальня МТТ повинна мати необхідні виробничі, допоміжні, побутові й технічні приміщення, обідній зал, технологічне, холодильне та інше устаткування, які забезпечують належні умови для приготування їжі та її приймання.

Обідній зал обладнують столами і стільцями, закріпленими до підлоги, із розрахунку на 20 % більше від місткості МТТ. В їдальні забезпечують належний санітарний стан виробничих, торговельних і складських приміщень відповідно до затверджених вимог. Засоби виміральної техніки, що використовуються в їдальні, повинні бути у справному стані та мати чіткий відбиток перевіреного тавра.

Якщо приймання затриманими особами їжі проводиться в кімнатах для розміщення затриманих осіб та за відсутності штатних кухарів, їжу видає склад зміни, вільний від несення служби.

Порядок миття столового та кухонного посуду, що використовувався для харчування затриманих осіб, визначається в Наказі

про тримання, виходячи з особливостей тримання затриманих осіб у кожному МТТ, з дотриманням санітарно-епідеміологічних правил та норм, визначених законодавством України.

Дозволено **додаткове харчування** затриманих осіб за їхні власні кошти або за сприяння неурядових організацій.

6.4. Відмова від приймання їжі

У разі відмови особи, яка тримається у МТТ, від вживання їжі начальник підрозділу тримання (підрозділу охорони державного кордону) після встановлення такого факту повинен протягом доби особисто провести з нею бесіду з метою з'ясування причин такого вчинку, доповісти про це начальникові органу охорони державного кордону.

У разі обґрунтованості цих причин невідкладно вживають заходів для відновлення прав і свобод затриманої особи та усунення умов, що спричинили це.

Якщо буде встановлено, що вимоги затриманої особи, яка відмовляється від вживання їжі, безпідставні, їй під підпис надають відповідні пояснення про безпідставність таких вимог та згубність голодування для здоров'я. Зазначений документ долучають до особової справи щодо затриманої особи.

Про відмову затриманої особи від уживання їжі складають довідку, яку підписують начальник підрозділу тримання (підрозділу охорони державного кордону), медичний працівник, і долучають до особової справи на затриману особу.

У передбачений розпорядком дня затриманих осіб час тому, хто голодує, доставляють сніданок, обід та вечерю за встановленою нормою. У разі відмови через дві години їжу забирають, про що роблять відмітку в картці обліку доставляння їжі тому, хто голодує.

Затримані особи, які оголошують голодування, підлягають постійному медичному наглядові

Звільнення того, хто голодує від обов'язків, передбачених режимом в МТТ, можливе лише на підставі медичних показань.

Якщо подальша відмова від приймання їжі буде загрожувати життю та здоров'ю такої особи, то за письмовим висновком медичного працівника вона повинна бути поміщена до закладу охорони здоров'я, про що в установленому порядку повідомляють прокурора.

6.5. Прогулянка

Затриманим особам надають можливість прогулюватися на свіжому повітрі не менше ніж 1 годину у визначений розпорядком дня для затриманих осіб час (у світлий час доби).

Тривалість прогулянки може зменшуватися на бажання затриманої особи у разі несприятливих погодних умов, а також за наказом старшого зміни охорони у разі виникнення надзвичайних обставин.

Під час виходу затриманих осіб на прогулянку та виведення їх за межі МТТ їх охороняє вільний від несення служби особовий склад, який додатково екіпірується радіостанціями для підтримання зв'язку зі старшим зміни охорони, і в МТТ має залишатися не менше ніж 2/3 складу зміни охорони. Якщо нема можливості виконати ці умови, старший зміни охорони доповідає начальникові підрозділу тримання та діє за його командами. Під час виведення затриманих осіб за межі МТТ до них можуть бути застосовані засоби зв'язування рук або наручники.

Прогулянка проводиться **на майданчику для прогулянок і занять спортом** МТТ, якщо його нема в місці, що визначається Наказом про тримання. Якщо на прогулянку виводять одночасно більше ніж трьох осіб, то для спостереження за ними та їхньої охорони залучають не менше ніж двох осіб зі складу зміни охорони, з яких одного призначають старшим. Проведення прогулянок в ПТТ обліковується в журналі обліку прогулянок затриманих осіб, а в СП — у розділі VI **журналу обліку роботи СП**.

Перед виходом затриманих осіб на прогулянку та повернення до кімнат помічник старшого зміни та інспектор адміністративного блоку ретельно оглядають маршрут їхнього руху та безпосередньо прогулянковий майданчик, а також затриманих осіб відповідно до положень цієї Інструкції. Про виявлення записок, предметів, написів, знаків та інших позначок, а також заборонених предметів старший зміни охорони доповідає начальникові підрозділу тримання (підрозділу охорони державного кордону), який після з'ясування обставин і встановлення осіб, які порушили режим в МТТ, доповідає про це начальникові органу охорони державного кордону. Заборонені предмети вилучають відповідно до положень [пункту 12](#) розділу VI Інструкції.

Згідно з Додатком 25 до [Інструкції](#) режимний блок від виходу на прогулянковий майданчик відокремлюють металевими ґратами із зам-

ком. У дверях, які використовують для пропуску на територію майданчика, монтують оглядове вічко.

Майданчик для прогулянок та занять спортом розміщується зазвичай безпосередньо біля режимного блоку. Площа прогулянкового майданчика визначається шляхом множення 80 відсотків найможливішої кількості утримуваних на 4,65 м² та ділення отриманого результату на кількість одногодинних періодів для прогулянки кожного дня. Його територію огороджують суцільним без будь-яких виступів загороджувальним парканом та обладнують так, щоб унеможливити втечу, з цією метою обов'язково встановлюють інженерні системи безпеки периметрів.

Майданчик асфальтують (бетонують) або роблять з утрамбованого ґрунту без твердих гострих домішок. Посередині майданчика (на відстані від паркану) встановлюють закріплену в покритті лавку та урну для сміття. Над частиною майданчика встановлюють накриття для захисту від опадів (прямих сонячних променів). По змозі, встановлюють: знаряддя для заняття спортом; елементи дитячого майданчика.

Дотримання санітарно-гігієнічних норм

(Додаток 25 до [Інструкції](#))

З метою дотримання санітарно-гігієнічних правил МТТ обладнують санітарні пропускники, де встановлюють душові кабінки із гарячою та холодною проточною водою. Пропускна здатність душових кабін повинна забезпечувати гігієнічне миття всіх затриманих осіб під час приймання до МТТ та їхнього перебування в МТТ не рідше ніж раз на тиждень.

Системи опалення, охолодження, вентиляції та кондиціонування повітря повинні відповідати вимогам санітарно-гігієнічних норм і вимогам енергозбереження.

Вентиляція

У МТТ, крім витяжної природної вентиляції, установлюють примусову вентиляцію з розташованим повітропроводів у коридорах уздовж стіни, з розміщенням припливних отворів у стінах кожної кімнати для затриманих осіб.

СП облаштовують витяжною природною вентиляцією через окремі в кожній кімнаті для розміщення затриманих осіб витяжні канали.

Крім того, у кожній кімнаті для розміщення затриманих осіб в МТТ вікна повинні відчинятися на незначний кут для провітрювання. Провітрювання кімнат проводити не рідше ніж раз на добу під час прогулянки.

Під час монтування систем вентиляції та кондиціонування повітря треба забезпечувати запобігання розповсюдженню заразних хвороб та змішуванню чистого і забрудненого повітря у вентиляційній системі.

Температурний режим

Під час опалювального сезону в кімнатах для розміщення затриманих осіб температуру слід підтримувати не нижче ніж $+18^{\circ}\text{C}$, а в кімнаті для проведення медичного огляду — не нижче ніж $+20^{\circ}\text{C}$.

Освітлення

Кожна кімната для розміщення затриманих осіб повинна забезпечуватися природним та штучним освітленням. Розміри вікон у кімнаті для розміщення затриманих осіб мають забезпечувати рівень інсоляції згідно із санітарними нормами (віконні отвори слід виконувати з розрахунку 1 одиниця площі світлових отворів до 8 одиниць площі підлоги кімнати, але вони не повинні бути менше ніж 90×50 мм).

Підлога МТТ покривається кахлями для підлоги. Виняток можуть становити приміщення адміністративного блоку МТТ, а в разі облаштування МТТ на базі мобільних модулів — усі приміщення.

Санвузли облаштовують підлоговими, виготовленими з металу унітазами, які передбачають сидіння навпочіпки за користування ними.

Під час відвідування необхідно звернути увагу на:

- 1) наявність пристосованих камерних приміщень;
- 2) кількість житлових приміщень та їх наповнення (ліжкомісця);
- 3) наявність кімнат для прийому їжі, для зберігання власних речей, кімнат для тимчасово затриманих військовослужбовців, кімнати дитини;
- 4) забезпечення індивідуальними спальними місцями і постільними речами;
- 5) забезпечення іншим твердим інвентарем;
- 6) додержання встановлених законом санітарних норм житлової площі: 4 кв. м на одну особу;
- 7) санітарно-гігієнічний стан, освітлення, вентиляцію, графік прибирання;

- 8) наявність у приміщеннях для затриманих осіб пам'яток щодо їхніх прав та обов'язків;
- 9) температурний режим приміщень (не нижче ніж +18° С, а в медичних установах — не нижче ніж +20° С);
- 10) обладнання лазні та можливість регулярного миття (1 раз на 7 днів з одночасною зміною натільної та постільної білизни);
- 11) зберігання особистих речей затриманих осіб на складі;
- 12) забезпечення установ водопостачанням, водовідведенням, енерго- та теплозабезпеченням;
- 13) наявність місця для прогулянки, їх стан та обладнання;
- 14) забезпеченість настільними іграми (шахи, шашки, доміно, нарди), газетами та книгами з бібліотеки установи, наявність спортивних майданчиків (кімнат) для зайняття спортом;
- 15) надання прогулянок, встановленої тривалості тощо.

Під час проведення моніторингу організації харчування звернути увагу на:

- 1) наявність меню в їдальні;
- 2) вартість харчування на 1 затриману особу;
- 3) можливість вживати їжу в непризначений час, в перервах між прийомами їжі;
- 4) наявність відповідної документації — меню, меню-розкладки, меню-вимоги;
- 5) наявність дієтичного меню, меню з урахуванням релігійних особливостей харчування;
- 6) наявність санітарних книжок у персоналу;
- 7) якість їжі — органолептичні властивості;
- 8) санітарний стан приміщень харчоблоку;
- 9) санітарний стан холодильного обладнання;
- 10) зберігання харчових продуктів;
- 11) наявність резервних засобів приготування їжі;
- 12) процедуру миття посуду;
- 13) порядок роздачі їжі;
- 14) проведення перевірки якості їжі відповідальною особою;
- 15) наявність скарг на погане харчування.

7. Права осіб з інвалідністю

(Конвенція ООН про права людей з інвалідністю, [Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»](#))

Дискримінація щодо людей з інвалідністю, найпевніше, буде ще більше проявлятися у в'язницях. УНЗ ООН зазначає, що «в'язні з інвалідністю стикаються з труднощами доступу до послуг, дотримання правил та участі в заходах, які проводяться у в'язницях без врахування їхніх особливих потреб».

З причини існування фізичних бар'єрів в архітектурі приміщень в'язні з інвалідністю можливо не зможуть мати доступ до їдалень, бібліотек, санітарно-гігієнічних приміщень, приміщень для роботи, відпочинку та побачень. В'язням з інвалідністю можуть регулярно відмовляти в участі в робочих програмах поза стінами пенітенціарної установи, що іноді призводить до значного збільшення тривалості часу, який вони проводять в ув'язненні».

У преамбулі Конвенції ООН про права інвалідів (КПІ) визнається, що «інвалідність — це поняття, яке еволюціонує», і що «інвалідність — результат взаємодії, яка відбувається між людьми, що мають порушення здоров'я, з бар'єрами в поведінці та довкіллі, які заважають їхній повноцінній участі в суспільстві нарівні з іншими». ([Конвенція ООН про права людей з інвалідністю \(КПІ\)](#)), яка прийнята Резолюцією Генеральної Асамблеї A/RES/61/106 13.12.2006 р.; та «Настанови щодо статті 14 КПІ: [Право на свободу та безпеку людей з інвалідністю](#)», Комітет ООН із прав людей з інвалідністю, вересень 2015 р.)

Стаття 14 (2) Конвенції передбачає, що якщо особи з інвалідністю позбавляються свободи, «вони нарівні з іншими мають право на гарантії відповідно до міжнародного права прав людини, і з ними мають поводитися відповідно до цілей та принципів цієї Конвенції, зокрема шляхом забезпечення цілком обґрунтованого розміщення». (Конвенція ООН про права людей з інвалідністю (КПІ)), яка прийнята Резолюцією Генеральної Асамблеї A/RES/61/106 13.12.2006 р.; та «Настанови щодо статті 14 КПІ: [Право на свободу та безпеку людей з інвалідністю](#)», Комітет ООН із прав людей з інвалідністю, вересень 2015 р.)

Стаття 2 КПІ визначає «цілком обґрунтоване розміщення» як «необхідні та відповідні заходи з модифікації та пристосування, не накладають непропорційного або надмірного тягаря, у разі потреби в кон-

кретному випадку забезпечення особам з інвалідністю користування та реалізацію всіх прав людини та основних свобод нарівні з іншими». (Див. також «Essex paper 3», Penal Reform International, op. cit., note 4, p. 19. [«3-й ессекський документ», Організація «Міжнародна пенітенціарна реформа», вказ. пр., примітка 4, с. 19])

Під час відвідування необхідно звернути увагу на:

- 1) доступність приміщень для маломобільних груп (пандусів);
- 2) наявність пристосувань для усунення фізичних бар'єрів для маломобільних в'язнів.

8. Право на приватність

(ст. 28 [Конституції України](#), ст. 12 [Загальної декларація прав людини](#), ст. 8 [Європейської конвенції з прав людини](#))

Приватність — фундаментальне право людини, визнане в Загальній декларації прав людини ООН, Міжнародному пакті про громадянські і політичні права та в багатьох інших міжнародних і регіональних угодах. Приватність тісно пов'язана з людською гідністю й іншими ключовими цінностями, такими як свобода асоціацій та свобода слова. Вона стала одним із найважливіших питань у галузі прав людини новітнього часу.

Сучасну основу приватності можна знайти в [Загальній декларації прав людини 1948 року](#), що здебільшого захищає територіальну та комунікаційну приватність. Згідно зі статтею 12 декларації «ніхто не може зазнавати безпідставного втручання в його особисте та сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, таємницю його кореспонденції або на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист законом від подібних втручань чи посягань».

Ціла низка міжнародних угод з прав людини має посилання на приватність як на право. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, оперують однаковими поняттями. На регіональному рівні ці права наповнюються більшою силою. Стаття 8 [Європейської Конвенції з прав людини](#) захищає право на приватність так:

«1. Кожна людина має право на повагу до її особистого і сімейного життя, житла і таємниці листування.

2. Держава не може втручатися у здійснення цього права інакше, ніж згідно із законом та у випадках, необхідних у демократичному суспільстві в інтересах національної і громадської безпеки або економічного добробуту країни, з метою запобігання заворушенням і злочинам, для захисту здоров'я або моралі чи з метою захисту прав і свобод інших людей».

Під час відвідування звернути увагу на:

- 1) наявність окремих спальних місць;
- 2) порядок ведення відеоспостереження;
- 3) інформування засуджених, заарештованих щодо ведення відеоспостереження;
- 4) наявність збереження відеозаписів з камер відеоспостереження;
- 5) місця встановлення відеокамер з дотриманням права на приватність;
- 6) відповідність приміщень для телефонних розмов, короткострокових побачень до правил забезпечення приватності;
- 7) доступ до приватного листування: наявність можливості відправлення та отримання листів без обмежень та перевірки змісту;
- 8) обладнання санітарних вузлів;
- 9) обладнання душових кабінок та лазні;
- 10) можливість зберігати особисті речі.

9. Право на ефективні засоби юридичного захисту

(статті 40, 57, 59 Конституції України, [Правила Мандели \(пр. 61\)](#), [ЄПП](#), [КВК України](#) (ст. 8))

Створення права людини та громадянина на безоплатну правову допомогу в кримінальному провадженні породжує зобов'язання держави надавати юридичну допомогу, чим займаються безпосередньо державні органи та посадові особи, а також це робиться через механізми залучення адвокатів та інших юристів до надання юридичних послуг

Стаття 57 Конституції України закріплює гарантоване право кожного знати свої права і обов'язки. Право знати свої права та обов'язки може бути розглянуте також у контексті **ч. 2 ст. 34 Конституції України**, яка гарантує кожному право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію. У цьому разі йдеться про правову інформацію, вільне отримання і поширення якої вкрай важливе для формування в людей знань про свої права та обов'язки. Крім того, право знати свої права і обов'язки перебуває в ідейному зв'язку зі ст. 59 Конституції, яка гарантує кожному право на правову допомогу.

Здійснення права на правову допомогу засноване на дотриманні принципів рівності всіх перед законом та відсутності дискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками (ст. 21, частини 1, 2 ст. 24 [Конституції України](#)).

У [Міжнародному пакті про громадянські і політичні права](#) від 16 грудня 1966 р., ратифікованому Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19 жовтня 1973 р., зазначено, що держава повинна гарантувати кожному, чії права і свободи порушено, ефективний засіб правового захисту, і таке право повинен встановлювати судовий або будь-який інший компетентний орган, передбачений правовою системою держави (ст. 2), та гарантувати можливість вільного вибору обвинуваченим захисника (п. 3 ст. 14).

Основні принципи, що стосуються ролі юристів, прийняті восьмим Конгресом ООН з питань запобігання злочинності і поводження з правопорушниками 27 серпня — 7 вересня 1990 р., передбачають, що кожна людина має право звернутися до будь-якого юриста по допомогу для захисту й відстоювання своїх прав та захисту їх на всіх стадіях кримінального судочинства (принцип 1); жодний суд чи адміністративний орган, в якому визнається право на адвоката, не відмовляється визнавати права юриста відстоювати в суді інтереси свого клієнта, за винятком тих випадків, коли юристові відмовлено в праві виконувати свої професійні обов'язки відповідно до національного права і практики та цих принципів (принцип 19).

Міжнародно-правові акти передбачають невід'ємне право людини захищати себе особисто або через вільно вибраного на власний розсуд захисника з-поміж юристів, які можуть надати ефективний правовий захист. Ці положення міжнародно-правових актів щодо права фізичної особи на захист від обвинувачення відтворені в положеннях

ч. 1 ст. 59 Конституції України, які закріплюють право кожної фізичної особи на правову допомогу і право вільного вибору захисника з метою захисту від обвинувачення.

[ЄПП](#) (23.1.) закріплюють загальне право ув'язнених осіб на отримання правової допомоги, і обов'язок адміністрації пенітенціарної установи надати розумні можливості для отримання доступу до такої допомоги. Ув'язнені можуть радитися з будь-яких правових питань з юристом на свій вибір та своїм коштом.

У тому разі, коли існує визнана система безплатної правової допомоги, адміністрація зобов'язана проінформувати про це всіх ув'язнених.

[Правила Мандели](#) закріплюють за в'язнями належні можливості, час та умови для побачення, спілкування та консультацій із власним адвокатом або з особою, яка надає правову допомогу, без зволікань, підслухування, цензури та в умовах цілковитої конфіденційності з будь-якого юридичного питання згідно з відповідним національним законодавством. Консультації можуть відбуватися в полі зору, але не в межах чутності співробітників пенітенціарної установи.

В'язні повинні мати доступ до ефективної правової допомоги.

Згідно з [Інструкцією](#) в доступному для всіх затриманих осіб місці режимного блоку МТТ обладнують місце з інформаційними матеріалами (розпорядок дня затриманих осіб, правила поведінки, матеріали щодо їхніх прав, свобод та обов'язків, телефони довіри, керівний склад відповідного органу (підрозділу) охорони державного кордону, контакти Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, територіальних органів прокуратури та організацій, які уповноважені надавати правничу допомогу) державною та англійською мовами, а, по змозі, ще кількома іншими іноземними мовами.

Начальник відділу (відділення, служби, групи) адміністративно-юрисдикційної діяльності органу охорони державного кордону зобов'язаний розглядати заяви та надавати в установленому порядку допуск на відвідування затриманих осіб, контролювати своєчасне надання правничої допомоги затриманим особам та забезпечувати своєчасний розгляд та направлення заяв (скарг) затриманих осіб за належністю.

Начальник підрозділу тримання організовує заходи щодо збереження їхнього життя та здоров'я, своєчасного та повного забезпечення за визначеними видами забезпечення, а також виконання підпорядкованим персоналом покладених на них завдань. Вказана особа зобов'язана:

- ▶ забезпечувати дотримання в МТТ прав і свобод затриманих осіб, не допускати катування, жорстокого, нелюдського та такого, що принижує гідність людини, поводження із затриманими особами, перевищення строків їх тримання;
- ▶ приймати, обліковувати і передавати за належністю заяви (скарги) та пропозиції затриманих осіб, про що інформувати посадову особу, яка здійснює провадження у справі, та доповідати начальникові органу охорони державного кордону;

Згідно з п. 3 розділу IV [Інструкції](#) затримані особи мають право на захист своїх прав всіма не забороненими законодавством України способами та отримувати інформацію про свої права та обов'язки, а також процесуальні дії стосовно себе мовою, якою володіють особи, або мовою, зрозумілою для них.

Затримані особи мають право користуватися юридичною допомогою адвоката, а також отримувати безоплатні правові консультації та юридичну допомогу, зокрема із залученням фахівців у галузі права від недержавних організацій — виконавчих партнерів Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців (далі — УВКБ ООН) та інших міжнародних правозахисних організацій, взаємодія з якими передбачена відповідними міжнародними договорами України.

Правничу допомогу затриманим особам надають у встановленому законодавством України порядку.

Затримані особи мають право звертатися із заявами про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

У разі висловлення затриманою особою під час перебування в МТТ прохання про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, посадові особи органу (підрозділу) охорони державного кордону діють у порядку, визначеному [Законом України](#) «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту».

Для пояснення процедури можуть використовуватися додаткові інформаційні матеріали, а також залучатися на безоплатній основі фахівці в галузі права від недержавних організацій — виконавчих партнерів УВКБ ООН.

У разі подання заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, персонал підрозділу тримання приймає заяву, обліковує її в ПТТ в журналі реєстрації заяв і скарг затриманих осіб, а в СП — у розділі IV журналу обліку роботи СП та впродовж доби надсилає до відповідного територіального органу ДМС.

Інформація про іноземців, які звернулися із заявами про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, конфіденційна і не повинна передаватися дипломатичним представництвам або консульським установам держав громадянської належності заявника.

Затримані особи мають право звертатися із заявами (скаргами) до державних органів і міжнародних організацій та посадових осіб, а також відправляти й отримувати листи та телеграми без обмеження їх кількості.

На прохання затриманої особи для написання заяви (скарги) їй надають папір, ручку (олівець), конверт з поштовими марками (у разі потреби), а також можливість виведення в окреме приміщення. Витрати на канцелярське приладдя та поштові збори також може покривати затримана особа за власні кошти або інші організації, а до Європейського суду з прав людини — за кошти бюджету органу охорони державного кордону.

Усі скарги (заяви) реєструють у ПТТ в журналі реєстрації заяв і скарг затриманих осіб, а в СП — у розділі IV журналу обліку роботи СП.

Заяви (скарги) затриманих осіб переглядає начальник підрозділу тримання (підрозділу охорони державного кордону) або його заступник і без зволікань надсилає адресатові.

Заяви (скарги), адресовані Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини, Європейському судові з прав людини або уповноваженим особам цих організацій, прокуророві, захисникові в кримінальному провадженні, що здійснює свої повноваження відповідно до положень [Кримінального процесуального кодексу України](#) (далі — КПК), а також слідчому судді та судові, переглядові не підлягають і їх надсилають за належністю впродовж доби з часу подання. Відповіді на зазначені скарги, заяви та листи також не переглядають і протягом доби вручають авторам звернень під підпис.

Начальник органу (підрозділу) охорони державного кордону відповідного МТТ забезпечує розгляд заяв (скарг) затриманих осіб згідно з вимогами законодавства України. Результати розгляду скарги доводять до затриманої особи.

Якщо в адресованих у державні установи та громадські організації заявах (скаргах) затриманих осіб є звернення, що їх може задовольнити начальник органу (підрозділу) охорони державного кордону відповідного МТТ, він вживає заходів для цього, не чекаючи результатів розгляду в інших інстанціях.

Розписки затриманих осіб про отримання відповіді на заяву (скаргу) додаються до їхніх особових справ.

10. Право на свободу світогляду і віросповідання

(ст. 35 Конституції України, ЄПП)

Згідно з положеннями статті 35 Конституції України кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культу і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність.

Здійснення цього права може бути обмежене законом лише в інтересах охорони громадського порядку, здоров'я і моральності населення або захисту прав і свобод інших людей.

Згідно з Інструкцією затриманим особам дозволено відправляти релігійні обряди в межах МТТ, якщо вони не становлять загрози оточенню і відповідають нормам загальної моралі й гуманності та не заборонені законодавством України.

Начальник підрозділу тримання (підрозділу охорони державного кордону) має право дозволяти відправляти релігійні обряди під час нічного відпочинку, якщо цього вимагає релігія і це не заважатиме іншим затриманим особам.

Під час відвідування звернути увагу на:

- 1) забезпечення доступу до богослужінь та проведення релігійних обрядів;
- 2) наявність місця та інші умови для справляння обрядів та церемоній релігійного характеру;
- 3) можливість для затриманих осіб мати при собі предмети релігійного культу.

11. Контакти із зовнішнім світом

(Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження і покарання (1975р.))

Контакти із зовнішнім світом — ключова гарантія в механізмі захисту від тортур та інших видів жорстокого поведження. Вони надають

можливість повідомляти про жорстоке поводження для того, щоб були вжиті відповідні заходи.

Усвідомлення того, що у в'язня є зв'язок з іншими особами, може стати сильним чинником для попередження тортурам та іншим видам жорстокого поводження.

Відвідувачі можуть самостійно повідомити про факти катування, жорстокого та такого, що принижує честь і гідність, поводження в разі отримання від засудженої особи такої інформації.

Згідно з [ЄПП](#) ув'язненим необхідно дозволяти максимально часто спілкуватися поштою, телефоном або в іншими способами спілкування зі своїми родинами, іншими особами та представниками зовнішніх організацій; необхідно дозволяти також відвідування ув'язнених зазначеними особами.

Ув'язнені мусять мати можливість регулярно одержувати інформацію про суспільні події, отримуючи за передплатою або читаючи газети, періодичні видання та інші публікації, а також з радіо або телебачення, за винятком, коли в окремих випадках судовий орган визначає конкретну заборону на певний період.

Згідно з розділом IV [Інструкції](#) затримані особи мають право встановлювати та підтримувати контакти й отримувати побачення з близькими родичами, членами своєї сім'ї, адвокатами (захисниками), представниками дипломатичних (консульських) установ, а також з представниками правозахисних організацій, зокрема міжнародних.

11.1. Право на телефонні розмови та інші види зв'язку

З метою встановлення контактів з вказаними особами, затримана особа може користуватися телефонним та іншими видами зв'язку під наглядом персоналу МТТ.

Оплата користування різними видами зв'язку ведеться за власні кошти затриманої особи, коштом бюджету органу охорони державного кордону або коштом інших організацій.

Користування різними видами зв'язку в ПТТ реєструють у журналі обліку користування затриманими особами телефонним та іншими видами зв'язку в ПТТ, а в СП — у розділі V журналу обліку роботи СП.

Вручення листів, що надходять затриманим особам поштою, проводить представник МТТ, при якому затримана особа зобов'язана їх розпечатати. Зміст листів перевіряти не підлягає. Виявлені ж заборонені вкладення вилучають.

11.2. Отримання грошових переказів, посилок (передач) і бандеролей

Затримані особи можуть одержувати без будь-яких обмежень грошові перекази, бандеролі, посилки, а також отримувати матеріальні цінності, гроші, продукти та речі повсякденного вжитку у вигляді передач.

Передачі обов'язково підлягають оглядові присутності особи, яка їх принесла. У разі надходження їх поштою огляд здійснює у комісійному порядку зі складанням відповідного акта. Акт огляду поштових надходжень з підписами членів комісії та затриманої особи про отримання надісланих речей долучають до особової справи щодо цієї особи.

11.3. Побачення

Побачення з близькими родичами, членами своєї сім'ї, адвокатами (захисниками), представниками дипломатичних (консульських) установ, а також з представниками правозахисних організацій, зокрема міжнародних, надають у будь-який час, крім того, що відведений розпорядком дня для нічного відпочинку затриманих осіб.

Особам, які братимуть участь у побаченні, роз'яснюють правила поведінки під час нього. Таким особам заборонено передавати будь-які документи, предмети та речовини, зокрема ті, що зазначені в [пункті 3](#) розділу IX Інструкції.

У разі недотримання зазначених правил побачення припиняють за наказом начальника підрозділу тримання (підрозділу охорони державного кордону).

Побачення проводяться під наглядом за умов дотримання конфіденційності змісту розмов (відеоспостереження без звукозапису, прозоре вікно тощо).

Речовини та предмети, зазначені в [пункті 3](#) розділу IX Інструкції, крім грошей, повертають особі, яка їх принесла. У разі надходження їх

поштою відсилають назад відправникові або знищують, якщо цього вимагає їх стан або властивості, про що роблять запис в акті комісійної перевірки із зазначенням підстав знищення.

Під час відвідування звернути увагу на:

- 1) можливість затриманих осіб користуватися засобами отримання інформації;
- 2) можливість відправляти і отримувати листи;
- 3) процедуру вручення листів;
- 4) можливість подати скаргу, заяву, пропозицію;
- 5) можливість телефонувати;
- 6) доступ до інтернету;
- 7) можливість отримання посилок, передач, бандеролей, грошових переказів;
- 8) ведення обліку посилок і бандеролей;
- 9) наявність приміщення для побачень, його обладнання;
- 10) можливість отримання побачення;
- 11) наявність та облаштування місця для відпочинку, місця для приготування їжі, умивальника, туалету, душової kabіни, місця (шафи) для зберігання речей.

12. Заборона рабства та примусової праці, захист від експлуатації

(ст. 43 [Конституції України](#), ст. 4 [Європейської конвенції з захисту прав людини і основоположних свобод](#))

Стаття 4 [Європейської конвенції з захисту прав людини і основоположних свобод](#) встановлює заборону рабства та примусової праці. Нікого не можна тримати в рабстві або в підневільному стані. Ніхто не може бути присилуваний виконувати примусову чи обов'язкову працю.

Для цілей цієї статті значення терміну «примусова чи обов'язкова праця» не поширюється:

- a) на будь-яку роботу, виконання якої зазвичай вимагається під час призначеного згідно з положеннями статті 5 цієї Конвенції тримання в умовах позбавлення свободи або під час умовного звільнення;

- b) на будь-яку службу військового характеру або — у випадку, коли особа відмовляється від неї з мотивів особистих переконань у країнах, де така відмова визнається, — службу, яка вимагається замість обов'язкової військової служби;
- c) на будь-яку службу, що вимагається у випадку надзвичайної ситуації або стихійного лиха, яке загрожує життю чи благополуччю суспільства;
- d) на будь-яку роботу чи службу, яка є частина звичайних громадянських обов'язків.

Конвенція про рабство 1926 року, Додаткова конвенція про скасування рабства, раборторгівлі і інститутів і звичаїв, подібних до рабства, Конвенція № 29 МОП про примусову чи обов'язкову працю, Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми, а також Додатковий протокол до Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності, спрямований на запобігання, припинення і покарання торгівлі людьми, зокрема жінками і дітьми.

Стаття 4 [Конвенції](#), як і статті 2 і 3, охороняє одну з основоположних цінностей демократичного суспільства. Частина 1 статті 4 Конвенції каже, що «нікого не можна тримати в рабстві або в підневільному стані». Вона не передбачає винятків, чим відрізняється від більшості правових норм Конвенції, і, відповідно, не може бути предметом будь-яких відступів, навіть у разі суспільної небезпеки, що загрожує життю нації.

Частина 2 статті 4 [Конвенції](#) забороняє примусову чи обов'язкову працю.

Частина 3 статті 4 [Конвенції](#) має на меті не «обмежити» реалізацію права, гарантованого частиною 2, а «зняти обмеження» із самого змісту цього права, бо він одне ціле з частиною 2 і перераховує те, що не вважається «примусовою чи обов'язковою працею».

У справі «Ван дер Мюсель проти Бельгії», суд спирався на Конвенцію № 29 МОП про примусову чи обов'язкову працю. З погляду цієї Конвенції, «примусова чи обов'язкова праця» означає «будь-яку роботу чи службу, що її вимагають від якої-небудь особи під загрозою якогось покарання і для якої ця особа не запропонувала добровільно своїх послуг». Суд взяв це означення як відправний пункт для тлумачення частини 2 статті 4 Конвенції (там же, § 3; «Граціані-Вайсс проти Австрії»; «Штуммер проти Австрії» [ВП], § 118).

Під час моніторингу звернути увагу на наявність графіків прибирання житлових приміщень.

13. Право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю

(ст. 41 Конституції України)

Затримані особи можуть отримувати грошові перекази на власне ім'я, а за відсутності документів, що посвідчують особу, — за заявою затриманої особи на ім'я особи, яку вона вкаже в заяві.

13.1. Особисті речі та майно

Речі повсякденного вжитку, які не заборонено зберігати в кімнаті для розміщення затриманих осіб, надаються в користування затриманій особі. Решта речей зберігається у спеціально відведеному місці та надається в користування затриманій особі за її зверненням.

у [пункті 3](#) розділу IX Інструкції визначено речовини та предмети, що заборонено зберігати в кімнатах для затриманих осіб та використовувати в МТТ затриманими особами:

- ▶ зброя, набої, вибухові речовини, спеціальні засоби та засоби активної оборони;
- ▶ будь-які предмети й речі, які можуть бути використані для вчинення дій, визначених [пунктом 27](#) розділу IV Інструкції (колюче-ріжучі предмети, ключі від замків, годинники, ордени, медалі, металеві та скляні вироби, подовжувачі, гірлянди, проводи, дроти, мотузки, поясні ремені, підтяжки, краватки, шнурки, шарфи, намиста, ланцюжки тощо);
- ▶ алкогольні, слабоалкогольні напої, пиво, наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги, прекурсори або інші дурманні засоби;
- ▶ гроші, облігації, ощадні книжки, акредитиви та інші цінні папери, а також персні, каблучки, сережки та інші вироби, що містять дорогоцінні метали й дорогоцінне і напівдорогоцінне каміння, а також дорогоцінне каміння органогенного утворення;
- ▶ предмети медичного призначення (шприци, голки, джгути тощо), лікарські засоби (крім тих, що визначив лікар);
- ▶ будь-які документи (крім документів та записів, що стосуються провадження у справі) та література, яка містить інформацію порнографічного або забороненого в Україні характеру;

- ▶ оптичні прилади (крім окулярів) та музичні інструменти;
- ▶ електрична та електромеханічна техніка (електричні плитки, кип'ятильники тощо);
- ▶ прилади з можливістю фотографування, запису відео, виходу в інтернет, а також радіоелектронні засоби, призначені для передавання чи приймання радіосигналів (радіостанції, комунікатори, засоби зв'язку та зарядні пристрої до них, сім-картки, скетч-картки поповнення рахунку зв'язку, пейджери, роутери тощо), гарнітури та зарядні пристрої до них;
- ▶ гральні карти заводського (доморобного) виготовлення чи приладдя для інших азартних ігор;
- ▶ спортивне знаряддя, зокрема для заняття важкою атлетикою та контактними видами спорту;
- ▶ харчові продукти в скляній або металевій тарі та продукти, строк зберігання яких минув, консервовані продукти з м'яса, риби, овочів, фруктів, виготовлені в домашніх умовах, готові страви, продукти, що потребують додаткового приготування шляхом термічної обробки, продукти, які швидко псуються і потребують зберігання у спеціальних умовах, одеколон та інші вироби на спиртовій основі, а також напої енергетичної дії.

Усі чеки та квитанції про отримання грошового переказу та заяву затриманої особи про доручення отримання переказу долучають до особової справи щодо затриманої особи.

Отримані затриманою особою гроші та матеріальні цінності обліковують і зберігають відповідно до вимог [пункту 12](#) розділу VI Інструкції. Вилучені в затриманих осіб цінності, документи й речі зберігають у сейфі начальника підрозділу тримання (підрозділу охорони державного кордону).

Інші речі та речовини і предмети, зазначені в [пункті 3](#) розділу IX Інструкції та необхідні затриманій особі для побутового користування, здають і зберігають у спеціально відведеному та обладнаному місці (шафі). Такі речі заносять до опису на окремому бланку і його підписують власник речей та старший зміни, який його складав. Під час використання витратних речей до опису вносять відповідні зміни, які завіряють підписом затримана особа (власник речей) та присутній старший зміни.

За збереження цих речей відповідає старший зміни. Під час приймання-передавання зміни він повинен перевіряти відповідність опи-

сів до наявних речей, про що робити запис у рапорті за результатами несення служби зміни охорони (рапорті за результатами несення служби та оперативно-службової діяльності підрозділу охорони державного кордону).

У кімнатах для розміщення затриманих осіб можуть зберігатися предмети одягу за сезоном і речі, необхідні для постійного побутового використання, окрім тих, що визначені [пунктом 3](#) розділу IX Інструкції.

13.2. Закупівля харчових продуктів і речей першої необхідності та поповнення рахунку мобільного телефона

Згідно з розділом IV [Інструкції](#) затримані особи, які мають кошти, один раз на два дні **можуть замовити** предмети для щоденної потреби, гігієни, харчові продукти та тютюнові вироби, а також книжки, газети і журнали кількістю, необхідною для задоволення власних потреб на час перебування в МТТ.

Замовлення оформляє затримана особа на зворотному боці протоколу особистого огляду, огляду речей та вилучення речей і документів, у якому обліковані кошти, власноруч у вигляді заявки, в якій вказує кількість конкретних товарів, що необхідно купити, або загальну суму (у валюті, зазначеній у протоколі), яку він хоче витратити і на які види товарів.

Начальник підрозділу тримання (підрозділу охорони державного кордону) або посадова особа, яка виконує його обов'язки, особисто закуповує. Якщо затримана особа має кошти в іноземній валюті, то обмін необхідної суми проводить лише в банківській установі особисто начальник підрозділу тримання (підрозділу охорони державного кордону) або особа, яка виконує його обов'язки.

Закупівля здійснюється лише **в торгових точках, де встановлено реєстратор розрахункових операцій**. За фактом кожної закупівлі та видачі затриманій особі придбаних речей складають довідку щодо використання коштів затриманої особи, яка перебуває в МТТ. Довідку складає начальник підрозділу тримання (підрозділу охорони державного кордону) або особа, яка виконує його обов'язки, у присутності двох свідків та, у разі потреби, перекладача. Довідкою фіксується видача затриманій особі придбаних товарів з пред'явленням докумен-

тів, які підтверджують обмін коштів, їх витрату та залишок коштів. Документ доводиться затриманій особі мовою, якою вона володіє або може спілкуватися, та його підписує перекладач. Квитанції про обмін коштів та чеки, які підтверджують факт закупівлі, підклеюють на звороті такої довідки.

У разі використання коштів затриманої особи під час звільнення або передавання до іншого органу вона на зворотному боці протоколу особистого огляду, огляду речей та вилучення речей і документів власноруч записує, яку суму, в якій валюті вона отримала (залишок після використання коштів).

Забороняється закуповувати затриманим особам речовини та предмети, що визначені [пунктом 3](#) розділу IX Інструкції.

Під відвідування звернути увагу на:

- ▶ наявність особистих речей у користуванні;
- ▶ можливість закуповувати предмети першої необхідності;
- ▶ зберігання особистих речей:
 - у житловому приміщенні;
 - у складському приміщенні згідно з описом (заборонені предмети);
 - наявність можливості закуповувати побутові предмети особистим коштом.

14. Система дисциплінарних стягнень

(ст. 28 [Конституції України](#))

Згідно з розділом IV [Інструкції](#), якщо затримана особа ображає своїми вчинками, словами гідність оточуючих, поводить себе агресивно, здійснює напад на охорону, інших осіб або втечу, за наказом старшого зміни, погодженим з медичним працівником, до неї можуть бути тимчасово застосовані заходи спеціального контролю (поміщення до іншого приміщення для розміщення затриманих осіб) з метою локалізації конфліктної ситуації.

Строк застосування таких заходів не може перевищувати трьох годин, упродовж яких начальник органу (підрозділу) охорони державного кордону має з'ясувати суть ситуації та відмінити заходи спеціального контролю або вжити заходів, передбачених пунктом 29 цього розділу.

Категорично заборонено використовувати наручники та інші засоби зв'язування з метою дисциплінарного впливу на затриману особу.

Якщо затримана особа грубо, систематично допускає порушення, зазначені в пункті 27 цього розділу, та/або є обґрунтовані підстави вважати, що вона може завдати шкоди своєму або оточуючих життю чи здоров'ю, збирається здійснити самогубство, така особа може бути переміщена до окремого приміщення для розміщення затриманих осіб. Після переміщення невідкладно інформують медичного працівника, який здійснює огляд особу на предмет можливості її утримання в умовах ізоляції за фізичним, психологічним станом здоров'я та іншими медичними показаннями, про що робить відповідний запис у санітарному журналі.

Перебування в окремому приміщенні для розміщення затриманих осіб підлягає щоденному контролю медичним працівником та не може перевищувати трьох діб за один раз.

До затриманих осіб, які відповідно до пунктів 27, 28 розділу IV [Інструкції](#) поміщені до окремих приміщень для розміщення затриманих осіб, застосовують заходи у вигляді обмеження в правах, а саме: не можна користуватися електронними та електромеханічними приладами, переглядати або прослуховувати теле- і радіопередачі, займатися неконтактними видами спорту, замовляти предмети для щоденної потреби, гігієни, харчові продукти та тютюнові вироби, а також книжки, газети і журнали кількістю, необхідною для задоволення власних потреб на час перебування в МТТ.

Затримані особи відповідають за завдані під час перебування в МТТ матеріальні збитки. Відшкодовують завдані матеріальні збитки затримані особи в порядку, встановленому законодавством України.

Під час відвідування звернути увагу на:

- 1) обізнаність затриманих осіб із системою дисциплінарних стягнень;
- 2) залученість затриманих осіб до проведення заходів соціально-виховного характеру органів державної влади, місцевого самоврядування і громадських та благодійних організацій;
- 3) види стягнень, що застосовуються;
- 4) наявність актів про застосування стягнень;
- 5) облік стягнень.

Під час спілкування з затриманими особами

- 1) опитати чи є серед затриманих осіб такі, що мають преференції, не передбачені законодавством: додаткові побачення тощо;
- 2) з'ясувати про випадки незаконного накладення стягнень.

15. Право на вільний і всебічний розвиток своєї особистості

(стаття 23 Конституції України, ЄПП (27))

Затримані особи згідно з [Інструкцією](#) мають право займатися особистими справами, що не порушують режим у МТТ та не загрожують безпеці оточуючих. Їм можуть видавати необхідні для цього речі, що здавалися на зберігання.

Затримані особи мають право читати книжки, газети та журнали у будь-який час, окрім часу, відведеного для нічного відпочинку. По змозі, іноземців та особи без громадянства забезпечують друкованими виданнями на зрозумілих для них мовах.

Затримані особи можуть користуватися електронними та електро-механічними приладами, окрім тих, що визначені пунктом 3 розділу IX Інструкції, якщо це не заважає дотриманню розпорядку дня або оточуючим. Заборонено користуватися цими приладами в час, відведений для нічного відпочинку.

Загальний перегляд або прослуховування теле- і радіопередач проводиться у відповідний час, визначений розпорядком дня.

Затриманим особам дозволено займатися неконтактними видами спорту у визначений для прогулянок розпорядком дня час.

Під час моніторингу звернути увагу на:

- 1) організацію роботи з підтримки морально-психологічного стану;
- 2) організацію інформаційної роботи;
- 3) організацію дозвілля затриманих осіб;
- 4) організацію заходів культурологічної роботи та дозвілля;
- 5) доступ до бібліотечного фонду.

У підрозділі тримання ведуть:

- ▶ Журнал обліку видачі бланків протоколів про адміністративні правопорушення і постанов про накладення адміністративного стягнення;
- ▶ Журнал обліку справ про адміністративні правопорушення та видачі бланків протоколів і постанов;
- ▶ Журнал обліку справ про адміністративні правопорушення;
- ▶ Протокол про правопорушення, пов'язане з міжнародним пасажирським перевезенням;
- ▶ Журнал обліку справ про правопорушення, пов'язані міжнародними пасажирськими перевезеннями;
- ▶ Книгу обліку службової діяльності підрозділу тримання;
- ▶ Журнал обліку цінностей, документів та інших речей, вилучених у затриманих осіб, в ПТТ;
- ▶ Журнал обліку перевірок ПТТ;
- ▶ Журнал реєстрації заяв і скарг затриманих осіб в ПТТ;
- ▶ Журнал обліку видачі перепусток на право відвідування МТТ;
- ▶ Журнал реєстрації затриманих осіб;
- ▶ Санітарний журнал.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ ВІДВІДУВАННЯ

Організація відвідування починається з моменту визначення дати проведення та визначення об'єкта згідно з планом відвідувань НПМ на відповідний період, що його підписав директор Департаменту НПМ, погодив представник Уповноваженого НПМ та затвердив Уповноважений без оприлюднення.

Департамент НПМ / регіональне представництво Уповноваженого формує попередній склад групи НПМ, до якого входять працівники Секретаріату Уповноваженого та представники громадських організацій, експертів, учених та фахівців, зокрема іноземних, яких передбачається залучити до відвідування НПМ, з урахуванням потреби в резерві.

Підготовчі дії

1. Збір інформації про місце несвободи.
2. Точне місцерозташування та маршрут руху до визначеного об'єкту.
3. Вивчення нормативно-правової бази, що регулює діяльність об'єкта.
4. Визначення тривалості проведення відвідування.
5. Формування плану відвідування — завдань групи та підгруп.
6. Ознайомлення з організаційно-правовими засадами діяльності МТТ.
7. Ознайомлення та аналіз результатів попереднього відвідування та виконання відповідних рекомендацій (у разі повторного відвідування).
8. Вивчення наявної інформації та матеріалів з різних джерел про можливі порушення прав людини — звернення, повідомлення, публікації ЗМІ тощо;
9. Планування логістичного забезпечення відвідування.
10. Формування складу групи НПМ (у разі необхідності залучення відповідних експертів).

Підготувати документи та технічні (вимірювальні) засоби:

- 1) документ, що посвідчує особу (паспорт);
- 2) службове посвідчення / доручення Уповноваженого з прав людини;
- 3) пристрої для вимірювання відстані, освітлення, температури тощо;
- 4) бланк карти спостереження (чек-лист);
- 5) ручку;
- 6) технічні засоби для фото- та відеофіксації.

Попередній інструктаж:

- 1) розподіл завдань між членами групи НПМ / підгрупами згідно з планом відвідування;
- 2) інструктаж з техніки безпеки під час відвідування та домовленість щодо засобів зв'язку між підгрупами в разі необхідності екстреного обміну / уточнення інформації під час проведення відвідування.

Перед входом на територію МТТ:

- 1) зафіксувати час початку відвідування;
- 2) перевірити наявність зовнішньої таблички з назвою установи.

Отримання доступу на територію МТТ

МТТ — місце несвободи, що не передбачає вільного доступу. Доступ на територію групи НПМ відбувається через контрольний пункт ВЧ (КПП).

Необхідно:

- 1) пред'явити черговому КПП документи;
- 2) пояснити мету відвідування;
- 3) попросити чергового повідомити про прибуття командний склад та про необхідність провести групу в розташованого штабного приміщення для попереднього спілкування.

Порядок дій групи у разі перешкоджання в проведенні відвідування

Повторно звернутися до чергового чи іншої службової особи, яка перешкоджає, зафіксувати спілкування із службовою особою за допомогою засобів відео-/аудіозапису.

Поінформувати чергового чи іншу службову особу, яка намагається перешкоджати перевірці, що діяльність моніторингової групи ведеться за дорученням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, і перешкоджання роботі групи — перешкоджання діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. У зв'язку з цим попередити службову особу, що вона може бути притягнена до юридичної відповідальності.

У разі недопуску учасників групи НПМ до місця несвободи, створення перешкод у роботі групи НПМ, керівник групи НПМ (мобільний керівник групи НПМ) повідомляє про це відповідного представника Уповноваженого, правоохоронні органи, департамент НПМ, керівництво органу державної влади та управління, у підпорядкуванні якого перебуває місце несвободи, складає стосовно всіх винуватців протоколи про адміністративне правопорушення за ст. 188–40 КУпАП (невиконання законних вимог Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або представників Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини), складає повідомлення про злочин за ознаками кримінального правопорушення, відповідальність за яке передбачена ст. 344 КК України (втручання в діяльність державного діяча) та надсилає їх до Департаменту НПМ для подальшої реалізації, а після забезпечення працівниками правоохоронних органів умов для безперешкодного проведення відвідування НПМ продовжує розпочате відвідування НПМ.

У разі виникнення будь-якої екстреної ситуації під час відвідування НПМ, виникнення загрози життю та здоров'ю учасника групи НПМ, негайно повідомляють про це керівника групи НПМ, Департамент НПМ та правоохоронні органи.

Спілкування з командиром підрозділу тримання (старшим офіцером, що виконує обов'язки командира)

Керівник групи НПМ на початку відвідування НПМ:

- 1) інформує старшого офіцера або інших відповідальних осіб про підставу та мету відвідування НПМ;
- 2) представляє всіх учасників групи НПМ, пред'являє службові посвідчення та доручення Уповноваженого на участь у відвідуваннях НПМ;
- 3) повідомляє про повноваження і завдання учасників групи НПМ;
- 4) висловлює вимогу про сприяння в проведенні відвідування НПМ;

- 5) пояснює мету відвідування, методи роботи, повноваження членів групи НПМ:
 - ▶ доступ до приміщень;
 - ▶ право на фото-, аудіо-, відеофіксацію;
 - ▶ ознайомлення зі службовою документацією;
 - ▶ спілкування з особами, які перебувають в МТТ, без третіх осіб;
 - ▶ тривалість візиту тощо.
- 6) з'ясовує кількість затриманих осіб;
- 7) з'ясовує рівень укомплектування персоналу в установі офіцерського та молодшого-начальницького складу, медичного персоналу;
- 8) з'ясовує відомості щодо застосування до затриманих осіб спецзасобів та вогнепальної зброї, факти тілесних ушкоджень;
- 9) пропонує підготувати інформацію про результати проведених відомчих перевірок діяльності установи, перевірок та актів прокурорського реагування;
- 10) просить довідку про стан правопорядку;
- 11) просить довідку про застосування до затриманих осіб стягнень;
- 12) просить копію внутрішнього розпорядку;
- 13) просить довідку про комунально-побутове забезпечення, зокрема харчування (копію відповідних звітів служби тилу);
- 14) просить копію акта вимірювання площі;
- 15) просить копію звіту з медичної частини;
- 16) пропонує оформити за час візиту проблемні питання з організації діяльності МТТ.

АЛГОРИТМ ДІЙ ГРУПИ НПМ ПІД ЧАС ВІДВІДУВАННЯ

Огляд приміщень МТТ.

Група НПМ / підгрупи НПМ безперешкодно оглядають будь-які приміщення, будівлі та споруди місця несвободи, вивчають умови тримання та поводження з утримуваними в ньому особами, виконують фото- та відеофіксацію стану утримання осіб у місці несвободи, проявляють неналежного поводження з ними, будь-яких фактів порушення прав і свобод людини.

Під час відвідування необхідно оглянути такі приміщення:

- 1) приміщення для обшуку;
- 2) кімнати затриманих осіб;
- 3) окреме приміщення для приготування (підігрівання) їжі з необхідними виробничими, допоміжними та побутовими приміщеннями;
- 4) їдальню;
- 5) кімнату для зберігання особистих речей затриманих осіб;
- 6) кімнату для вмивання;
- 7) душову кімнату;
- 8) внутрішні або зовнішні туалети;
- 9) кімнату для проведення медичного огляду;
- 10) кімнату для проведення побачень;
- 11) кімнату (місце) для побутового обслуговування;
- 12) приміщення (місце) для виконання фізичних вправ;
- 13) прогулянковий майданчик;
- 14) місце для зберігання книжкового фонду, газет та журналів.
- 15) складські приміщення (забезпечення харчовими продуктами, матеріально-технічними засобами, засобами гігієни);
- 16) приміщення лазні;
- 17) приміщення пральні;
- 18) приміщення медичної частини.

Під час відвідування звернути увагу на наявність прогулянкових двориків / місць для прогулянки, спеціально облаштованих місць для куріння.

Аналіз документації

Група НПМ має право на безперешкодне ознайомлення з будь-якими документами, зокрема тими, що містять інформацію з обмеженим доступом, отримання їх копій.

Перелік відповідних документів вказано в посібнику відповідно до критеріїв оцінювання стану дотримання прав людини в МТТ.

СПІЛКУВАННЯ

Члени групи НПМ мають право проводити опитування без третіх осіб та за умов, що виключають можливість прослуховування чи підслуховування, будь-яких осіб, які перебувають у місці несвободи, з метою отримання інформації стосовно поведінки з цими особами і умов їх тримання, а також інших осіб, які можуть надати таку інформацію, в разі потреби, при перекладачеві, лікареві, працівниках місць несвободи, а в разі опитування неповнолітньої особи — її законного представника, педагога або психолога.

Інтерв'ю як з персоналом, так і з особами, які перебувають у підрозділі тримання, проводиться з урахуванням специфіки спілкування, психологічних підходів до отримання інформації, критерію «не нашкодь» тощо.

Саме тому особи-інтерв'юери повинні мати знання та вміння вести спілкування, мінімальні знання як медіації, кризової психології, так і психології конфліктів.

Позбавлення волі негативно впливають на психічні стани осіб, які відбувають покарання.

Наслідок тривалої ізоляції — стани: очікування, надії або безнадійності, туги, нудьги і апатії, фрустрації та відчаю.

Це пов'язано з:

- ▶ різким для більшості засуджених погіршенням побутових умов;
- ▶ перериванням або зниженням якості емоційно значущих соціальних зв'язків;
- ▶ покладанням на особу додаткових, раніше не властивих, обов'язків;
- ▶ тим, що психічні стани осіб зазнають істотних змін під впливом самого факту затримання.

Проведення інтерв'ю (загальні правила)

1. Почніть з традиційного вітання.
2. Знайдіть час, зробити вступні запитання (від 3 до 5 хвилин щонайбільше).
3. Учасники мають знати мету вашого інтерв'ю (ви маєте їх повідомити).

4. Будьте правдиві щодо цілі інтерв'ю і не робіть неправдивих обіцянок. Пам'ятайте, що інтерв'ю не може мати негайних результатів.
5. Заспокойте респондента щодо конфіденційності — ступінь конфіденційності залежить від кожної конкретної ситуації — і визначте, що це передбачає, у разі потреби.
6. Почніть із загального запитання, дізнайтеся, що важливо для інформаторів і вирішіть, про що говорити передусім.
7. Створіть позитивне перше враження. Будьте уважні, щирі, дбайливі, на початку визначте готовність до співпраці.
8. Обережно ставте чутливі (особисті, «гарячі») запитання.
9. Дотримуйтеся контрольного списку, але не будьте суворі, будьте об'єктивні, але й відкриті, що дасть вам змогу ставити нові та несподівані запитання.
10. Будьте готові стежити за ходом бесіди. Якщо тема, яку запланували на кінець інтерв'ю, раптом «спливе» на його початку, не зупиняйте респондента. Не залишайте прогалини в кінці інтерв'ю.
11. Формулюйте ясні, чіткі, конкретні запитання.
12. Уникайте запитань, на які можна відповісти «так» чи «ні». Однак, вони можуть бути використані як уточнення або питання-фільтри, такі як: «Ви недавно перебуваєте в МТТ?».
13. Використовуйте відкриті запитання (хто, чому, що, де, коли, як). Будьте обережні, коли ставитимете запитання «чому», в нашій культурі воно іноді має звинувачувальний характер.
14. З'ясуйте позицію респондента. Якщо респондент відповідає дуже стисло, попросіть його пояснити докладніше.
15. Уточнюйте нечіткі, непослідовні відповіді й надавайте зворотний зв'язок на важливі моменти. Для того, щоб переконатися, що ви зрозуміли відповідь, повторіть те, що респондент сказав, щоб підтвердити його відповідь. «Те, що сказано — це ...» «Я розумію це так.... Виправте мене, якщо я помиляюся, але ви вважаєте, що ...».
16. Просіть респондентів навести конкретні приклади. Люди часто схильні говорити в загальних рисах.
17. Запитуйте про посилання на накази, розпорядження, законодавство тощо.
18. Уникайте повторення запитань: це може вказувати на брак інтересу.

- 19. Уникайте ціннісних суджень / таких, що впливають на відповіді.**
- 20. Не впливайте на відповіді виказуванням (мовою тіла, мімікою) свого ставлення.**
- 21. Не допомагайте респондентові давати відповідь**
22. Проводьте інтерв'ю неофіційним способом, змішуючи запитання і проводячи їх обговорення.
23. Не заважайте іншим учасникам, нехай вони теж долучаються до розмови.
24. Не суперечте респондентам.
25. Не поспішайте. Будьте терплячі. Створення паузи дає вам і респондентові час подумати.
26. Не формулюйте розпливчасті або формальні запитання.
27. Намагайтесь проводити інтерв'ю в нейтральній обставі.
28. Будьте обізнані зі способами невербальної комунікації.
29. Піддавайте сумнівам інформацію, відзначайте нечіткі, розпливчасті судження і перевіряйте, чи ви правильно їх зрозуміли в респондента.
30. Будьте відкриті до сприйняття і об'єктивні.
31. Слухайте уважно і покажіть справжню зацікавленість в інтерв'ю.
32. «Читайте між рядків» і намагайтесь зрозуміти мовчання.
33. Розглядайте контекст.
34. Ведіть запис інформації систематично для полегшення подальшого аналізу даних.
35. Не ігноруйте того, що не вписується у ваші (інтерв'юера) ідеї й упередження.
36. Ведіть нотатки під час інтерв'ю або робіть записи відразу після нього.
37. Не дозволяйте собі робити нотатки, відволікаючись від уважного вислуховування.
38. Записуйте відповіді дослівно. Будьте систематичні в записах спостережень, записуйте слова або дії, точно, описово, а не аналітично.
39. Коментарі щодо ваших (інтерв'юера) вражень, спостережень, або свої інтерпретації пишуть окремо в дужках.
40. Попросіть респондента зробити паузу в разі необхідності, щоб зробити повний запис відповіді.

41. Також слід пам'ятати, що ведення нотаток також можуть сприймати як загрозу в певних ситуаціях: ви просто маєте використовувати вашу пам'ять.
42. Не допускайте, щоб інтерв'ю було занадто довге. Воно не може бути більше ніж 10–15 хвилин для індивідуальної співбесіди.
43. Коротко обговоріть, як пройшло інтерв'ю.
44. Подякуйте респондентові.
45. Запитайте, чи відповідач має будь-які запитання.

ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ ЗА УЧАСТЮ КЕРІВНИЦТВА ЗАКЛАДУ

Перед підбиттям підсумків група НПМ коротко обговорює основні питання та факти, виявлені під час візиту.

Для підбиття підсумків група НПМ спілкується з представниками МТТ (командним складом, керівниками відповідних підрозділів) в окремому приміщенні.

За підсумками кожний учасник групи НПМ доводить до відома керівника МТТ та/або інших відповідальних осіб свої зауваження, виявлені порушення та недоліки.

Пояснює процедуру написання звіту та надання рекомендацій.

ДОДАТКИ

Отримання інформації щодо фактів катувань, жорстокого та такого, що принижує гідність, поводження та покарання

Під час інтерв'ювання необхідно поставити такі питання:

1. Чи відомі затриманим особам випадки катування / жорстокого поводження / нанесення тілесних ушкоджень?
2. Чи наявні візуальні ушкодження в затриманих осіб?

Якщо наявні, необхідно отримати інформацію за яких обставин отримані, зазначити їх опис, зробити фотофіксацію, перевірити відповідну фіксацію в медичних документах.

3. Чи наявні скарги затриманих осіб на катування, інші жорстокі, нелюдські або такі, що принижують гідність, види поводження під час перебування в установі?
4. Чи вказані скарги стосуються дій представників підрозділу тримання чи інших затриманих осіб?
5. Чи отримали постраждалі медичну допомогу, чи здійснено фіксування випадку медичним персоналом?
6. Чи мають постраждалі бажання подати офіційну скаргу на неправомірні дії персоналу підрозділу тримання?
7. Якщо особи відмовляються, бажано зафіксувати причину відмови.
8. Чи відчувають затримані особи себе в безпеці, перебуваючи в МТТ поруч з іншими особами?

Питання для інтерв'ю в разі отримання інформації про факти катування / нанесення тілесних ушкоджень

- 1) обставин, які призвели до катувань;
- 2) приблизна дата та час, коли сталося катування;
- 3) інформація про людей, причетних до затримання, арешту та катування;
- 4) зміст того, про що питали або про що казали імовірним потерпілим;
- 5) опис звичних (регулярних) практик у місці ув'язнення;
- 6) інформація щодо методів катування та жорстокого поводження, які використовували;
- 7) детальна інформація про всі випадки сексуального насильства, якщо такі були;
- 8) інформація про фізичні травми, які сталися внаслідок катувань;
- 9) інформація про всіх можливих свідків.
- 10) наявні нині скарги медичного та психологічного характеру;
- 11) яка допомога медична та психологічна надавалась у період після катувань;
- 12) чи застосовували до особи засоби психологічного впливу з боку інших засуджених та осіб постійного складу.

Питання для інтерв'ю в разі отримання інформації про факти / випадки застосування моральних принижень

1. Загальний емоційний стан затриманих осіб.
2. Яким чином розв'язуються питання у разі конфліктних ситуацій?
3. Чи відомі затриманим особам випадки неправомірних дій з боку представників підрозділу тримання?
4. Чи наявна інформація щодо застосування фізичного обмеження та/або ізоляції до осіб, які мають ментальні захворювання?
Якщо так, то застосовуються питання з переліку інтерв'ю щодо тілесних ушкоджень.
5. Чи здійснюється психологічний супровід затриманих осіб?

6. Реакція затриманих осіб на моніторингову групу.
7. Реакція затриманих осіб на представників персоналу підрозділу тримання.
8. Наявність планів і журналів обліку індивідуальних та групових занять психолога з затриманими особами.

Питання для інтерв'ю щодо застосування стягнень та заохочень

- 1) Чи є серед затриманих осіб такі, що мають преференції, не передбачені законодавством: додаткові побачення, звільнення від роботи з благоустрою тощо?
- 2) Притягнення до відповідальності: наявність випадків незаконного накладення.

Перелік документальних джерел інформації, які можуть бути використані в ході відвідування НПМ

Поміщення особи до МТТ

- ▶ супровідний лист;
- ▶ військові перевізні документи до місця призначення (на кожного засудженого військовослужбовця);
- ▶ документ, що посвідчує особу військовослужбовця;
- ▶ особова справа (для військовослужбовців строкової військової служби — обліково-послужна картка);
- ▶ службова картка;
- ▶ службова характеристика;
- ▶ медична книжка;
- ▶ атестат на продовольство (крім офіцерів, які проходять військову службу за контрактом);
- ▶ речовий та грошовий атестати;
- ▶ опис особистих речей засудженого (у двох примірниках), який підписали командир (начальник) військової частини (установи) та засуджений;

- ▶ пам'ятка із зазначенням прав, обов'язків, заборон і обмежень засуджених військовослужбовців, єдиного телефонного номера системи надання безоплатної правової допомоги, телефонних номерів гарячих ліній Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, відповідної прокуратури та Державного бюро розслідувань

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК

документації щодо тримання затриманих осіб

- ▶ [Протокол про адміністративне правопорушення](#) щодо затриманих осіб;
- ▶ [протокол](#) про адміністративне затримання;
- ▶ протокол затримання особи за підозрою у вчиненні злочину;
- ▶ акт про факт виявлення дитини, розлученої із сім'єю (без супроводу);
- ▶ акт приймання-передавання особи (стосовно осіб, які прийняті від компетентних органів інших держав на підставі чинних міжнародних угод про реадмісію (приймання-передавання) осіб);
- ▶ рішення про розміщення у пункті тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають на території України;
- ▶ рішення суду на строки, зазначені у відповідних протоколах та/або визначені законодавством України;
- ▶ [протокол](#) особистого огляду, огляду речей та вилучення речей і документів;
- ▶ [протокол](#) про вилучення документів;
- ▶ постанова про накладення адміністративного стягнення;
- ▶ постанова про закриття справи про адміністративне правопорушення;
- ▶ [рішення](#) по скарзі на постанову по справі про адміністративне правопорушення;
- ▶ [журнал](#) обліку видачі бланків протоколів про адміністративні правопорушення і постанов про накладення адміністративного стягнення;
- ▶ [журнал](#) обліку справ про адміністративні правопорушення та видачі бланків протоколів і постанов;
- ▶ [журнал](#) обліку справ про адміністративні правопорушення;

- ▶ [протокол](#) про правопорушення, пов'язане з міжнародним пасажирським перевезенням;
- ▶ [журнал](#) обліку справ про правопорушення, пов'язані міжнародними пасажирськими перевезеннями;
- ▶ наказ про тримання;
- ▶ схема організації охорони МТТ;
- ▶ робочий зошит чергового відповідного підрозділу управління службою органу (підрозділу) щодо повідомлення БПД.

Документація медичного пункту

- ▶ Ліцензія на медичну практику;
- ▶ сертифікат акредитації закладу;
- ▶ наказ про взаємодію із закладами охорони здоров'я МОЗ України;
- ▶ наказ про комісію з інфекційного контролю в установі;
- ▶ комплексний план протиепідемічних та санітарно-гігієнічних заходів щодо попередження та запобігання розповсюдження інфекційних, паразитарних захворювань у лікарняних закладах і медичних частинах;
- ▶ угода про співпрацю з благодійними організаціями;
- ▶ клінічні протоколи надання медичної допомоги;
- ▶ організація доступу осіб позбавлених волі до медичної частини, наявність журналу попереднього запису на амбулаторний прийом в установі;
- ▶ протокол використання лікарського засобу налоксон під час надання екстреної медичної допомоги особам з комою невідомої етіології та/чи в разі підозрі на отруєння / передозування опіоїдами на догоспітальному етапі;
- ▶ графіки прибирань та кварцувань приміщень;
- ▶ журнали прибирань та обліку роботи кварцових ламп;
- ▶ медичні картки амбулаторних хворих

Лазне-пральний комбінат

- 1) Журнал помиття в лазні.
- 2) Графіки відвідування лазні.
- 3) Журнал прибирання та дезінфекції лазні.
- 4) Журнал медичного огляду осіб змінного складу медичним працівником.

Їдальня

- 1) Меню.
- 2) Меню-розкладка.
- 3) Дієтичні меню.
- 4) Перспективне меню.
- 5) Документація щодо відповідності продуктів харчування.

Рапорти про застосування до затриманих осіб заходів фізичного впливу, вогнепальної зброї та спеціальних засобів.

Алгоритм дій у разі наявності інформації щодо фактів катувань

Отримати інформацію в медичній частині щодо конкретної особи:

- ▶ рапорт про факт виявлення тілесних ушкоджень;
- ▶ книга медичного огляду;
- ▶ форма первинної облікової документації № 511/о «Довідка № ____ про фіксацію тілесних ушкоджень» (далі — форма № 511/о);
- ▶ медичний анамнез;
- ▶ інформацію щодо кількості хворих, які зверталися до медичної частини з ознаками насильства.

Пожежна безпека

- ▶ План пожежної безпеки, який затверджує командир військової частини та який узгоджують з органами пожежної охорони і доводять до всіх посадових осіб;
- ▶ загальна інструкція щодо пожежної безпеки у військовій частині, використання сил та засобів для гасіння пожежі;
- ▶ витяг з інструкції про порядок евакуації особового складу, бойової та іншої техніки і матеріальних засобів повинен бути в чергового частини;
- ▶ план евакуації затриманих осіб (факт наявності).

Алгоритм дій у разі виявлення ознак неналежного поведження

Після отримання інформації щодо ймовірного неналежного поведження здійснюється перевірка фактів, за умови, якщо це можливо, а саме фіксують ознаки катувань та інших жорстоких або таких, що принижують гідність видів поведження та покарання, здійснює дослідження відповідно, загальної, службової та медичної документації (див. відповідний розділ), додаткове опитування зазначених та відповідальних осіб.

В разі підтвердження фактів керівник групи НПМ діє відповідно до п. 5.4 Регламенту організації та здійснення регулярних відвідувань місць несвободи для виконання функцій національного превентивного механізму в Україні, затвердженого наказом Уповноваженого ВРУ з прав людини 02 червня 2023 року № 60.15/23:

«У разі виявлення під час візиту випадків жорстокого, нелюдського поведження, катування, інших порушень прав утримуваних у місці несвободи осіб, зокрема тих, що становлять загрозу життю та здоров'ю таких осіб, керівник групи НПМ вживає невідкладні заходи для припинення порушення та/або виклику служб швидкого реагування правоохоронних органів, охорони здоров'я, надзвичайних ситуацій, тощо та залишаються на місці до їх прибуття».

Нормативно-правові акти, що регулюють діяльність МТТ

Міжнародні акти

1. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження і покарання.
2. Факультативний протокол до Конвенції.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод.
4. Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що гідність, поведженню чи покаранню.
5. Декларація про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поведження та покарання, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН резолюцією 3452 (XXX) від 9 грудня 1975 року.

6. Загальна декларація прав людини 1948 року.
7. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 року.
8. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права.
9. Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими (Правила Мандели).
10. Принципи медичної етики, резолюція ГА ООН 37/194 від 18 грудня 1982 року.
11. Звід принципів захисту всіх осіб, які піддаються затриманню або ув'язненню у будь-якій формі. Резолюція 43/173 ГА ООН від 9 грудня 1988 р.
12. Токійська декларація. Основні лікарські принципи щодо катувань та інших видів жорстокого, негуманного або принизливого поводження чи покарання при затриманні та ув'язненні. Прийнята 29-ю Всесвітньою медичною асамблеєю, Токіо, жовтень 1975 р.
13. Основні принципи поводження з ув'язненими. Резолюція 45/111 Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1990 р.
14. Римський статут Міжнародного кримінального суду.
15. Стандарти Європейського комітету з питань запобігання катуванням.
16. [Європейська соціальна хартія](#).
17. Базові мінімальні стандарти ЄКПТ.
18. Конвенція ООН про права інвалідів.
19. [Конвенції ООН про статус біженців](#).
20. Конституція України.
21. Кримінальний кодекс України.
22. Кримінально-виконавчий кодекс України.
23. Кримінально-процесуальний кодекс України.
24. Кодекс України про адміністративні правопорушення.
25. Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини».
26. Статут внутрішньої служби Збройних Сил України.
27. Дисциплінарний статут Збройних Сил України.
28. Статут гарнізонної та вартової служби Збройних Сил України.
29. Закон України «Про Державну прикордонну службу України» від 4 березня 2003 року.
30. Закон України «Про державний кордон України» від 11 березня 1991 року.

31. Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» від 22 червня 2000 року.
32. Закон України «[Основи законодавства України про охорону здоров'я](#)».
33. Закон України «Про подолання туберкульозу в Україні» від 14 липня 2023 року № 3269-IX.
34. Закон України «[Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини \(ВІЛ\), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ](#)».
35. Закон України «[Про захист населення від інфекційних хвороб](#)».
36. Закон України «[Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення](#)».
37. Закон України «[Про систему громадського здоров'я](#)».
38. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні».
39. [Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні](#)».
40. Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю».
41. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців і членів їх сімей».
42. Закон України «[Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я](#)».
43. Закон України «[Про електронні документи та електронний документообіг](#)».
44. Закон України «[Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги](#)».
45. Закон України «[Про державні соціальні стандарти і державні соціальні гарантії](#)».
46. Закон України «[Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні](#)».
47. Закон України «[Про соціальні послуги](#)».

Підзаконні нормативно-правові акти

48. Інструкція з оформлення посадовими особами Державної прикордонної служби України матеріалів справ про адміністративні правопорушення, затверджена наказом МВС України 18 вересня 2013 року № 898 (у редакції від 21 грудня 2018 року № 1046).
49. Інструкція про порядок тримання затриманих осіб в органах (підрозділах) охорони державного кордону.

50. [Порядок інформування центрів з надання безоплатної правничої допомоги про випадки затримання осіб](#), затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2011 року № 1363.
51. [Інструкція про застосування зброї, бойової техніки, озброєння кораблів \(катерів\), літаків і вертольотів Державної прикордонної служби України, спеціальних засобів та заходів фізичного впливу під час охорони державного кордону та виключної \(морської\) економічної зони України](#), затверджена наказом Адміністрації Держприкордонслужби від 21 жовтня 2003 року № 200, зареєстрована в Міністерстві юстиції України 22 жовтня 2003 року за № 963/8284.
52. Наказ МОЗ від 06.05.2021 № 882 «Про затвердження санітарно-протиепідемічних правил і норм використання ультрафіолетового бактерицидного випромінювання для знезараження повітря та дезінфекції поверхонь в приміщеннях закладів охорони здоров'я та установ / закладів надання соціальних послуг / соціального захисту населення».
53. Наказ МОЗ від 02.02.2024 № 186 «Про внесення зміни до пункту 1 наказу Міністерства охорони здоров'я України від 14 лютого 2012 року № 110».
54. Наказ МОЗ від 15.08.2023 № 1465 «Про внесення змін до Стандартів медичної допомоги «ВІЛ-інфекція»».
55. Наказ МОЗ від 06.09.2022 № 1602 «Про затвердження Змін до Державних санітарно-протиепідемічних правил і норм щодо поводження з медичними відходами».
56. Наказ МОЗ 03 серпня 2021 року № 1614 «Про затвердження Інструкції з впровадження покращення гігієни рук в закладах охорони здоров'я та установах / закладах надання соціальних послуг / соціального захисту населення».
57. Наказ МОЗ від 16.02.2022 № 302 «Про затвердження порядку організації виявлення туберкульозу та латентної туберкульозної інфекції».
58. Наказ МОЗ від 15.01.2021 № 51 «Про затвердження стандартів медичної допомоги при вірусному гепатиті С у дорослих».
59. Наказ МОЗ від 15.01.2021 № 50 «Про затвердження стандартів медичної допомоги при вірусному гепатиті В у дорослих».

60. Наказ МОЗ від 19.01.2023 № 102 «Про затвердження стандартів медичної допомоги «Туберкульоз»».
61. Наказ МОЗ від 11.08.2014 № 552 «Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Дезінфекція, передстерилізаційне очищення та стерилізація медичних виробів в закладах охорони здоров'я»».
62. Про затвердження форм первинної облікової документації та Інструкцій щодо їх заповнення, що використовуються у закладах охорони здоров'я незалежно від форми власності та підпорядкування, наказ Міністерства охорони здоров'я України від 14 лютого 2012 року № 110.
63. Інструкція щодо заповнення форми первинної облікової документації № 511/о «Довідка №__ про фіксацію тілесних ушкоджень», затверджена наказом МОЗ України від 02 лютого 2024 року № 186.
64. Правила проведення обов'язкових профілактичних медичних оглядів працівників окремих професій, виробництв та організацій, діяльність яких пов'язана з обслуговуванням населення і може призвести до поширення інфекційних хвороб, затверджені наказом МОЗ від 23.07.2022 № 280 (у редакції наказу МОЗ 21.02.2013 № 150).
65. Національний перелік основних лікарських засобів і виробів медичного призначення, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 25.03.2009 № 333.
66. Про створення та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги в системі Міністерства охорони здоров'я України, наказ Міністерства охорони здоров'я України від 28.09.2012 № 751.
67. Правила зберігання та проведення контролю якості лікарських засобів у лікувально-профілактичних закладах, затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я України від 16.12.2003 № 584.
68. Заходи та Засоби щодо попередження інфікування при проведенні догляду за пацієнтами, затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я України від 03.08.2020 № 1777.
69. Перелік професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам, порядку проведення цих оглядів та видачі особистих медичних

книжок, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2001 року [№ 559](#).

70. [Порядок проведення обов'язкової евакуації окремих категорій населення в разі введення правового режиму воєнного стану](#), затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 07 листопада 2018 року № 934.
71. Правила застосування фізичного обмеження та (або) ізоляції при наданні психіатричної допомоги особам, які страждають на психічні розлади, затверджені наказом МОЗ України від 24.03.2016 № 240.

ДОДАТКИ ДО ТЕКСТУ

Додаток до методичних рекомендацій щодо проведення відвідування НПМ спеціального приміщення прикордонного загону регіональних управлінь Державної прикордонної служби України

Анкета фіксації результатів відвідування МТТ
(заповнює кожен учасник групи НПМ)

(повна назва установи)

Адреса установи (вулиця, номер будинку, населений пункт, область):

Дата відвідування: _____

Час початку: ____ год ____ хв Час завершення: ____ год ____ хв

Склад групи НПМ (П. І. Б., телефон)

Представники МТТ (посада, військове звання, прізвище, ім'я, по батькові, які були присутні під час відвідування НПМ:

Обставини, що перешкоджають проведенню відвідування

Спілкування з керівництвом Підрозділу тримання

Загальна інформація

Рік створення МТТ _____;

Рік побудови приміщень установи _____;

Пристосовані приміщення / побудовані згідно з ДБН

Кількість персоналу _____, з них атестованих _____.

Вакансії _____

Інформація про контингент

Планове наповнення установи _____;

Кількість засуджених військовослужбовців (змінний склад):

Загальна кількість осіб змінного складу	
Кількість затриманих осіб на час відвідування	
▶ іноземців	
▶ осіб без громадянства	
▶ біженців	

▶ громадян України	
Осіб з інвалідністю	
Осіб, які готуються до звільнення	

Перелік приміщень МТТ

Кількість камерних приміщень	
Загальні та одиночні камери для затриманих осіб	
Їх розрахункова наповнюваність	1. 2. 3. 4. 5.
Їх фактична наповнюваність	1. 2. 3. 4. 5.
Окреме приміщення для приготування (підігрівання) їжі з необхідними виробничими, допоміжними та побутовими приміщеннями	
Кімната для зберігання особистих речей затриманих осіб	
Кімната для вмивання	
Душова кімната	
Наявність медичної частини / фельдшера	
Внутрішні або зовнішні туалети	
Кімната для проведення медичного огляду	
Кімната для проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції	
Кімната для проведення короткострокових побачень	
Кімната (місце) для побутового обслуговування	
Приміщення (місце) для виконання фізичних вправ	
Прогулянкові камери (майданчик для прогулянок)	
Місце для зберігання книжкового фонду, газет та журналів	

Складські приміщення (забезпечення харчовими продуктами, засобами гігієни)	
Приміщення лазні	
Приміщення пральні	
Приміщення для телефонного та інтернетного спілкування	

Проблемні питання діяльності МТТ

Виявлення випадків катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує людську гідність, поводження чи покарання (ст. 28 Конституції України)

Закріплення положень про заборону катувань, жорстокого та такого, що принижує честь та гідність поводження, у посадових інструкціях персоналу та особового складу підрозділу тримання	так	ні
Проведення навчань для персоналу та особового складу підрозділу тримання щодо недопустимості неналежного поводження із затриманими особами	так	ні
Проведення навчань з персоналом та особовим складом підрозділу тримання щодо поводження з агресивними правопорушниками	так	ні
Обізнаність персоналу щодо заборони катувань та жорстокого поводження	так	ні
Наявність випадків застосування фізичної сили, спецзасобів або вогнепальної зброї особовим складом підрозділу тримання.	так	ні
Підстави застосування заходів фізичного впливу, спецзасобів та зброї	Так	Ні
наявність рапортів щодо кожного факту застосування	так	ні
Наявність повідомлення про факти застосування заходів фізичного впливу, спецзасобів та вогнепальної зброї: 1) відповідного органу дізнання	Так	Ні

Які спецзасоби застосовуються		
Наявність повідомлень про поранення або смерть затриманих осіб, що сталися внаслідок застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, а також про всі випадки застосування вогнепальної зброї: 1) безпосередньому командира підрозділу, 2) у письмовій формі відповідного органу дізнання	так	ні
Наявність інформації щодо отриманих тілесних ушкоджень у медичній документації затриманої особи	так	ні
В разі наявності скарг щодо випадків катувань, незаконного застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, вогнепальної зброї, чи були застосовані заходи захисту скаржника від негативного впливу	так	ні
Описати заходи захисту скаржника		
Наявність зафіксованих викликів екстреної медичної допомоги в разі отримання тілесних ушкоджень затриманими особами	так	ні

Отримати інформацію в разі наявності фактів тілесних ушкоджень / катувань щодо конкретної особи:

- ▶ медичну довідку,
- ▶ медичний анамнез;
- ▶ інформацію щодо кількості хворих, які зверталися до медичної частини з ознаками насильства.

Застосування фізичного обмеження та (або) ізоляції, наказ МОЗ України від 24.03.2016 № 240

Чи наявна в медичній частині палата для застосування фізичного обмеження та (або) ізоляції	так	ні
Відповідність приміщення:	так	ні
площа не менше ніж 7 кв. м	_____	ні
природне освітлення відповідає стандартам	так	ні
припливна вентиляція	так	ні
твердий інвентар	так	ні
м'який інвентар	так	ні
наявність ременів для фіксації	так	ні

Випадки застосування моральних принижень

Загальний емоційний стан змінного складу		
Чи проводять для затриманих осіб семінари / лекції / інформаційні заняття з питань безпеки, належного поводження, самокоректованої поведінки?	так	ні
Яким чином вирішуються питання у випадку конфліктних ситуацій?		
Чи відомі затриманим особам випадки неправомірних дій з боку особового складу та персоналу МТТ, неправомірного застосування сили? Якщо так, то застосовуються питання з переліку інтерв'ю щодо тілесних ушкоджень	так	ні
Реакція затриманих осіб на моніторингову групу		
Реакція затриманих осіб на представників персоналу установи		

Право на життя та безпечні умови утримання (ст. 27 Конституції України)

Яким чином забезпечується безпека осіб змінного складу в разі сповіщення «Повітряна тривога»?		
Наявність бомбосховища або тимчасового укриття	так	ні
Наявність інформації / схем маршрутів переміщення осіб змінного складу до укриття	так	ні
Обладнання бомбосховища / укриття		
Наявність плану евакуації затриманих осіб		

Дотримання правил пожежної безпеки

План пожежної безпеки МТТ	так	ні
Загальна інструкція щодо пожежної безпеки у військовій частині, використання сил та засобів для гасіння пожежі	так	ні
Витяг з інструкції про порядок евакуації особового складу, бойової та іншої техніки і матеріальних засобів повинні бути в чергового частини	так	ні
Наявність системи протипожежної сигналізації: у камерних приміщеннях у їдальні в інших приміщеннях	так	ні
Наявність планів евакуації на випадок пожежі	так	ні
Наявність та стан вогнегасників	так	ні

Право на свободу та особисту недоторканність

Наявність підстав поміщення до МТТ	так	ні
Наявність протоколів про адмінзатримання	так	ні

Чи видавався одяг та взуття (за сезоном) затриманим особам в разі відсутності	так	ні
Наявність особових справ затриманих осіб	так	ні
Наповненість особових справ		
Наявність окремого приміщення для новоприбулих осіб	так	ні
Наявність місця для проведення обшуку	так	ні
Наявність місця проведення медичного огляду	так	ні
Чи проводиться спеціальна обробка одягу і натільної білизни?	так	ні
Чи проводять з новоприбулими особами такі дії:		
1) доведення під розпис порядку та умов перебування, його права, обов'язки	так	ні
2) вручення відповідної пам'ятки із зазначенням прав, обов'язків, заборон і обмежень, єдиного телефонного номера системи надання безоплатної правничої допомоги, телефонних номерів гарячих ліній Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, відповідної прокуратури та Державного бюро розслідувань	так	ні
3) зарахування затриманої особи до списків МТТ з дня його прибуття	так	ні
Наявність першого примірника опису особистих речей		

Право на охорону здоров'я, медичну допомогу

Наявність медичного персоналу, молодшого медичного персоналу згідно з штатним розписом.;

Наявність вакантних посад в медичній частині.

Додати копію штатного розпису та графіки роботи закладу і чергувань медичного персоналу

Перевірити наявність правових підстав здійснення діяльності у сфері медичної практики (та отримати копії)		
ліцензія на медичну практику	так	ні
наказ про взаємодію із закладами охорони здоров'я МОЗ України	так	ні
наказ про комісію з інфекційного контролю в установі	так	ні
комплексний план протиепідемічних та санітарно-гігієнічних заходів щодо попередження та запобігання розповсюдженню інфекційних, паразитарних захворювань у лікарняних закладах та медичних частинах	так	ні
клінічні протоколи надання медичної допомоги	так	ні
протокол використання лікарського засобу налоксон у разі надання екстреної медичної допомоги особам з комою невідомої етіології та/чи за підозри на отруєння / передозування опіоїдами на догоспітальному етапі	так	ні
угода про співпрацю зі спеціалізованою установою на утилізацію медичних відходів	так	ні
організація доступу затриманих осіб до медичної частини	так	ні

Медична частина
перелік медичних кабінетів:

перелік процедурних (маніпуляційних) кабінетів та їх обладнання

Наявність інфекційного ізолятора	так	ні
Кількість осіб утримується		
кількість ліжок		

Підстави поміщення (зазначається хвороба, з якою особа розміщується окремо від інших)		
Наявність ізолятора для осіб з психічними розладами	так	ні
Кількість осіб утримується		
Кількість ліжок		
Застосування м'якої фіксації (підстави, порядок застосування)		
Підстави поміщення (висновок спеціальної лікарської комісії)		
Специфіка обладнання приміщення (зазначається)		

Стационар медичної частини

Кількість палат-камер	
Кількість осіб, що утримується	
Кількість ліжкомісць	
▶ усього	1.
▶ у палаті-камері	2.
	3.
	4.
	5.
	6.

Палати 1. Жила площа на одну особу (не менше 5м ²)	1. 2. 3. 4. 5. 6.	
Описати технічний стан у палатах (відсутність стаціонару, необхідність проведення ремонтних робіт тощо)		
Санітарно-гігієнічні умови в палатах		
Освітлення	задов.	незадов.
Прибирання	так	ні
Вентиляція	так	ні
Температурний режим в зимовий період не нижче від + 20° С	так	ні
Кварцування Перевірити наявність графіків	так	ні
Дезінфекція		

Забезпеченість медичної частини медичними препаратами та виробами медичного призначення

Потреба в медикаментах та výroбах медичного призначення для медичної частини.

Забезпеченість медикаментами та виробами медичного призначення на дату візиту (витребувати копію переліку наявних ліків)

Наявність карт обліку лікарських засобів та їх аналогів, виробів медичного призначення і технічних та інших засобів реабілітації, отриманих від родичів та інших осіб	так	ні
Наявність у медичній документації (медичній карті № 025/о або медичній карті № 003/о)	так	Ні
Наявність заяв від родичів затриманих осіб або інших осіб про передання ліків	так	Ні
Ліки зберігають <ul style="list-style-type: none"> ▶ в окремій шафі медичної частини, ▶ персональній скриньці, ▶ видають для прийому під розпис після призначення лікаря, ▶ приймають без обмежень та обліку, ▶ (інше зазначається) 		
Проведення дезінфекції (у т.ч. кварцування) приміщень медичної частини		
Графіки прибирань приміщень	так	ні
Графіки кварцувань приміщень	так	ні
Журнал прибирань	Так	ні
Журнал обліку роботи кварцових ламп	так	ні
Забезпеченість дезінфекційними засобами	так	ні
Забезпеченість кварцевими лампами	так	ні

Проведення первинного медичного огляду при прийомі в установу

- ▶ Особа, яка проводить _____

- ▶ Присутні особи під час проведення огляду _____

- _____

- _____

Наявність окремого кабінету для проведення медичного огляду	так	ні
Склад медичного огляду при прибутті до установи		
Скарги засудженого на стан здоров'я	так	ні
Оцінка загального стану	так	ні
Наявність тілесних ушкоджень	так	ні
Стан органів та систем	так	ні

Медичний висновок	так	ні
Рекомендації	так	ні
Фіксація у медичній документації	так	ні
Наявність у медичній картці 025/о екземпляру довідки, у якій медичний працівник детально описує характер ушкоджень, їх розміри та розташування	так	ні

Лазня		
Проведення тілесного огляду затриманих осіб під час відвідування лазні	так	ні

Організація надання невідкладної медичної допомоги

Наявність медичного працівника в установі цілодобово	так	ні
Щодня (вказати часи роботи)	з ____ по ____	
У вихідні дні цілодобово	так	ні
У вихідні дні	з ____ по ____	
Чи є відмови в наданні невідкладної допомоги?	так	ні
Наявність журналу обліку прийому, виписування затриманих осіб та відмов від госпіталізації в медичній частині (лікарняному закладі)	так	ні

Дотримання заходів інфекційного контролю

Невідкладна ізоляція хворих з підозрою на туберкульоз до уточнення діагнозу	так	ні
Впродовж якого часу після виявлення підозри		
Методи обстеження:		
Рентгенографія: впродовж якого часу, після виявлення підозри		
Мікроскопія мокротиння в лабораторії закладу охорони здоров'я впродовж якого часу після виявлення підозри		
Мікроскопія мокротиння GХpert впродовж якого часу після виявлення підозри		

Постійне використання закритих ламп УФО в приміщеннях медичної частини	так	ні
Послуги лікаря інфекціоніста: В разі відсутності або вакантній штатній посаді, вказати методи залучення лікаря-інфекціоніста для надання медичної допомоги хворим на ВІЛ	так	ні
Ведення документації щодо ВІЛ-інфікованих осіб: форми № 030–5/о «Контрольна карта диспансерного нагляду за ВІЛ-інфікованою особою» та форми № 502–1/о «Реєстраційна карта ВІЛ-інфікованої особи»	так	ні
Забезпечення конфіденційності збереження документації ВІЛ-інфікованих осіб: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 10.07.2013 № 585, Закон України «Протидія поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ», а також статті 391 та 40 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»	так	ні
Обстеження на вірусні гепатити швидкими тестами	так	ні
Наявні швидкі тести для виявлення вірусного гепатиту С	так	ні
Кількість осіб, які отримали лікування вірусного гепатиту С впродовж поточного року		

Порядок фіксації інформації про виявлені тілесні ушкодження

Медична книжка / Амбулаторна картка	так	ні
Журнал реєстрації тілесних ушкоджень / Книга медичного огляду	так	ні
Заповнення та видача форми первинної облікової документації № 511/о «Довідка №___ про фіксацію тілесних ушкоджень»	так	ні

Забезпечення лікувальним харчуванням відповідно до Норм харчування військовослужбовців Збройних Сил та інших військових формувань, затверджених Постановою КМУ від 29 березня 2022 року № 426

Наявність лікувального харчування, норма 5	так	ні
Кількість осіб		
Наявність дієтичного харчування	так	ні

Кількість осіб		
Контроль за якістю харчування	так	ні

Наявність проявів дискримінації та сегрегації

Наявність сегрегації осіб спецконтингенту	так	ні
Наявність ієрархії серед осіб спецконтингенту	так	ні
Залучення осіб до робіт поза графіком робіт з благоустрою, прибирання приміщень, прибирання місць загального користування, санвузлів	так	ні
Наявність скарг на нерівне ставлення за визначеною ознакою:	так	ні
<ul style="list-style-type: none"> ▶ уникання; ▶ психологічний тиск; ▶ нерівні умови та права; ▶ надання переваги іншим без очевидної на те причини у професійному плані; ▶ відкрита ненависть і приниження; ▶ фізична розправа (побиття, вбивство) 		
Примітки		

Право на достатній життєвий рівень, що включає достатнє харчування, одяг, житло

Зовнішній вигляд затриманих осіб		
Відповідність одягу та взуття до сезону	так	ні
Задовільний стан одягу та взуття (<i>можливість ремонту, зазначається</i>)	так	ні
Зовнішній вигляд затриманих осіб (<i>охайність, чистота</i>)	так	ні
Можливість прання натільної білизни та власного одягу	так	ні
Можливість зміни та ремонту одягу (<i>зазначається</i>)	так	ні
Наявність пристосованих приміщень для перебування затриманих осіб	так	ні

Блок особистої гігієни		
Наявність умивальників	так	ні
Наявність душових	так	ні
Достатність кабінок для миття		
Наявність туалетних санвузлів	так	ні
Проведення дезінфекції	так	ні
Графік прибирання	так	ні
Камерні приміщення		
1. Додержання встановлених законом санітарних норм житлової площі: 4 кв. м на одну особу	1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.	
Забезпечення індивідуальними спальними місцями	так	ні
Забезпечення постільними речами, рушниками	так	ні
Наявність тумбочки	так	ні
Наявність стола для прийому їжі	так	ні
Наявність стільців	так	ні
Наявність місця для зберігання речей		
Доступ до питної води	так	ні
Природне освітлення (<i>достатнє для читання та писання</i>)	так	ні
Штучне освітлення: належний стан та достатня кількість	так	ні
Наявне справне нічне освітлення	так	ні
Електромережі та електроприлади (розподільчі щити, побутові розетки, кип'ятильники тощо) впорядковані, справні	так	ні
Вентиляція		
примусова	так	ні
природна припливна	так	ні
доступ до свіжого повітря	так	ні

Опалення ▶ централізоване ▶ власна котельня ▶ функціонує ▶ не функціонує (за сезоном)		
Температурний режим: зимній період не нижче від +18° С		
Графік прибирання		
Наявність кімнат		
виховної роботи	так	ні
для зберігання власних речей	так	ні
кімнати для прийому їжі	так	ні
сушильні	так	ні
Побутового обслуговування	так	ні
Можливість прання, прасування, ремонту натільної та постільної білизни, одягу, взуття	так	ні
Можливість просушування та прожарювання постільної білизни, одягу і взуття у спеціальних приміщеннях	так	ні
Наявність інформаційних стендів	так	ні
Наявність у камерних приміщеннях пам'яток для засуджених щодо їхніх прав та обов'язків	так	ні
Наявність місця для прогулянки / прогулянкових двориків, їх стан та обладнання	так	ні
Опис прогулянкового майданчика / прогулянкової камери		
Надання прогулянок, встановленої тривалості, тощо	так	ні
Наявність скарг на неналежні умови утримання (короткий опис)		

Організація харчування

Наявність меню в їдальні	так	ні
Вартість харчування на 1 затриману особу		
Можливість вживати їжу в непризначений час, у перервах між прийомами їжі	так	ні
Наявність відповідної документації : меню-розкладки меню-вимоги	так	ні
Наявність дієтичного меню (за призначенням медичної служби)	так	ні
Дозвільна документація	так	ні
Наявність санітарних книжок у персоналу та залучених чергових	так	ні
Якість їжі — відповідність до органолептичних властивостей	так	ні
Задовільний санітарний стан приміщень харчоблоку	так	ні
Задовільний санітарний стан холодильного обладнання	так	ні
Відповідність правил зберігання продуктів харчування(харчове сусідство)	так	ні
Наявність резервних засобів приготування їжі	так	ні
Процедура миття посуду		
Порядок роздачі їжі		
Проведення перевірки якості їжі черговим частини	так	ні
Наявність скарг на погане харчування		

Лазне-пральне обслуговування

Наявність графіка миття та прання білизни (<i>пропускна спроможність лазні повинна забезпечувати не менше ніж 4-разове на місяць миття</i>)	так	ні
Кількість часу миття на 1 особу		
Щотижневе	так	ні
Забезпечення гігієнічними засобами (милом), продезінфікованими мочулами та рушниками	так	ні
Проведення медогляду	так	ні
Окреме місце для проведення медогляду	так	ні
Відповідність лазні до санітарно-гігієнічних норм	так	ні
Наявність санітарного вузла	так	ні
Вентиляція (обрати): свіже повітря задуха сирість		
Освітлення: достатнє недостатнє		
Наявність графіка прибирання	так	ні
Душова з достатньою кількістю сіток для миття (зазначити кількість)	так	ні
Можливість регулювання тиску та температури води	так	ні
Безпечність користування інвентарем (<i>гумові ковбики, справність електромереж тощо</i>)	так	ні
Кількість прожарювальних камер		
потребує ремонту		
Кількість пральних машин		
потребує ремонту		
Наявність прасувальних машин (<i>прасок</i>)		
потребує ремонту		
Хто здійснює прибирання в лазні після завершення миття роти		

Права осіб з інвалідністю

Доступність приміщень для маломобільних груп		
Наявність в МТТ осіб з інвалідністю	так	ні
Наявність пандусів (пандус з кутом нахилу не більше ніж 1:12. Ширина пандуса повинна бути не менше ніж 1,2 м за однієїстороннього руху і не менше ніж 1,8 м — за двобічного. На початку і кінці пандуса слід передбачати горизонтальні площадки завдовжки не менше ніж 1,5 м)		
У приміщеннях для короткострокових побачень	так	ні
У приміщеннях для довгострокових побачень	так	ні
Наявність пристосувань для усунення фізичних бар'єрів для маломобільних в'язнів	так	ні
Наявність у санітарних вузлах спеціальних умов для осіб зі спецконтингенту з інвалідністю (ДБН В.2.2-9 і ДБН В.2.2-17)	так	ні

Право на приватність

Наявність окремих спальних місць	так	ні
Порядок здійснення відеоспостереження		
Місця встановлення відеокамер з дотриманням права на приватність	так	ні
Інформування затриманих осіб про ведення відеоспостереження, здійснення постійного відеонагляду в приміщеннях	так	ні
Огляд відеокамери (спостережних вічок) охоплює санітарний вузол / душову кабінку	так	ні
Наявність збереження відеозаписів з камер відеоспостереження	так	ні
Використання відеореєстраторів та збереження відеоінформації	так	ні
Відповідність приміщень для короткострокових побачень до правил забезпечення приватності	так	ні
Доступ до приватного листування: наявність можливості відправлення та отримання листів	так	ні
Обладнання санітарних вузлів: окрема кімната відгороджений напівстілкою відгороджений	Так Так так	Ні Ні ні

Обладнання душових кабінок та лазні: окремі кабінки відгороджене місце	Так так	Ні ні
Можливість зберігати особисті речі: наявність кімнат і місць для зберігання особистих речей доступ до особистих речей	Так так	Ні ні
Можливість бути присутнім при проведенні обшуку	так	ні
Присутність інших осіб при проведенні обшуку з роздяганням	так	ні

Право на ефективні засоби юридичного захисту

Наявність контактної інформації регіонального підрозділу БПД, Уповноваженого ВРУ з прав людини, органів прокуратури, вищого командного складу та командного складу ВЧ	так	ні
Обладнання кімнати для проведення побачень із захисником	так	ні
Надання побачень з правником / захисником / законним представником / юристом, фахівцем у галузі права без обмежень	так	ні
Забезпечення конфіденційності побачень з правником / захисником / законним представником / юристом, фахівцем у галузі права без обмежень, включаючи аудіофіксації	так	ні
Доступ до інформації про власні права та пільги	так	ні
Наявність інформаційних стендів про права засуджених (плакати, стенди тощо)	так	ні
Доступ засуджених до процесуальних документів, що стосуються особи, — ознайомлення, отримання копій	так	ні
Право на подання скарги, заяви в усній та/або письмовій формі, ознайомлення з відповідями на них	Так	ні
Порядок реєстрації та направлення скарг що не підлягають переглядові	так	ні
Наявність інформаційних стендів з інформацією про порядок звернення до компетентних органів та організацій (адреси, номери телефонів гарячих ліній, графіки прийому з особистих питань тощо)	так	ні
Графік проведення особистого прийому командним складом ВЧ	так	ні
Наявність у бібліотеці НПА та доступ до НПА в інтернеті	так	ні
Проведення інформаційних занять правової направленості	так	ні

Право на свободу світогляду і віросповідання (ст. 35 Конституції України)

Чи забезпечено доступ до богослужінь та здійснення релігійних обрядів	так	ні
Наявність місця та інші умови для справляння обрядів та церемоній релігійного характеру	так	ні
Чи можуть затримані особи мати при собі предмети релігійного культу?	так	ні
Можливість доступу до засуджених представників різних конфесій.	так	ні
Наявність харчування, що враховує релігійні погляди		
Скарги		

Контакти із зовнішнім світом

Наявність в камерних приміщеннях радіо	так	ні
Можливість затриманих осіб користуватися засобами отримання інформації	так	ні
Можливість відправляти і отримувати листи без обмеження їх кількості	так	ні
Процедура вручення листів		
Можливість подати скаргу, заяву, пропозицію	так	ні
Можливість здійснювати телефонні дзвінки	так	ні
Доступ до інтернету	так	ні
Доступ до стаціонарних телефонів міського, міжміського та міжнародного зв'язку	так	ні
Тривалість розмов	так	ні
Плата за телефонну розмову	так	ні
Чи функціонує бібліотека?	так	ні

Отримання посилок та передач		
Можливість отримання посилок, передач, бандеролей	так	ні
Ведення книги обліку посилок і бандеролей	так	ні
Кімната для приймання посилок / передач (наявність окремого приміщення, суміжного з приміщенням для відвідувачів, режим роботи)	так	ні
Обладнання кімнати		
стіл для перевірки вмісту передач	так	ні
стілець	так	ні
полиці для розкладання передач (стелаж стаціонарний)	так	ні
терези з набором гир (ваги настільні)	так	ні
тара: корзини, сумки для рознесення передач	так	ні
умивальник, дзеркало, мило та рушник	так	ні
білі халати для персоналу	так	ні
інструмент для перевірки вмісту передач	так	ні
набір столових ножів та дощок	так	ні
Можливість отримання лікарських засобів	так	ні
Наявність приміщення для короткострокових побачень	так	ні
облаштування		
Можливість отримання короткострокового побачення	так	ні
Наявність інформації щодо дозволених і заборонених речей / предметів для користування та пронесення під час побачень, процедура їх огляду та перевірки	так	ні

Заборона рабства та примусової праці, захист від експлуатації

Залучення затриманих осіб до робіт з благоустрою		
наявність та дотримання графіку прибирання приміщень	так	ні

Право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю

Наявність банківських карток / готівки в затриманих осіб	так	ні
Наявність особистих речей у користуванні	так	ні
Зберігання особистих речей:		
у камерних приміщеннях	так	ні
у складському приміщенні згідно опису (заборонені предмети)	так	ні
Наявність можливості закупляти продукти харчування і речі першої необхідності та поповнення рахунок мобільного телефона	так	ні

Система заохочень та дисциплінарних стягнень, умовно-дostroкове звільнення, звільнення засуджених військовослужбовців

Обізнаність затриманих осіб із системою заохочень та дисциплінарних стягнень	так	ні
Організація соціально-виховної роботи		
Залученість спецконтингенту до заходів (розпорядок дня).	так	ні
Залученість до проведення заходів соціально-виховного характеру органів державної влади, місцевого самоврядування і громадських та благодійних організацій	так	ні
Можливість займатися спортом	так	ні
Види стягнень, що застосовуються		
Наявність актів про застосування стягнень в особових справах затриманих осіб	так	ні
Облік стягнень	так	ні

Право на вільний і всебічний розвиток своєї особистості

Організація роботи з підтримки морально-психологічного стану	так	ні
Організація інформаційної роботи	так	ні
Організація дозвілля затриманих осіб	так	ні

Організація культурно-масових і спортивно-оздоровчих заходів, наявність радіотрансляційної мережі	так	ні
Організація роботи з вразливими категоріями затриманих осіб, зокрема особами, схильними до суїциду тощо	так	ні
Забезпеченість настільними іграми (шахами, шашками, доміно, нардами), газетами та книгами з бібліотеки установи, наявність спортивних майданчиків (кімнат) для заняття спортом	так	ні

Національний превентивний механізм (НПМ) створено в Україні у 2012 році відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції ООН проти катувань (ФПКПК). Основна ідея НПМ полягає в запровадженні системи регулярних незалежних відвідувань будь-якого місця несвободи з метою запобігання та захисту утримуваних там осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання.

Здійснення функцій НПМ покладено на Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Відвідування місць несвободи відбувається за моделлю «Омбудсмен+»: працівники Офісу Омбудсмена спільно з активістами громадянського суспільства.

В Україні функціонування НПМ забезпечує Департамент з питань реалізації Національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Інформацію про НПМ можна знайти за посиланням:
<https://ombudsman.gov.ua/>

UKR

www.coe.int

Рада Європи є провідною організацією із захисту прав людини на континенті. Вона нараховує 46 держав-членів, включно з усіма державами — членами Європейського Союзу. Усі держави — члени Ради Європи приєдналися до Європейської конвенції з прав людини — договору, спрямованому на захист прав людини, демократії та верховенства права. Європейський суд з прав людини здійснює нагляд за виконанням Конвенції у державах-членах.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE